

NARODOWE CENTRUM NAUKI

ROLA SAMORZĄDU GMINNEGO W ROZWOJU REKREACJI RUCHOWEJ I TURYSTYKI W WOJ. WIELKOPOLSKIM

RAPORT Z BADAŃ

Agata BASIŃSKA-ZYCH
pod kierunkiem naukowym
dra hab. prof. AWF Stefana BOSIACKIEGO
Poznań, marzec 2012

Patronat Honorowy

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE.....	3
STRESZCZENIE.....	8
1. Założenia metodyczne badań.....	10
1.1 Cele projektu badawczego	10
1.2 Charakterystyka etapów projektu badawczego	10
1.2.1 Etap badań wstępnych.....	11
1.2.2 Etap badań pilotażowych	14
1.2.3 Etap badań właściwych	14
1.3 Zastosowane metody i techniki badawcze	20
2. Analiza najważniejszych wyników badań.....	22
2.1 Atrakcyjność turystyczna i rekreacyjna badanych gmin woj. wielkopolskiego ...	22
2.1.1 Atrakcyjność turystyczna i rekreacyjna gmin w opinii respondentów	23
2.1.2 Przestrzenne zróżnicowanie atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej badanych gmin woj. wielkopolskiego	27
2.2 Obszary aktywności samorządów gminnych w rozwoju rekreacji ruchowej i turystyki.....	32
2.2.1 Rekreacja ruchowa i turystyka w dokumentach planistyczno-strategicznym gmin	33
2.2.2 Rekreacja ruchowa i turystyka w wewnętrznej i zewnętrznej strukturze organizacyjnej samorządów gminnych	37
2.2.3 Polityka finansowa i inwestycyjna samorządów gminnych w rozwoju rekreacji ruchowej i turystyki	39
2.2.4 Współdziałanie samorządu gminnego i organizacji pozarządowych w rozwoju rekreacji ruchowej i turystyki.....	47
2.2.5 Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości w zakresie rekreacji ruchowej i turystyki przez samorząd gminny	50
2.2.6 Upowszechnianie i promocja rekreacji ruchowej i turystyki w działaniach samorządów gminnych.....	51
2.3 Rola samorządu gminnego i ocena aktywności władz lokalnych w rozwoju rekreacji ruchowej i turystyki w woj. wielkopolskim.....	58
2.3.1 Działania władz gminnych a uczestnictwo społeczności lokalnej w rekreacji ruchowej i turystyce	59
2.3.2 Ocena aktywności władz gminnych na rzecz rozwoju rekreacji ruchowej i turystyki	62
2.3.3 Czynniki wpływające na aktywność samorządu gminnego w rozwoju rekreacji ruchowej i turystyki	75
2.3.4 Rola samorządu gminnego w rozwoju rekreacji ruchowej i turystyki.....	80
PODSUMOWANIE I REKOMENDACJE.....	87
LITERATURA.....	91
ZAŁĄCZNIKI	94

Rekreacja i turystyka – rozumiane jako wszelkie formy aktywności podejmowane przez człowieka w czasie wolnym o charakterze dobrowolnym, dla przyjemności, autoekspresji, odnowy i pomnażania sił psychofizycznych – są zjawiskami społecznymi. O ile w przypadku turystyki podkreśla się także jej duże znaczenie gospodarcze, to w zakresie rekreacji akcentuje się jej prozdrowotny wymiar. Współcześnie w sferze wypoczynku obserwuje się wzrost zainteresowania turystów aktywnymi formami spędzania czasu wolnego. Wśród współczesnych tendencji dotyczących sportu powszechnego widoczne jest odejście od sportów zespołowych na rzecz indywidualnych form rekreacji, oraz rosnącą popularność aktywności ruchowej podejmowanej na łonie natury (rekreacji plenerowej) [Mynarski 2008, s. 19]. Ponadto zmieniają się także miejsca podejmowania aktywności fizycznej w czasie wolnym. Obserwuje się rosnące znaczenie nowo powstałych przestrzeni dla podejmowania rekreacji takich, jak: centra handlowe, obiekty przemysłowe, duże kompleksy rekreacyjne czy obiekty sportowo-rekreacyjne (pola golfowe, boiska wielofunkcyjne, parki linowe itp.).

Problem pogarszającego się stanu zdrowia oraz spadku aktywności fizycznej, w tym także aktywności rekreacyjnej wśród Europejczyków, stanowi ważne wyzwanie dla władz publicznych. Został on również dostrzeżony przez organy Unii Europejskiej (EU)¹. Dane Komisji Europejskiej wskazują, iż zaledwie kilku na stu Europejczyków uprawia sport lub uczestniczy w innych rekreacyjnych formach aktywności fizycznej w stopniu intensywnym. Więcej niż jeden na trzech mieszkańców Unii Europejskiej deklaruje, że nie podejmuje żadnej aktywności sportowej i rekreacyjnej. Wyniki wskazują, że 66% obywateli Polski charakteryzuje się bardzo małą lub żadną aktywnością fizyczną, a porównywalny wynik – 67% uzyskano w Europie. Z drugiej strony jedynie 11% Polaków i 15% mieszkańców 25 krajów UE deklarowało, że byli bardzo aktywni podczas zajęć rekreacyjno-sportowych [Eurobarometer Health & Food 246/Wave 64.3 - TNS Opinion & Social 2006, s. 65]. Okazuje się więc, że większość naszego społeczeństwa ma tylko sporadyczny kontakt z rekreacją ruchową lub żaden. Przy czym bardziej aktywni fizycznie są mieszkańcy miast, niż wsi, ze względu na większy dostęp do różnorodnej infrastruktury sportowo-rekreacyjnej [Siwiński za Wolańską 1998, ss. 17-18].

By poprawić aktywność fizyczną i stan zdrowia mieszkańców Wspólnoty, 25 października 2008 roku opracowano: „Wytyczne Unii Europejskiej dotyczące aktywności fizycznej. Zalecane działania polityczne wspierające aktywność fizyczną wpływającą pozytywnie na zdrowie”. Zgodnie z ideą twórców dokumentu ma on stanowić wartość dodaną do wcześniejszych zaleceń oraz strategii Światowej Organizacji Zdrowia (WHO)²,

¹ Komisja Europejska w listopadzie 2006 roku opublikowała specjalny raport z badań opinii publicznej pt. *Special Eurobarometer Health & Food 246/Wave 64.3 - TNS Opinion & Social*, przeprowadzonych w 25 krajach Unii Europejskiej, dwóch państwach stowarzyszonych (Rumunia i Bułgaria), dwóch krajach kandydujących (Chorwacja i Turcja) oraz wśród społeczności Turków Cypryjskich.

² Światowa Organizacja Zdrowia jest liderem w zakresie opracowywania wytycznych, strategii i rozmaitych zaleceń w zakresie zmiany nawyków żywienia, zwalczania otyłości, promocji zdrowego stylu życia i promocji aktywności fizycznej zarówno wśród całej populacji jak i w poszczególnych grup wiekowych. Zob. m.in.: *Globalna strategia dotycząca żywienia, aktywności fizycznej i zdrowia*, 2004, WHO, Genewa; *Kroki do zdrowia. Europejskie ramy promowania aktywności fizycznej*, 2006, WHO, Biuro Regionalne WHO dla Europy, Kopenhaga; *WHO Europejska Ministerialna Konferencja WHO nt. Przeciwdziałania Otyłości*, 2006, Istanbul; *Europejska Karta Przeciwdziałania Otyłości*, 2007, Genewa; *Przewodnik dla opartych na populacji podejść zwiększania poziomów aktywności fizycznej. Wdrożenie globalnej strategii WHO dotyczącej żywienia, aktywności fizycznej i zdrowia*; *Globalne wytyczne w zakresie aktywności fizycznej podejmowanej dla zdrowia*, 2010, Genewa [<http://www.who.int/publications/en> dostęp z dn. 20.02.2011]

a także dokumentów Komisji Europejskiej: „Białej Księgi na temat Sportu”³ oraz „Białej księgi – Strategii dla Europy w sprawie zagadnień zdrowotnych związanych z odżywianiem, nadwagą i otyłością”⁴ czy też zaleceń opracowywanych w niektórych krajach członkowskich. Wytyczne są adresowane do decydentów politycznych na wszystkich szczeblach (europejskim, krajowym, regionalnym, lokalnym) zarówno w sektorze publicznym, jak i prywatnym. W celu zapewnienia integracji polityk przekładających się na zwiększoną aktywność fizyczną w codziennym życiu, konieczna jest bliska i spójna współpraca między właściwymi podmiotami publicznymi i prywatnymi w zakresie koordynacji polityk sportu, zdrowia, edukacji, transportu, urbanistyki, środowiska pracy, rekreacji, itd. Jeżeli polityki te zostaną skutecznie zintegrowane, wybór zdrowego trybu życia nie będzie stanowił dla obywateli problemu [Wytyczne... 2008, s. 6]. Wśród 41 wytycznych znalazły się m.in. zapisy mówiące o wsparciu środkami budżetowymi przez instytucje rządowe oraz samorządowe działań sportowych, ze szczególnym naciskiem na projekty, które umożliwiają maksymalnie dużej liczbie ludzi podjęcie aktywności fizycznej, bez względu na poziom ich zaawansowania, a więc promujących „sport dla wszystkich”, czy sport rekreacyjny. Ponadto wskazano, że integralną częścią oferty organizacji sportowych powinny być programy prozdrowotnych ćwiczeń o dużej dostępności skierowane do możliwie największej liczby grup społecznych i wiekowych, oraz obejmujące możliwie dużą liczbę dyscyplin sportowych (lekkoatletyka, jogging, pływanie, sporty z piłką, trening siłowy i sercowo-naczyniowy, kursy dla osób starszych i młodzieży) [ibidem 2008, ss. 18-19].

W związku z powyższym, ważnymi podmiotami polityki w dziedzinie tworzenia organizacyjno-infrastrukturalnych warunków do podejmowania aktywności rekreacyjno-sportowej i turystycznej przez społeczności lokalne są samorządy terytorialne. Bez ich zaangażowania, pełna realizacja prozdrowotnych wytycznych w krajach członkowskich Unii Europejskiej nie będzie możliwa. Inną organizacją międzynarodową o światowym zasięgu, która bezpośrednio przypisuje niezwykle ważną rolę w zakresie upowszechniania rekreacji ruchowej samorządom lokalnym, jest Światowa Organizacja Zdrowia (WHO), która w 2006 roku poświęciła odrębną publikację promocji aktywności fizycznej i aktywnego życia w środowisku miejskim⁵.

Wydaje się, że właśnie samorząd gminny jako organ uprzywilejowany kompetencyjnie, finansowo oraz terytorialnie – dodatkowo przez mieszkańców wybierany – pełni kluczową rolę w miejscu ich zamieszkania. Tymczasem, pod tym względem krytycznie oceniana jest działalność samorządu terytorialnego i wyspecjalizowanych instytucji rekreacyjnych w Polsce [Siwiński 1998, s. 18]. Okazuje się, iż prawie co piąty Polak twierdzi, iż w jego miejscu zamieszkania nie oferuje się wielu możliwości do bycia aktywnym fizycznie, podczas gdy tego samego zdania jest zaledwie, co trzeci mieszkaniec Unii Europejskiej [Eurobarometer Health & Food 246/Wave 64.3 - TNS Opinion & Social 2006, s. 86].

Ponadto z danych Komisji Europejskiej wynika, iż ponad połowa Polaków, Włochów oraz Cypryjczyków twierdzi, iż władze lokalne nie stwarzają wystarczających warunków

³ Zob. Bruksela, dnia 11.7.2007 r. com(2007) 391 wersja ostateczna [<http://ec.europa.eu/sport/white->

⁴ Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 25 września 2008 r. w sprawie białej księgi na temat zagadnień zdrowotnych związanych z odżywianiem, nadwagą i otyłością (2007/2285(INI)); Dz.U. C 250 E z 25.10.2007 [<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:008E:0097:0105:PL:PDF> dostęp z dn. 20.02.2011].

⁵ Tytuł oryginału: P. Edwards and A. Tsouros, 2006, *Solid facts. Promoting physical activity and active living in urban environments. The role of local governments*. The WHO Regional Office for Europe, Copenhagen, Denmark [http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0009/98424/E89498.pdf dostęp z dn. 20.02.2011].

do podejmowania przez nich aktywności fizycznej, w przeciwieństwie do obywateli pozostałych państw członkowskich Unii Europejskiej. Tego samego zdania jest tylko 35% obywateli Wspólnoty [*Special Eurobarometer 334/Wave 72.3 – TNS Opinion & Social, Sport and Physical Activity 2010*, ss. 52-53].

Istotnym założeniem funkcjonującego w Polsce modelu samorządu terytorialnego jest wiodąca rola samorządu gminnego, którego działania ustawowo mają być nakierowane na stymulowanie lokalnego rozwoju społeczno-gospodarczego, aby zaspokajać potrzeby wspólnot mieszkańców. Natomiast efektem decentralizacji władzy publicznej jest zwiększenie wpływu społeczności lokalnej na funkcjonowanie organów administracji terenowej najniższego szczebla w różnych dziedzinach życia. Wśród potrzeb społeczeństwa znajdują się także potrzeby związane z dbałością o własne zdrowie, rozwój psychofizyczny organizmu, czy aktywność sportowo-rekreacyjną oraz turystyczną. To właśnie samorząd gminny, jako najbliższy mieszkańcom organ administracji, zobowiązany jest do realizacji zadań zleconych i własnych, w ramach których znajduje się zarówno rozwój kultury fizycznej (w tym sportu powszechnego) oraz turystyki. Samorząd najniższego szczebla pełni w tym zakresie kluczową rolę, dysponując dużym potencjałem środków i szerokim zakresem kompetencji [Zmysłony 2008, s. 24; Dziemianowicz i współ. 2001, s. 15]. Dla porównania wpływ samorządu powiatowego na rozwój kultury fizycznej i turystyki w regionie – ze względu na bardziej uzupełniający i wyrównawczy typ zadań w stosunku do funkcji gminy – ma pośredni charakter [Pająk 2005, s. 17]. Natomiast samorząd wojewódzki ma przede wszystkim znaczenie regulacyjne, które polega na określeniu roli kultury fizycznej i turystyki w strategii rozwoju województwa i programach wojewódzkich [Żyśko, Smoleń 2006, s. 179].

Rozwój rekreacyjny oraz turystyczny obszaru jest konsekwencją, zarówno uwarunkowań wewnętrznych (endogenicznych), jak i zewnętrznych (egzogenicznych). Wśród czynników zewnętrznych – na które jednostki samorządu terytorialnego nie mają wpływu, należy wymienić uwarunkowania: makroekonomiczne i sektorowe, regionalne, subregionalne i lokalne, związane z ekologiczno-społecznym i gospodarczym potencjałem powiatu, ościennych gmin, aktywnością ich władz, a także instytucji i organizacji na tym szczeblu (np. związki i stowarzyszenia gmin) [Alejziak 2000, s. 73; Słodowa-Hełpa 2002, s. 8]. Natomiast wśród uwarunkowań wewnętrznych rozwoju rekreacji i turystyki na danym obszarze – w obrębie których obserwuje się pośredni i bezpośredni wpływ samorządu gminnego, można wymienić walory przyrodnicze oraz antropogeniczne, infrastrukturę turystyczną oraz sportowo-rekreacyjną, tworzenie terenów rekreacyjno-wypoczynkowych, infrastrukturę techniczną (głównie ochrony środowiska i transportowej), marketing terytorialny (z uwzględnieniem promocji turystycznej). Istotne znaczenie może też mieć infrastruktura instytucjonalna i klimat społeczny, nastawione z jednej strony na wyrobienie postaw miejscowej ludności, z drugiej zaś ułatwiające prowadzenie działalności gospodarczej w sektorze turystycznym i sportowo-rekreacyjnym [Butowski 2009, ss. 30-31]. W najnowszych i najbardziej popularnych koncepcjach rozwoju lokalnego i regionalnego nacisk kładzie się na wewnętrzne – endogeniczne czynniki rozwoju. Podkreśla się, że o rozwoju jednostek terytorialnych decydują zasoby wewnętrzne, a w szczególności zdolność do ich mobilizowania i efektywnego wykorzystania. Rolę głównego inicjatora i koordynatora takich procesów przypisuje się przede wszystkim władzom samorządowym – na szczeblu lokalnym samorządowi gminnemu [Raport Fundacji BFKK 2010, s. 5].

Jak wskazują liczne doniesienia badawcze oraz dokumenty międzynarodowe zarówno turystyka, jak i sport (powszechny) mogą służyć za narzędzia rozwoju lokalnego i regionalnego, rewaloryzacji centralnych dzielnic dużych miast lub rozwoju terenów wiejskich [Page 1990, ss. 3-15; Williams 1997, s. 74]. Podkreśla się także, iż sport oddziałuje synergicznie z turystyką i może pobudzać do poprawy standardu infrastruktury oraz inicjować zawiązywanie nowych partnerstw finansujących sport i obiekty rekreacyjne [Biała księga...2007, s. 11]. Chociaż świadczenie usług użyteczności publicznej, także w zakresie sportu i rekreacji ruchowej może mieć w przyszłości mniejsze znaczenie, to wykorzystanie tych obszarów w marketingu miejskim do tworzenia wizerunku miasta i regionu, może stanowić ważny czynnik przyciągający turystów oraz inwestorów. W związku z powyższym, wykorzystanie sportu, jako elementu procesu kreowania marki miejsca wzrasta w szczególności dla obszarów miejskich. Ponadto, infrastruktura sportowo-rekreacyjna jest czynnikiem wyzwalającym dalszy rozwój społeczno-gospodarczego obszaru [Gratton & Henry 2001, ss. 6-7]. Natomiast w odróżnieniu od sportu wyczynowego, rekreacja plenerowa posiada szczególny potencjał dla rozwoju przestrzeni o niskim wskaźniku urbanizacji, ponieważ obszary te nie nadają się do tego by gościć wielkie wydarzenia sportowe. Ponadto, należy wskazać jeszcze dwa czynniki przemawiające za ujmowaniem rekreacji ruchowej w lokalnych strategiach rozwoju społeczno-gospodarczego. W przeciwieństwie do sportu profesjonalnego, instalacja urządzeń rekreacyjnych nie wymaga tak rozbudowanego zaplecza infrastrukturalnego. Po drugie, organizacja aktywności rekreacyjnej nie jest obciążona występowaniem patologii współczesnego sportu profesjonalnego takich, jak: chuligaństwo, doping, korupcja, a co z tym związane, koniecznością zapewnienia restrykcyjnych wymogów dotyczących bezpieczeństwa ludzi wewnątrz, oraz na zewnątrz obiektów sportowych [Hautbois & Durand 2004, s. 215]. Dlatego poza turystyką, rekreacja ruchowa przy wykorzystaniu sprzyjających uwarunkowań może stać się motorem napędowym rozwoju gmin w Polsce.

Uwzględniając powyższe spostrzeżenia oraz przesłanki naukowe narodziła się potrzeba szczegółowych badań koncentrujących się na działalności jednostek samorządu gminnego w zakresie tworzenia warunków materialno-technicznych oraz upowszechniania i promocji aktywności fizycznej o charakterze sportowo-rekreacyjnym i turystycznym wśród społeczności lokalnej. Autorka raportu proponuje by na wpływ samorządu terytorialnego w rozwój rekreacyjny i turystyczny gminy spojrzeć kompleksowo, tzn. przez pryzmat działań prowadzonych przez władze gminne we wszystkich najważniejszych obszarach polityki rekreacyjnej i turystycznej. Niezwykle ważnym problemem badawczym jest także ocena aktywności władz gminnych na tych ważnych polach rozwoju lokalnego.

Raport jest podsumowaniem badań naukowych realizowanych w ramach dysertacji doktorskiej mgr Agaty Basińskiej-Zych pod kierunkiem naukowym dra hab. prof. AWF Stefana Bosiackiego na Akademii Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu. Badania empiryczne były prowadzone pod Patronatem Honorowym Marszałka woj. wielkopolskiego Marka Woźniaka. Ponadto, raport jest finalnym rezultatem przedsięwzięcia badawczego finansowanego ze środków na naukę w latach 2010-2012 jako projekt promotorski Nr NN 404 341 639 „Rola samorządu terytorialnego w rozwoju rekreacji ruchowej i turystyki w woj. wielkopolskim”. Raport składa się z trzech części, które poprzedzone zostały streszczeniem.

W pierwszym rozdziale przedstawiono aspekty metodologiczne podjętych badań z wyszczególnieniem ich celów, etapów oraz metod i technik badawczych. Rozdział

drugi prezentuje najważniejsze wyniki analiz empirycznych dotyczących: atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej badanych gmin woj. wielkopolskiego, obszarów aktywności samorządów gminnych w rozwoju rekreacji ruchowej i turystyki, a także roli samorządu gminnego oraz oceny zaangażowania władz lokalnych w rozwój rekreacyjny i turystyczny obszaru. Raport został zakończony podsumowaniem oraz rekomendacjami dla samorządów gminnych dotyczącymi prowadzenia skutecznej polityki rekreacyjnej i turystycznej.

W tym miejscu autorka raportu składa serdeczne podziękowania włodarzom 49 samorządów gminnych oraz pracownikom administracji samorządowej, którzy zgodzili się wziąć udział w badaniach sondażowych. Ponadto, autorka pragnie także podziękować wszystkim ankietowanym przedstawicielom branży turystycznej oraz rekreacyjnej, a także mieszkańcom badanych gmin.

Wychodząc naprzeciw aktualnym trendom w nauce XXI wieku oraz wymaganiom społeczeństwa informacyjnego raport trafia w ręce praktyków – w pierwszej kolejności przedstawicieli administracji samorządowej woj. wielkopolskiego – w drugiej kolejności do samorządów gminnych pozostałych województw i innych instytucji za pośrednictwem strony internetowej Akademii Wychowania Fizycznego w Poznaniu (www.awf.poznan.pl)⁶.

⁶ Raport zostanie zamieszczony na stronie internetowej AWF w Poznaniu po publicznej obronie rozprawy doktorskiej mgr Agaty Basińskiej-Zych, przewidzianej na czerwiec 2012 roku.

Raport obejmuje empiryczną część dysertacji doktorskiej mgr Agaty Basińskiej-Zych, której problematyka koncentrowała się na zagadnieniu oddziaływania samorządu gminnego na rozwój rekreacji ruchowej i turystyki na przykładzie wybranych gmin miejskich, wiejskich oraz miejsko-wiejskich woj. wielkopolskiego. Głównym problemem badawczym była analiza poziomu zaangażowania samorządu gminnego w rozwój rekreacji ruchowej i turystyki w gminach województwa wielkopolskiego, oraz wykazanie, że poziom zaangażowania władz lokalnych w rozwój rekreacyjny i turystyczny jest zróżnicowany w gminach miejskich, wiejskich oraz miejsko-wiejskich. Ponadto ważnym zadaniem była identyfikacja czynników wpływających na aktywność samorządu gminnego w tych sferach rozwoju lokalnego.

W badaniach wykorzystano tzw. triangulację metod – strategię rozwiązywania problemów badawczych, która polega na łączeniu kilku metod badawczych podczas pomiaru oraz służy podniesieniu rzetelności i trafności badań. Poza metodą sondażu diagnostycznego, wykorzystano także metody taksonomiczne oraz metody wskaźnikowe. Ponadto dla celów analizy porównawczej w dysertacji korzystano z powszechnie przyjętych w literaturze przedmiotu wskaźników, podjęto też próbę opracowania własnych mierników syntetycznych: potencjalnej atrakcyjności turystycznej (S_t), potencjalnej atrakcyjności rekreacyjnej (S_r), a także mierniki: zaangażowania (aktywności) samorządu gminnego w rozwój turystyczny (Z_t), oraz zaangażowania samorządu gminnego w rozwój rekreacyjny (Z_r).

Badania empiryczne zrealizowano w podziale na trzy etapy: 1) badań wstępnych z wykorzystaniem danych wtórnych, 2) badań pilotażowych, który miał na celu weryfikację poprawności przygotowanych kwestionariuszy ankietowych, 3) etapu badań terenowych z wykorzystaniem metody sondażu diagnostycznego. Na obszar badań wybrano woj. wielkopolskie, stanowiące drugi pod względem powierzchni oraz liczby gmin w Polsce, a także trzeci uwzględniając liczbę mieszkańców. Zakres przestrzenny pierwszej części badań obejmował wszystkie gminy (225) województwa wielkopolskiego poza miastem Poznań. Z uwagi na dużą liczbę gmin w województwie wielkopolskim, dokonano podziału jednostek przestrzennych na jednorodne grupy typologiczne ze względu na zbliżony, rekreacyjno-turystyczny potencjał rozwojowy w zakresie czynników polityczno-ekonomicznych z wykorzystaniem analizy skupień metodą Warda. Natomiast do drugiego etapu badań terenowych spośród grup typologicznych wylosowano 49 gmin w podziale na: 7 gmin miejskich, 19 gmin wiejskich oraz 23 gminy miejsko-wiejskie. Następnie w okresie od sierpnia 2009 do czerwca 2011 przeprowadzone zostały reprezentatywne badania sondażowe, podczas których zrealizowano: 49 wywiadów z przedstawicielami samorządów gminnych, 1656 ankiet z mieszkańcami badanych gmin oraz 208 ankiet z reprezentantami branży sportowo-rekreacyjnej i turystycznej, którą w większości stanowili liderzy organizacji pozarządowych oraz przedsiębiorcy prywatni. Podczas badań sondażowych wykorzystano kwestionariusze badawcze własnego autorstwa. Zakres czasowy analizy teoretycznej projektu obejmuje lata 1990-2010, a prace empiryczne dotyczyły lat 2005-2010.

Przeprowadzone przez autorkę badania pozwoliły na realizację celu teoretycznego projektu, którym było dokonanie kompleksowej analizy i oceny znaczenia samorządu terytorialnego w rozwoju rekreacji ruchowej i turystyki. Zrealizowano także cel poznawczy, którym była identyfikacja czynników determinujących aktywność samorządu gminnego

w rozwoju rekreacji ruchowej i turystyki w gminach miejskich, wiejskich oraz miejsko-wiejskich woj. wielkopolskiego. Ponadto przeprowadzone analizy empiryczne pozwoliły na zaadaptowanie i modyfikację metody oceny zaangażowania władz samorządowych w rozwój rekreacji ruchowej i turystyki w różnych typach gmin na podstawie zebranych danych empirycznych, co było użytecznym celem badań. Poza tym, skonstruowano typologię gmin uwzględniającą zaangażowanie samorządów gminnych w rozwój rekreacyjny i turystyczny obszaru, co stanowiło realizację drugiego celu praktycznego projektu naukowego.

W wyniku analizy stwierdzono, że 1) poziom zaangażowania samorządów gminnych woj. wielkopolskiego w rozwój rekreacji ruchowej i turystyki jest zróżnicowany; 2) realizacja działań z zakresu rekreacji ruchowej i turystyki wygląda odmiennie w różnych typach gmin: miejskich, miejsko-wiejskich oraz wiejskich; 3) w gminach miejskich poziom aktywności samorządu gminnego jest najwyższy; 4) na skuteczną realizację działań w zakresie rozwoju rekreacji ruchowej i turystyki w gminach wpływ mają czynniki: ekonomiczne (dochód i wydatki budżetowe, pozyskane środki zewnętrzne); 5) walory środowiska naturalnego oraz czynniki infrastrukturalne mają wpływ na poziom zaangażowania władz lokalnych w rozwój rekreacji i turystyki; 6) czynniki ekonomiczne, środowiskowe oraz infrastrukturalne mogą zarówno stymulować, jak i destymulować rozwój rekreacji ruchowej i turystyki w gminie; 7) instytucjonalne narzędzia polityki rekreacyjnej turystycznej są niewystarczające; 8) uczestnictwo społeczności lokalnej w rekreacji ruchowej zależy od aktywności samorządu terytorialnego w zakresie tworzenia ram organizacyjnych i promocyjnych dla rozwoju rekreacji ruchowej na administrowanym przez siebie terenie; 9) mieszkańcy podejmują aktywność rekreacyjną najczęściej na terenie zamieszkiwanych gmin.

1. ZAŁOŻENIA METODYCZNE BADAŃ

W tej części raportu przybliżono cele badań, krótką charakterystykę najważniejszych etapów procedury empirycznej oraz prezentację wykorzystanych metod i technik badawczych.

Zakres przestrzenny pierwszej części badań empirycznych obejmuje wszystkie gminy województwa wielkopolskiego poza Poznaniem, (225), drugiego co do wielkości województwa w Polsce (29 827 km²) oraz drugiego regionu pod względem liczby gmin w Polsce i liczby powiatów (31). Ponadto województwo wielkopolskie zajmuje trzecie miejsce pod względem liczby ludności w kraju (3 386,9 mieszkańców)⁷. Stanowi tym samym niezwykle zróżnicowany obszar zarówno pod względem społeczno-gospodarczym, kulturowym, jak i przyrodniczo-krajobrazowym.

Biorąc pod uwagę zakres merytoryczny rozważań empirycznych dotyczących oceny zaangażowania samorządów gminnych w rozwój rekreacji ruchowej i turystyki, uwagę skoncentrowano na regionie kraju, dobrze rozwiniętym pod względem gospodarczym, który z jednej strony jest typowym obszarem generującym turystów do regionów o lepiej rozwiniętej funkcji turystyczno-wypoczynkowej, a z drugiej strony stwarzającym swoim mieszkańcom i odwiedzającym korzystne warunki do podejmowania aktywności sportowo-rekreacyjnej i turystycznej. Na strukturę administracyjną Wielkopolski składa się: 19 gmin miejskich, 90 – gmin miejsko-wiejskich oraz 117 gmin wiejskich, co stanowi ok. 9,1% wszystkich gmin w Polsce.

Natomiast **zakres przestrzenny drugiej, zasadniczej części badań** w rezultacie kolejnych etapów procedury statystycznej, został ograniczony do 49 gmin w układzie: 7 gmin miejskich, 19 gmin wiejskich i 23 gmin miejsko-wiejskich.

1.1 CELE PROJEKTU BADAWCZEGO

Głównym celem teoretycznym projektu badawczego było dokonanie kompleksowej analizy i oceny znaczenia samorządu terytorialnego w rozwoju rekreacji ruchowej i turystyki. Ponadto **celem poznawczym** projektu była identyfikacja stymulant i destymulant aktywności samorządu gminnego w rozwoju rekreacji ruchowej i turystyki w regionie. Nie mniej ważny **cel projektu w wymiarze praktycznym** stanowiła próba opracowania metody oceny zaangażowania władz samorządowych w rozwój rekreacji ruchowej i turystyki w różnych typach gmin na podstawie zebranych danych empirycznych. Istotnym **zadaniem użytkarnym** była również próba skonstruowania typologii gmin uwzględniającej wkład samorządów gminnych w rozwój rekreacyjny i turystyczny obszaru.

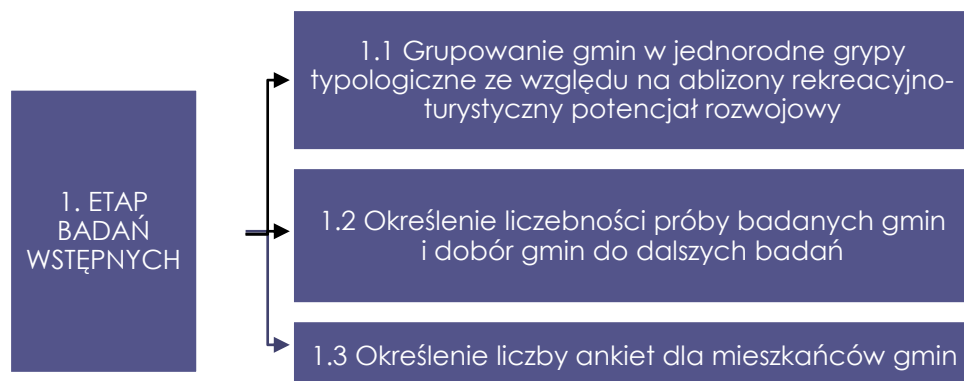
1.2 CHARAKTERYSTYKA ETAPÓW PROJEKTU BADAWCZEGO

Procedura empiryczna składała się z trzech etapów: 1) badań wstępnych z wykorzystaniem danych wtórnych przy użyciu metod statystyki opisowej, 2) badań pilotażowych, mających na celu weryfikację poprawności przygotowanych kwestionariuszy ankietowych, 3) etapu badań terenowych z wykorzystaniem metody sondażu diagnostycznego. Poniżej krótko scharakteryzowano części procedury badawczej.

⁷ Dane GUS - stan aktualny na dzień 31.12.2007r.

1.2.1 ETAP BADAŃ WSTĘPNYCH

Etap wstępny składał się z trzech części: 1) grupowania gmin w jednorodne grupy typologiczne ze względu na zbliżony potencjał rozwojowy w zakresie czynników ekonomiczno-finansowych; 2) określenia liczebności próby badanych gmin; oraz 3) określenia liczebności próby ankiet dla mieszkańców gmin (rys. 1).

Rysunek 1. Schemat procedury badań wstępnych [N=225].

Źródło: opracowanie własne.

Celem etapu wstępnego badań, przeprowadzonych na podstawie danych wtórnych⁸ był podział jednostek samorządu terytorialnego szczebla gminnego w województwie wielkopolskim na jednorodne grupy typologiczne ze względu na zbliżony, rekreacyjno-turystyczny potencjał rozwojowy gmin. Badaniami objęto 225 gmin województwa wielkopolskiego w układzie: 18 gmin miejskich, 90 – gmin miejsko-wiejskich oraz 117 gmin wiejskich.

Z badań wyłączono Poznań będący miastem na prawach powiatu oraz stolicą regionu. Następnie przeprowadzono analizę uwarunkowań rozwoju rekreacji ruchowej i turystyki na poziomie gmin z uwzględnieniem podziału na ich trzy typy, poprzedzoną doбором czynników opisujących potencjał rozwojowy gminy w zakresie szeroko pojętej rekreacji i turystyki. Na podstawie literatury przedmiotu dla potrzeb badań założono, że rozwój rekreacji ruchowej i turystyki jest wypadkową trzech grup czynników: czynników polityczno-ekonomicznych, infrastrukturalnych oraz społeczno-środowiskowych (tab. 1).

⁸ Materiał statystyczny w ujęciu gminnym uzyskany został z Banku Danych Regionalnych, Głównego Urzędu Statystycznego, Wojewódzkiego Urzędu Statystycznego w Poznaniu. Były to opracowania publikowane i niepublikowane GUS, WUS uzyskane na prośbę autorki opierające się na danych z 2008 r., aktualnych na 2007 rok. Dane z BDR uzyskano ze strony www.stat.gov.pl/bdr_n/app/strona.indeks stan z dn. 18.02.2009r.

Tabela 1. Czynniki określające rekreacyjno-turystyczny potencjał rozwojowy gmin.

DZIAŁ	ZMIENNA	
CZYNNIKI INFRASTRUKTURALNE	X ₁	długość dróg gminnych w km/ km ² powierzchni gminy
	X ₂	długość sieci wodociągowej przypadająca na 1 mieszkańca w km
	X ₃	liczba placówek kulturalnych ogółem (dom kultury, ośrodek kultury, świetlicę lub kluby) w przeliczeniu na km ² powierzchni gminy
	X ₄	liczba miejsc noclegowych ogółem w przeliczeniu na km ² powierzchni gminy
	X ₅	liczba obiektów noclegowych w przeliczeniu na km ² powierzchni gminy
CZYNNIKI POLITYCZNO-EKONOMICZNE	X ₆	dochody gminy ogółem na 1 mieszkańca w zł
	X ₇	wydatki inwestycyjne gminy na 1 mieszkańca w zł
	X ₈	wydatki budżetu gminy na kulturę fizyczną i sport na 1 mieszkańca
	X ₉	wydatki budżetu gminy na turystykę na 1 mieszkańca
	X ₁₀	wydatki na ochronę środowiska i gospodarkę komunalną ogółem na 1 mieszkańca
CZYNNIKI SPOŁECZNO-ŚRODOWISKOWE	X ₁₁	liczba imprez kulturalno-sportowych organizowanych przez domy kultury, kluby, świetlice w skali roku
	X ₁₂	liczba uczestników imprez kulturalnych i sportowych w przeliczeniu na liczbę mieszkańców gminy w %
	X ₁₃	udział terenów rekreacyjnych i wypoczynkowych w powierzchni gminy w %
	X ₁₄	udział powierzchni obszarów prawnie chronionych w powierzchni gminy w %
	X ₁₅	udział powierzchni gruntów leśnych publicznych w powierzchni gminy w %

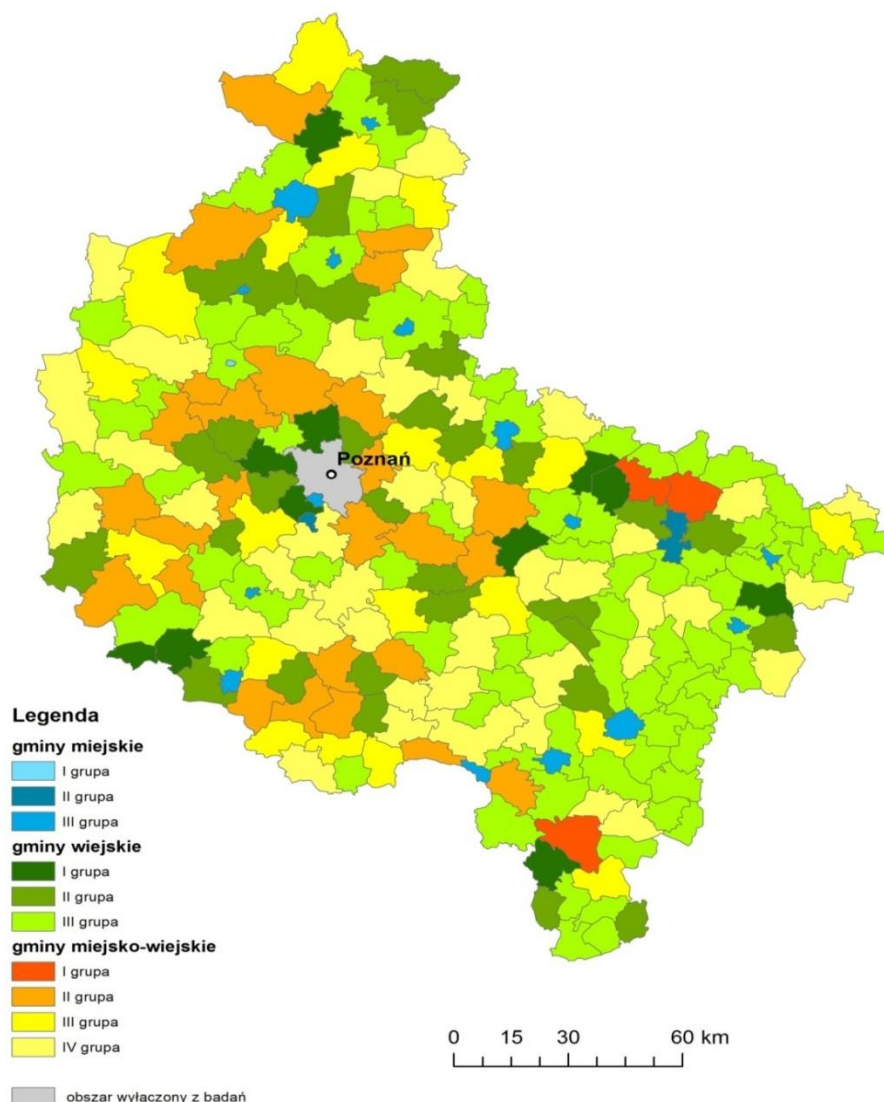
Objaśnienia: kolorem niebiesko-szarym zacieniowano cechy zakwalifikowane do analizy skupień, które osiągnęły najwyższe wartości wskaźnika korelacji Pearson'a.

Źródło: opracowanie własne.

Na podstawie zmiennych charakteryzujących się najwyższymi wartościami współczynnika korelacji utworzone zostały skupienia (grupy) gmin w obrębie gmin miejskich, miejsko-wiejskich oraz wiejskich przy zastosowaniu analizy skupień metodą Warda⁹. Liczba grup w poszczególnych typach gmin jest różna i waha się od 3 grup w przypadku gmin miejskich oraz wiejskich do 4 grup w gminach miejsko-wiejskich (rys. 2). Do populacji badanych gmin trafiły jednostki cechujące się zarówno niskim, średnim, jak i wysokim poziomem potencjału rekreacyjno-turystycznego w kontekście czynników finansowych.

Kolejnym krokiem wstępnego etapu procedury badawczej było określenie liczebności próby gmin i ich kwalifikacja do dalszych badań (rys. 1). W celu oszacowania reprezentatywnej próby gmin zastosowano złożoną procedurę wielostopniowego doboru zespołowego (grupowego). Zakłada on podejście wielostopniowe, z początkowym losowaniem grup elementów – zwanych także gronami lub zespołami – a następnie losowaniem elementów w obrębie każdej wylosowanej grupy [Babbie 2007, s. 230]. W wyniku kolejnych obliczeń statystycznych minimalna liczebność próby zostaje ustalona na poziomie 49 gmin w układzie: 7 gmin miejskich, 19 gmin wiejskich i 23 gmin miejsko-wiejskich. Próba obejmie więc zatem nieco ponad 21% populacji generalnej gmin woj. wielkopolskiego.

⁹ Analiza skupień metodą Warda pozwala na łączenie wielowymiarowych obiektów w mniejsze grupy [Everitt 1980 s. 34]. Polega na stosowaniu algorytmu, który grupuje obiekty (np. gminy) w coraz to większe zbiory (skupienia), z zastosowaniem pewnej miary podobieństwa lub odległości. Metoda ta zmierza do minimalizacji sumy kwadratów odchyleń dowolnych dwóch skupień, które mogą zostać uformowane na każdym etapie [Stanisz 2007, s. 122]. Typowym wynikiem tego typu grupowania jest hierarchiczne drzewo, zwane dendrogramem, które przecięte na pewnym poziomie daje określoną liczbę grup.

Rysunek 2. Podział gmin woj. wielkopolskiego na grupy typologiczne na podstawie rekreacyjno-turystycznego potencjału rozwojowego w zakresie czynników polityczno-finansowych [N=225].

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Następnym krokiem postępowania badawczego był **wybór konkretnych gmin do dalszych badań**. W tym celu wykorzystano uzyskane wcześniej metodą Warda grupy gmin (warstwy) w obrębie, których przeprowadzono losowanie warstwowe. Dobór warstwowy ma na celu uporządkowanie populacji w homogeniczne podzbiory (które między sobą są heterogeniczne), a potem wylosowanie odpowiedniej liczby elementów każdego z nich [Babbie 2007, ss. 227-228]. W ten sposób spośród jednostek miejskich wylosowano – 7 elementów, z gmin wiejskich – 19 samorządów oraz z miejsko-wiejskich – 23 gminy.

Tabela 2. Gminy ostatecznie zakwalifikowane do dalszych badań z uwzględnieniem typu jednostki samorządowej.

TYP GMINY	NUMER GRUPY	GMINY ZAKWALIFIKOWANE DO DALSZYCH BADAŃ
Gminy miejskie	I	Obrzycko
	II	Konin
	III	Leszno, Gniezno, Złotów, Luboń, Kościan
Gminy wiejskie	I	Kołaczkowo, Suchy Las, Komorniki
	II	Czarnków, Kleszczewo, Pępowo*, Łubowo, Czerwonak
	III	Kwilcz, Złotów, Drawsko, Krzymów, Brodnica, Połajewo*, Dominowo*, Turek, Rokietnica, Gniezno, Koło
Gminy miejsko-wiejskie	I	Kleczew
	II	Szamotuły, Nowy Tomyśl*, Wolsztyn, Odolanów*, Kórnik, Murowana Goślina
	III	Stęszew, Sieraków, Czarniejewo, Rakoniewice, Pobiedziska
	IV	Skoki, Lwówek, Krzyż Wielkopolski, Czempiń, Śrem, Kostrzyn, Rogoźno, Mosina, Pleszew*, Opalenica, Jarocin

Objaśnienia symboli:* zaznaczono gminy, które zakwalifikowano ostatecznie do badań ankietowych, ze względu na odmowę lub brak deklaracji udziału w badaniach gmin miejsko-wiejskich: Kępno, Kłodawa, Ostrzeszów oraz wiejskich: Kobyła Góra, Wapno, Zaniemyśl.

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Określenie minimalnej liczby ankiet dla mieszkańców było ostatnim celem wstępnego etapu badań (rys. 1). Na podstawie popularnego statystycznego wzoru na oszacowanie liczebności próby została wyliczona reprezentatywna próba badawcza [Greń 1976, s. 48]. Ostatecznie całkowita, minimalna liczba ankiet dla mieszkańców została ustalona na poziomie 1538 sztuk, przy błędzie statystycznym rzędu 2,5%. Liczba ankiet dla każdej z wytypowanych gmin została obliczona proporcjonalnie do liczby jej mieszkańców, a struktura populacji badanej odzwierciedla strukturę demograficzną w zakresie płci, wieku określoną zbiorowo dla typu gminy. Dobór respondentów do badań ankietowych odbywał się na zasadzie celowego doboru kwotowego.

1.2.2 ETAP BADAŃ PILOTAŻOWYCH

By zweryfikować dobrane narzędzia i techniki badawcze pod kątem ich rzetelności i trafności w okresie od sierpnia do końca września 2009 roku przeprowadzono **badania pilotażowe**, które objęły swym zasięgiem 6 gmin województwa wielkopolskiego: 2 gminy miejskie: Luboń oraz Kościan, 2 gminy miejsko-wiejskie: Kórnik, Murowana Goślina oraz 2 gminy wiejskie: Suchy Las i Czerwonak. Badania te potwierdziły poprawność kwestionariuszy przygotowanych na cele badawcze.

1.2.3 ETAP BADAŃ WŁAŚCIWYCH

Prace empiryczne **zasadniczego etapu badań** podzielono na kilka etapów (rys. 3). W celu zebrania danych pierwotnych przeprowadzono badania terenowe metodą sondażu diagnostycznego w okresie od sierpnia 2009 do czerwca 2011 roku na terenie 49 wytypowanych gmin z obszaru woj. wielkopolskiego.

Rysunek 3. Procedura badawcza etapu badań właściwych.

Źródło: opracowanie własne.

Na potrzeby badań zaprojektowano **trzy kwestionariusze badawcze** dla trzech różnych grup respondentów. Ich syntetyczną charakterystykę prezentuje tabela 3. Pierwszą grupę respondentów stanowili przedstawiciele 49 samorządów gminnych, z którymi przeprowadzono sondaż diagnostyczny z wykorzystaniem standaryzowanego kwestionariusza wywiadu jawnego własnego autorstwa. We wszystkich badanych gminach przy wypełnieniu kwestionariusza konieczna była współpraca wielu komórek organizacyjnych oraz skarbnika gminy. W nieco ponad 55% badanych jednostek koordynatorem – rozmówcą, odpowiedzialnym za zgromadzenie informacji potrzebnych do wypełnienia kwestionariusza był szeregowy pracownik urzędu zajmujący się sprawami kultury fizycznej i/lub turystyki, a w 1/4 wytypowanych gmin taką funkcję pełnił kierownik jednostki organizacyjnej odpowiedzialnej za sprawy rekreacji lub turystyki w strukturach urzędu lub jego zastępca. Tylko w co piątej badanej gminie woj. wielkopolskiego, bezpośrednim rozmówcą był burmistrz, wójt, jego zastępca lub sekretarz gminy. Sześć wywiadów przeprowadzono bezpośrednio w siedzibie urzędu gminy (12,2%), natomiast ponad połowa samorządów wybrała elektroniczną formę zwrotu (26 gmin), a średnio co trzeci urząd, zdecydował się odesłać wypełniony kwestionariusz pocztą tradycyjną (17).

Tabela 3. Charakterystyka grup respondentów biorących udział w badaniach sondażowych.

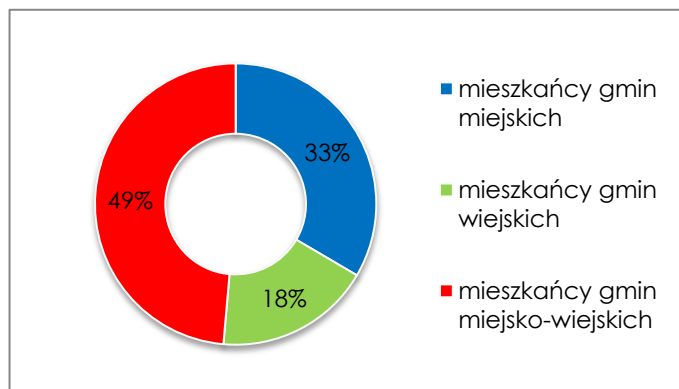
GRUPY RESPON- DENTÓW	OKRES REA- LIZACJI BA- DAŃ	RODZAJ NARZĘ- DZIA BADAW- CZEGO	LICZBA PRZEPRO- WADZONYCH AN- KIET/WYWIADÓW	LICZBA AN- KIET/WYWIADÓW ZA- Kwalifikowana DO ANALIZY STATY- STYCZNEJ
PRZEDSTAWICIELE SAMORZĄDÓW GMINNYCH: • wójt/burmistrz/pr ezydent miasta, ich zastępca lub sekretarz • kierownik komór- ki organizacyjnej ds. rekreacji ru- chowej i turystyki lub ich zastępca • wyznaczony pracownik mery- toryczny	sierpień 2009 – czerwiec 2011	Standaryzowany kwestionariusz wywiadu jawne- go	49	49 (7 gminy miejskie 19 gminy wiejskie 23 gminy miejsko- wiejskie)
MIESZKAŃCY BADANYCH GMIN	sierpień 2009 – marzec 2011	Standaryzowany kwestionariusz ankiety	1939	1656 (554 z gm. miejskich, 297 z gm. wiejskich oraz 805 z gm. miejsko- wiejskich)
BRANŻA REKREA- CYJNA I TURY- STYCZNA: • organizacje po- zarządowe • przedsiębiorstwa prywatne • gospodarstwa agroturystyczne	październik 2010 – czerwiec 2011	Standaryzowany kwestionariusz ankiety	218	208 (40 z gm. miejskich, 53 z gm. wiejskich, 115 z gm. miejsko- wiejskich)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Drugą grupę badawczą stanowili mieszkańcy 49 wytypowanych gmin woj. wielkopolskiego. Badania sondażowe zrealizowano w okresie od sierpnia 2009 do marca 2011 roku przy użyciu standaryzowanego kwestionariusza ankiety własnego pomysłu. Łącznie przeprowadzono 1939 ankiet przy pomocy dwóch przeszkolonych ankierów, z czego do analizy statystycznej zakwalifikowano 1656 ankiet (przy błędzie statystycznym 2,5%), zaś 199 odrzucono. Ostatecznie struktura populacji mieszkańców badanych gmin przedstawia się następująco: 554 ankiet pochodziło z gmin miejskich, 297 - z gmin wiejskich oraz 805 kwestionariuszy ankietowych reprezentowało mieszkańców gmin miejsko-wiejskich (rys. 4). Odpowiada ona założeniom wyjściowym pod względem odwzorowania struktury demograficznej populacji generalnej woj. wielkopolskiego w zakresie wieku, płci oraz proporcji ankiet zrealizowanych w gminach danego typu.

Strukturę respondentów odnośnie płci cechuje lekka przewaga kobiet, które stanowiły blisko 52% ankietowanych mieszkańców wytypowanych gmin woj. wielkopolskiego. Osoby między 15-19 rokiem życia oraz powyżej 65 lat stanowiły odpowiednio po 12,2% oraz prawie 13% populacji badanej. Większość ankiet przeprowadzono wśród mieszkańców w wieku produkcyjnym między 20 a 34 (27,96%) oraz między 35 a 49 rokiem życia (27,66%). Natomiast średnio, co piąty badany mieszkaniec, znajdował się w prze-

dziale wiekowym między 50 a 64 lata. Charakteryzując wykształcenie ankietowanych należy zauważyć, iż ta sama grupa respondentów posiadała wykształcenie podstawowe (28%) lub zawodowe (28%). Wykształceniem średnim legitymowała się 1/3 ankietowanych, a wykształceniem wyższym, blisko 14% mieszkańców badanych gmin.

Rysunek 4. Struktura populacji badanych mieszkańców w podziale na typ gminy [N=1656].

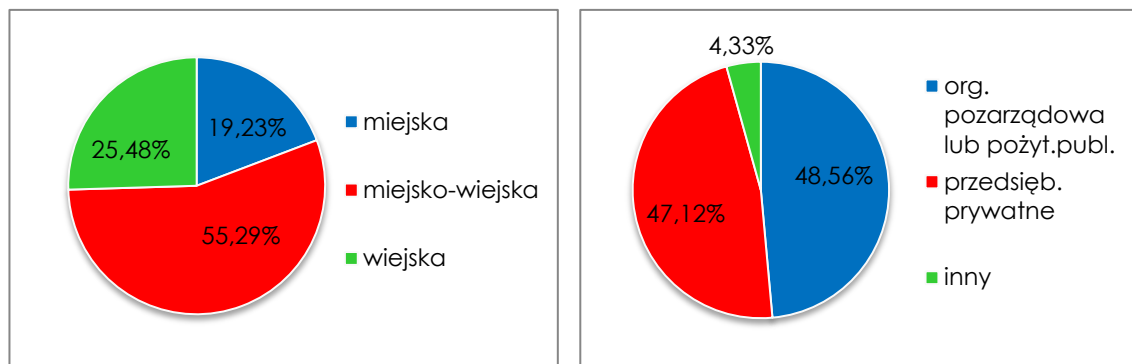
Źródło: opracowanie własne na podstawie badań własnych.

Blisko 60% badanych na co dzień pracuje, średnio 17% uczy się bądź studiuje. Tylko niecałe 3% ankietowanych, dzieliła pracę zawodową z nauką. Odpowiednio co piąty mieszkaniec analizowanych gmin woj. wielkopolskiego, biorący udział z badaniach był bezrobotny. Pod względem sytuacji ekonomicznej, największy odsetek respondentów - 43,4%, stanowiły osoby deklarujące średnie dochody netto w wysokości 500-1000 zł na jedną osobę w gospodarstwie domowym. Nieco mniej licznie reprezentowana była grupa mieszkańców (41,06%), która określiła wysokość swoich dochodów na poziomie powyżej 1000 zł netto na osobę w gospodarstwie domowym. Blisko 14% ankietowanych, deklarowało dochody wynoszące poniżej 500 zł netto na osobę w gospodarstwie domowym.

Trzecią grupę respondentów tworzyły instytucje lokalnego otoczenia władz samorządowych, którą stanowią przedstawiciele branży rekreacyjnej i turystycznej funkcjonujący na terenie 49 badanych gmin. Badania ankietowe zostały przeprowadzone w okresie od października 2010 do czerwca 2011 i miały charakter sondażu diagnostycznego. W tym celu opracowano uniwersalny kwestionariusz standaryzowanej ankiety własnego pomysłu, który adresowany był w szczególności do przedsiębiorstw prywatnych, organizacji pozarządowych oraz innych instytucji prowadzących działalność w obszarze czasu wolnego i wypoczynku. Dystrybucja kwestionariuszy ankietowych wśród instytucji przebiegała trójtorowo, bezpośrednio przy pomocy ankietera oraz za pośrednictwem poczty tradycyjnej oraz elektronicznej. Do dalszej analizy zakwalifikowano ostatecznie 208 kwestionariuszy (rys. 5).

Wśród badanych jednostek dominowały organizacje pozarządowe (rys. 5). Tego typu podmioty stanowiły razem 49% badanych instytucji. Prawie 70% tej grupy, to stowarzyszenia rejestrowane, natomiast co czwarta ankietowana organizacja pozarządowa posiadała status stowarzyszenia kultury fizycznej. Mniej niż 8% stanowiły fundacje, stowarzyszenia samorządowe oraz stowarzyszenia zwykłe. Wśród badanych stowarzyszeń o profilu rekreacyjnym lub turystycznym znalazły się głównie: Uczniowskie Kluby Sportowe (UKS), Ludowe Kluby lub Zrzeszenia Sportowe (LKS/LZS), ogniska TKKF, ogniska TG „Sokół”, Kluby Żeglarskie (KŻ), oddziały PTTK, Lokalne Organizacje Turystyczne (LOT), organizacje harcerskie, oddziały Polskiego Związku Wędkarskiego (PZW) oraz inne. Spośród bada-

nych organizacji pozarządowych średnio 11% posiadało status organizacji pożytku publicznego (OPP).

Rysunek 5. Podział badanych instytucji otoczenia lokalnego ze względu na rodzaj gminy oraz status funkcjonowania [N=208].

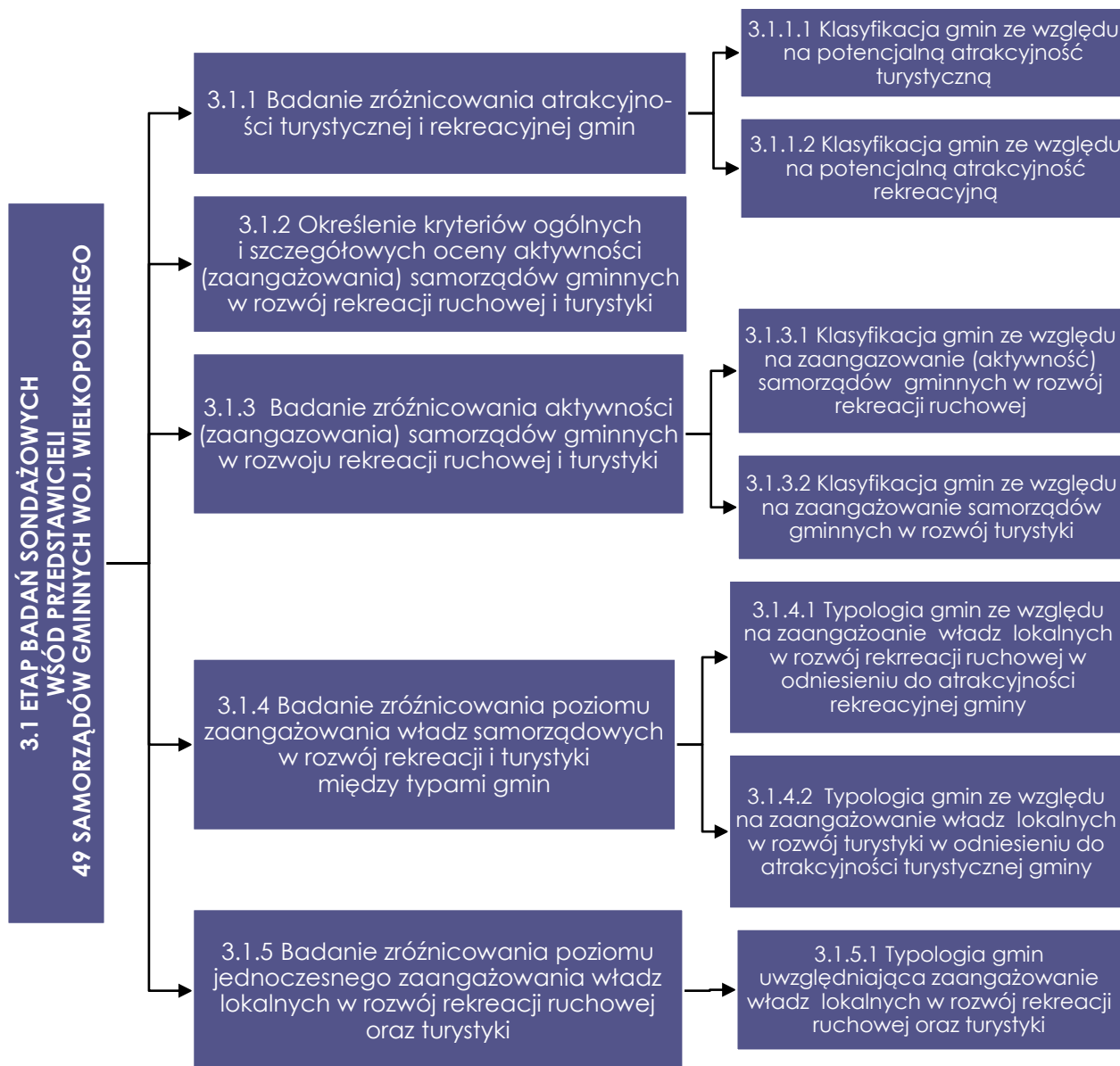
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

W porównaniu z organizacjami społecznymi nieco mniej liczną grupą były przedsiębiorstwa prywatne (47%), wśród których przeważały podmioty świadczące usługi noclegowo-gastronomiczne: hotele, motele, pensjonaty, ośrodki wypoczynkowo-szkoleniowe oraz kwatery prywatne lub agroturystyczne¹⁰ (rys. 5). Stanowiły one łącznie nieco ponad 51% ankietowanych przedsiębiorstw. Biura podróży reprezentowały 14% populacji badanych firm. Natomiast prawie 30% podmiotów prywatnych funkcjonowało w sektorze usług rekreacyjno-sportowych. Były to głównie obiekty rekreacyjno-sportowe takie, jak: centra rekreacyjne, fitness kluby, siłownie oraz przedsiębiorstwa świadczące usługi rekreacyjno-szkoleniowe. Najmniejszy odsetek, liczący ok. 4% stanowiły instytucje otoczenia lokalnego samorządu posiadające inny status, a były to głównie gospodarstwa rolne świadczące usługi turystyczne, jednocześnie nie prowadzące działalności gospodarczej lub gospodarstwa leśne PGL Lasów Państwowych.

Stosunkowo obszerny materiał badawczy zebrany podczas badaniach szczegółowych pozwolił na zebranie opinii mieszkańców 49 jednostek samorządu terytorialnego o atrakcyjności rekreacyjnej i turystycznej poszczególnych gmin, uczestnictwie społeczności lokalnej w rekreacji ruchowej i turystyce, a także na ocenę działań samorządów gminnych w zakresie tworzenia organizacyjno-materiałnych warunków do podejmowania aktywności fizycznej o charakterze rekreacyjno-sportowym i turystycznym, oraz jej upowszechniania. Ponadto sondaż przeprowadzony wśród przedstawicieli branży rekreacyjno-sportowej i turystycznej miał na celu zweryfikowanie i uzupełnienie wiedzy o aktywności samorządu terytorialnego w kontekście jego branżowych relacji z otoczeniem gminnym. Pozwolił także na dokonanie oceny aktywności samorządu gminnego przez instytucje otoczenia lokalnego.

Z kolei dane pierwotne zebrane podczas 49 wywiadów z reprezentantami samorządów gminnych woj. wielkopolskiego, pogłębionych dodatkowo analizą dokumentów pozwoliły na przeanalizowanie i porównanie działań samorządów gminnych podejmowanych przez władze lokalne na rzecz rozwoju rekreacji ruchowej oraz turystyki w gminach miejskich, wiejskich oraz miejsko-wiejskich woj. wielkopolskiego. Szczegółowe etapy prac empirycznych tego etapu prezentuje rysunek 6.

¹⁰ W tej grupie znalazły się gospodarstwa agroturystyczne, posiadające więcej niż 5 pokoi oraz zarejestrowaną działalność gospodarczą jako usługi noclegowo-gastronomiczne lub turystyczne.

Rysunek 6. Schemat procedury badań sondażowych wśród 49 samorządów gmin [N=49].

Źródło: opracowanie własne.

W pierwszej części analiz zbadano zróżnicowanie atrakcyjności turystycznej oraz rekreacyjnej 49 gmin woj. wielkopolskiego stosując syntetyczne mierniki potencjalnej atrakcyjności turystycznej oraz rekreacyjnej. W tym celu wykorzystano taksonomiczną metodę tzw. wzorca rozwoju Hellwiga. W efekcie powstały dwa rankingi gmin: ze względu na potencjalną atrakcyjność turystyczną oraz potencjalną atrakcyjność rekreacyjną gmin.

Ponadto zgromadzony materiał badawczy pozwolił na opracowanie kryteriów ogólnych i szczegółowych oceny zaangażowania samorządów gminnych w rozwój rekreacyjny i turystyczny gminy. W tym celu zmodyfikowano metodę wskaźnikową syntetycznego pomiaru (aktywności) zaangażowania samorządów gminnych opracowaną przez R. Pawlusińskiego [2005, ss. 165-174] do oceny działalności samorządów lokalnych na rzecz rozwoju turystycznego gminy i zastosowaną pierwotnie na obszarze gmin należących do Związku Gmin Jurajskich. Rezultatem tego postępowania są dwie klasyfikacje 49 gmin woj. wielkopolskiego: ze względu na poziom aktywności (zaangażowania) władz lokalnych w rozwój rekreacji ruchowej oraz ze względu na poziom aktywności (zaangażowania) władz lokalnych w rozwój turystyki.

Następnie zbadano zróżnicowanie aktywności władz lokalnych w rozwoju rekreacji oraz turystyki, a także zróżnicowanie potencjalnej atrakcyjności turystycznej oraz rekreacyjnej między typami gmin (rys. 6). W efekcie dokonano typologizacji 49 gmin woj. wielkopolskiego uwzględniając zarówno atrakcyjność turystyczną/i rekreacyjną gminy, jak i zaangażowanie władz lokalnych w dany obszar rozwoju lokalnego. Na koniec zbadano zróżnicowanie poziomu jednoczesnego zaangażowania samorządów gminnych w rozwój rekreacji ruchowej oraz turystyki między typami gmin, w następstwie czego skonstruowano autorską typologię gmin, która odzwierciedla aktywność władz lokalnych zarówno w rozwój rekreacyjny, jak i turystyczny obszar.

1.3 ZASTOSOWANE METODY I TECHNIKI BADAWCZE

Złożona problematyka badań wymagała zastosowania wieloetapowej procedury empirycznej, z wykorzystaniem triangulacji metod badawczych, popularnych na gruncie różnych dyscyplin naukowych.

Do sporządzenia kompleksowej charakterystyki znaczenia samorządów gminnych w procesie rozwoju rekreacji ruchowej i turystyki, oceny ich aktywności, a także określenia determinant skutecznej realizacji działań samorządowych, wykorzystano komplementarne względem siebie, następujące techniki badawcze: **analizę dokumentów i danych wtórnych, technikę wywiadu standaryzowanego jawnego, wywiadu niestandaryzowanego, ankiety oraz techniki statystyczne**. Warto podkreślić, iż w dysertacji wykorzystano kilka metod badawczych, powszechnie w różnych dyscyplinach nauki. W szczególności były to: **metoda sondażu diagnostycznego** – klasycznie stosowana w naukach społecznych, naukach o kulturze fizycznej, oraz **metody taksonomiczne i metody wskaźnikowe**, popularnie wykorzystywane w ekonomii, naukach przyrodniczych, czy geografii społeczno-ekonomicznej.

Niemniej ważną rolę, zarówno na etapie wstępnym, jak i w końcowych etapach procedury empirycznej pełniły techniki statystyczne. Korzystano z technik zaliczanych do metod statystyki opisowej takich jak: miary położenia i zmienności, współczynniki korelacji dla cech jakościowych, oraz ilościowych, wielowymiarowe techniki eksploracyjne jak np. analiza skupień metodą Warda. Ponadto przy ocenie atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej badanych gmin wykorzystano jedną z metod wielowymiarowej analizy porównawczej – metodę wzorcową tzw. miernik rozwoju Hellwiga. Spośród metod wnioskowania statystycznego użyto m.in. nieparametrycznego testu istotności różnic Kruskala-Wallisa, testu χ^2 oraz analizy korelacyjnej ze współczynnikiem korelacji liniowej Pearsona.

Ważnym narzędziem były **trzy kwestionariusze badawcze** wykorzystane w badaniach sondażowych opracowane przez autorkę raportu. Standaryzowany kwestionariusz wywiadu jawnego przygotowano dla przedstawicieli urzędów gmin. Z kolei, dla mieszkańców badanych gmin przygotowano standaryzowany kwestionariusz ankiety. Ostatnią grupę badawczą byli przedstawiciele branży rekreacyjnej i turystycznej, funkcjonujący w otoczeniu samorządu gminnego na terenie badanych 49 gmin, posiadający głównie status organizacji pozarządowych lub podmiotów prywatnych dla których przygotowano standaryzowany kwestionariusz ankiety. Każdy z nich został podzielony na bloki tematyczne ściśle korespondujące z hipotezami badawczymi postawionymi w rozprawie. W kwestionariuszach zastosowano pytania pótótwarte i zamknięte, wymagające wyboru odpowiedzi bądź udzielenia odpowiedzi, w całości sformułowanej przez re-

spondenta. Ponadto, w większości użyto pytań z wyborem jednokrotnym lub wielokrotnym. Zastosowano też pytania ze skalą rangową. Niektóre spośród pytań zostały celowo powtórzone w dwóch lub trzech kwestionariuszach by móc zbadać opinie na dany temat z różnych środowisk.

2. ANALIZA NAJWAŻNIEJSZYCH WYNIKÓW BADAŃ

W tej części raportu zaprezentowano najważniejsze wyniki badań, które pogrupowano tematycznie.

2.1 ATRAKCYJNOŚĆ TURYSTYCZNA I REKREACYJNA BADANYCH GMIN WOJ. WIELKOPOLSKIEGO

Warunki naturalne w miejscu zamieszkania mogą zachęcać mieszkańców do podejmowania różnych form aktywności rekreacyjnej, zwłaszcza tych o charakterze plenerowym. Ponadto, brak bądź utrudniony dostęp do infrastruktury sportowo-rekreacyjnej i turystycznej nie wpływa pozytywnie na upowszechnianie uczestnictwa w rekreacji ruchowej i turystyce.

W kontekście omawianych wyników badań istotnego znaczenia nabiera termin „atrakcyjność turystyczna”. Według J. Warszńskiej i A. Jackowskiego [1979, s. 30] obejmuje ona zespół czynników wpływających na rozwój turystyki w każdym obszarze turystycznym, miejscowości czy szlaku, stanowi ona sumę walorów turystycznych i walorów recepcji. Zarówno walory turystyczne, jak i walory recepcji są wzajemnie ze sobą powiązane

i uwarunkowane. Wywierają one istotny wpływ na rozwój, wielkość i czasokres występowania ruchu turystycznego. Zatem w opinii wielu autorów¹¹ ma ona charakter złożony, decydują bowiem o niej: a) walory turystyczne, b) dostępność komunikacyjna oraz c) zdolność obsługowa urządzeń turystycznych. Jest więc pojęciem integrującym elementy, które stanowią podstawę rozwoju ruchu turystycznego, to znaczy walory turystyczne z warunkami zaspokajania potrzeb tego ruchu, w postaci odpowiednio wykształconej infrastruktury turystycznej [Warszńska, Jackowski 1979, ss. 31-32]. Ponadto pojęcie atrakcyjności turystycznej ma charakter dwuaspektowy, ponieważ z jednej strony jest implikacją obiektywnych warunków środowiskowych, z drugiej strony indywidualnych czynników psychologicznych, które często są subiektywne [Kozuchowski 2005, s. 177].

Z kolei atrakcyjność rekreacyjna obszaru funkcjonuje jako składowa pojęcia atrakcyjności turystycznej. Ze względu za zakres merytoryczny pracy autorka będzie się posługiwać pojęciami atrakcyjność turystyczna i atrakcyjność rekreacyjna oddzielnie. Przy czym atrakcyjność rekreacyjna będzie tutaj rozumiana, jako: zespół cech środowiska przyrodniczego i antropogenicznego, wraz z wykształconą infrastrukturą sportowo-rekreacyjną, które mają wpływ na rozwój rekreacji ruchowej na danym obszarze oraz stanowią czynnik przyciągający potencjalnych rekreantów.

Aby zweryfikować hipotezę o uzupełniającym wpływie czynników środowiskowych (walory przyrodnicze i antropogeniczne) i infrastrukturalnych (infrastruktura turystyczna oraz sportowo-rekreacyjna) na poziom skuteczności działań samorządów gminnych dokonano analizy i oceny atrakcyjności turystycznej oraz rekreacyjnej gmin woj. wielkopolskiego położonych na obszarze badań. W pierwszej części empirycznej raportu przed-

¹¹ Zob. O. Rogalewski, 1979, *Zagospodarowanie turystyczne*, WSiP, Warszawa; Z. Kruczek Z., S. Sacha, 1999, *Geografia atrakcji turystycznych Polski*, Wyd. Proksenia, Kraków; W. Kurek, red., 2007, *Turystyka*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa; T. Lijewski, B. Mikułowski, J. Wyrzykowski, 2008, *Geografia turystyki Polski*, PWE, Warszawa.

stawione zostały opinie samorządów gminnych oraz społeczności lokalnej o atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej badanych gmin z wyszczególnieniem różnic pomiędzy ocenami, zaobserwowanych w przypadku gmin miejskich, wiejskich oraz miejsko-wiejskich. Ponadto, zarysowano wyniki badań autorki dotyczące aktualnego stanu oraz zmian w zakresie bazy turystycznej oraz sportowo-rekreacyjnej w latach 2005-2010.

Natomiast w drugiej części podrozdziału dokonano oceny potencjalnej atrakcyjności turystycznej oraz potencjalnej atrakcyjności rekreacyjnej badanych gmin woj. wielkopolskiego na podstawie zaproponowanych przez autorkę wskaźników syntetycznych.

2.1.1 ATRAKCYJNOŚĆ TURYSTYCZNA I REKREACYJNA GMIN W OPINII RESPONDENTÓW

Należy podkreślić, iż badany fragment woj. wielkopolskiego dysponuje znaczącym potencjałem walorów przyrodniczych oraz kulturowych. Znalazło to swoje odzwierciedlenie zarówno w opiniach ankietowanych mieszkańców, jak i przedstawicieli władz lokalnych.

Reprezentanci sektora administracji samorządowej częściej pozytywnie oceniali atrakcyjność turystyczną (85,7%) i rekreacyjną gminy niż mieszkańcy badanych gmin (70%). Natomiast mieszkańcy gmin miejskich częściej niż pozostali twierdzili, że obszar gminy jest nieatrakcyjny turystycznie, blisko 1/3 respondentów była tego zdania.

Przedstawiciele władz lokalnych oraz mieszkańcy badanych gmin zostali poproszeni o dokonanie **oceny znaczenia walorów przyrodniczych** występujących na terenie ich gminy dla rozwoju turystyki i rekreacji¹². **Samorządy gminne najwyżej oceniły** przydatność **obszarów leśnych dla potrzeb rozwoju turystyki i rekreacji**. Średnio połowa respondentów przyznała im ważne znaczenie w tym zakresie (mediana=2).

Porównując uzyskane wyniki pomiędzy przedstawicielami administracji samorządowej w obrębie typów gmin, należy podkreślić, iż w **gminach miejsko-wiejskich**, władze lokalne średnio **wyżej**, niż w pozostałych gminach, oceniały **poszczególne rodzaje walorów przyrodniczych** pod kątem ich przydatności na cele turystyczne i rekreacyjne. Wśród walorów przyrodniczych najwyżej oceniono kompleksy leśne (mediana=1) oraz jeziora i rzeki (mediana=2). Reprezentanci samorządów gmin wiejskich najprzychylniej oceniali tereny chronione (mediana=2) oraz rzeźbę terenu (mediana=3), spośród pozostałych walorów środowiska naturalnego.

Z kolei **badani mieszkańcy najważniejsze znaczenie** dla rozwoju rekreacji i turystyki, spośród walorów przyrodniczych występujących na terenie wytypowanych gmin woj. wielkopolskiego, przypisali: **obszarom leśnym, terenom chronionym, jeziorom i rzekom, oraz parkom miejskim i zieleńcom**. Ogółem 50% ankietowanych określiło ich znaczenie jako ważne dla rozwoju wypoczynku na terenie badanych gmin (mediana=2).

Reprezentantów władz lokalnych oraz mieszkańców badanych gmin zapytano również o **ocenę znaczenia walorów kulturowych** występujących na terenie gminy, pod kątem rozwoju dla turystyki i rekreacji.

¹² W pytaniu zastosowano skalę rangową (porządkową) od 1 do 5, gdzie 1 – oznacza bardzo ważny, 2 – ważny, 3 – średnio ważny, 4 – mało ważny, 5 – nikłe znaczenie. Ze względu na rodzaj skali, do analizy statystycznej danych użyto testu mediany oraz nieparametrycznego testu istotności różnic Kruskala-Wallis.

Spośród walorów antropogenicznych respondenci pochodzący z sektora administracji samorządowej średnio najwyżej ocenili przydatność obiektów sakralnych: kościołów, sanktuariów, klasztorów oraz rezerwatów archeologicznych oraz wykopalisk.

Natomiast obiekty architektury obronnej (zamki, fortyfikacje, mury obronne); muzea, skanseny i izby regionalne; obiekty architektury świeckiej; układ urbanistyczny miejscowości oraz miejsca pamięci narodowej, a także dziedzictwo kulturowe wsi otrzymały niższe oceny. Ich znaczenie wśród 50% respondentów określone zostało jako średnie dla rozwoju rekreacji i turystyki. Oceny pozostałych walorów kulturowych, czyli obiektów poprzemysłowych oraz techniki (mediana=4) oraz zwyczajów i tradycji ludowych (mediana=3,5) były słabsze.

Między gminami o różnym statusie widać różnice pomiędzy ocenami poszczególnych atrybutów antropogenicznych. Obiekty sakralne zostały najwyżej ocenione w gminach miejskich, co drugi badany przedstawiciel władz lokalnych potwierdził ich bardzo ważne znaczenie dla aktywizacji turystycznej i rekreacyjnej gminy. Ponad 50% przedstawicieli władz miejskich przyznało im najważniejszą rangę (mediana=1). Równolegle w gminach wiejskich najwyżej ocenianym walorem w porównaniu z obszarami miejskimi i miejsko-wiejskimi, było dziedzictwo kulturowe wsi.

Podobnie jak przedstawiciele administracji samorządowej, **ankietowani mieszkańcy** przypisali **największe znaczenie obiektom sakralnym**, blisko 50% respondentów oceniła je jako ważne (mediana=2). Jednak w przypadku pozostałych walorów antropogenicznych mieszkańcy badanych gmin wykazali zdumiewającą zgodność ocen. Ponadto w zakresie wypowiedzi mieszkańców na temat znaczenia poszczególnych walorów środowiska przyrodniczego oraz kulturowego w rozwoju turystyki i rekreacji potwierdzono istotne statystycznie zróżnicowanie opinii respondentów zamieszkających w różnych gminach.

Dostępność komunikacyjna gmin została w większości oceniona przez ankietowanych mieszkańców jako dobra (35%) lub bardzo dobra (45%). Najlepiej aspekt komunikacyjny został oceniony w gminach miejskich, łącznie 86% respondentów opiniowało ją jako bardzo dobrą. Tylko 6% gmin w opinii władz lokalnych określiło dostępność gminy jako wystarczającą. Natomiast 16% badanych gmin posiada niekorzystne warunki komunikacyjne.

O atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej gminy świadczy także **infrastruktura turystyczna oraz rekreacyjno-sportowa**. W związku z powyższym postanowiono zbadać jakim potencjałem w tym zakresie dysponują analizowane gminy woj. wielkopolskiego.

Mając na uwadze definicję bazy materialnej turystyki, infrastrukturę turystyczną analizowano w podziale na: bazę noclegową, bazę gastronomiczną oraz liniarną infrastrukturę turystyczną (trasy i szlaki turystyczne). Natomiast w ramach bazy towarzyszącej turystyki, przeanalizowano w gminach jedynie infrastrukturę sportowo-rekreacyjną oraz parkingi.

W zakresie **analizowanej infrastruktury turystycznej wśród typów gmin widać duże zróżnicowanie. Najbardziej rozwiniętą infrastrukturą noclegową oraz gastronomiczną charakteryzują się gminy miejskie**. Uwzględniając dynamikę zmian w zakresie infrastruktury turystycznej oraz sportowo-rekreacyjnej w latach 2005-2010 należy podkreślić, iż

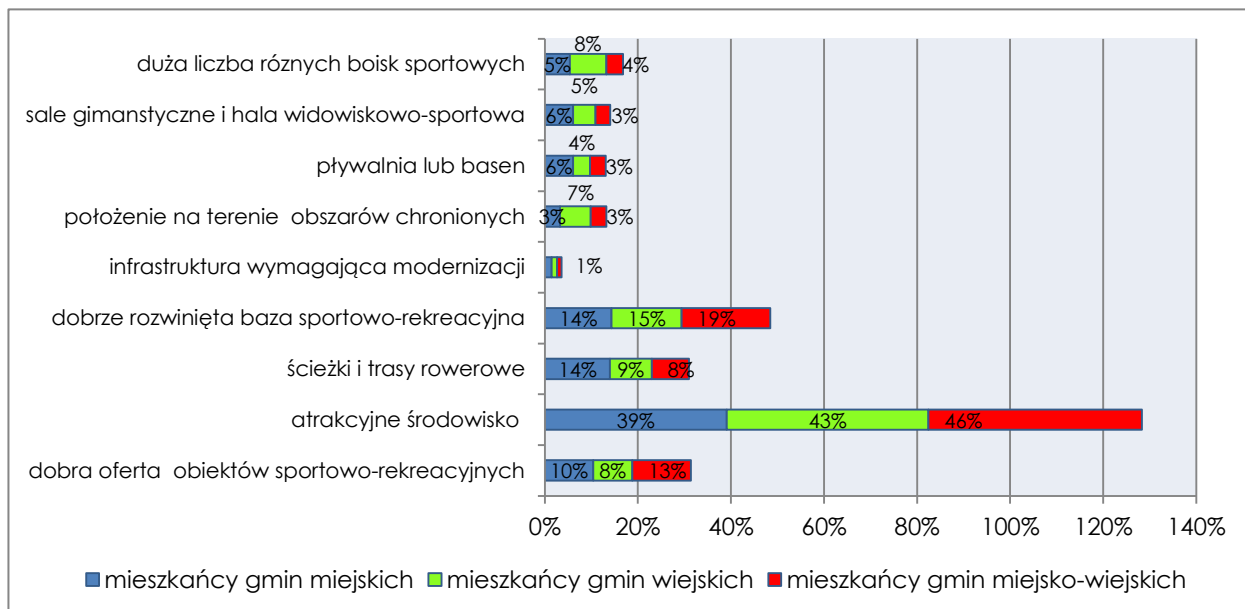
w **gminach wiejskich** zaobserwowano **najintensywniejszy rozwój bazy noclegowej** (o 18,5% w badanym okresie) **oraz dość intensywny rozwój bazy sportowo-rekreacyjnej** (o 57%) w porównaniu do gmin miejskich oraz miejsko-wiejskich.

Natomiast w **gminach miejskich największą dynamikę widać w przypadku rozwoju bazy gastronomicznej**, zarówno w przypadku liczby obiektów (wzrost o 25,7%), jak i miejsc konsumpcyjnych (o 27,3%). Z kolei na obszarze **gmin miejsko-wiejskich największą tendencję wzrostową zdiagnozowano w zakresie obiektów sportowo-rekreacyjnych** (poprawa o 61%) oraz **turystycznej infrastruktury o przebiegu liniowym**, jak szlaki i trasy turystyczne (wzrost o 182%).

Wyniki te skonfrontowano z opiniami mieszkańców badanych gmin, których zapytano czy korzystają z dostępnej na terenie gminy infrastruktury sportowo-rekreacyjnej. Połowa ankieterowanych przyznała, że nie korzysta z gminnej bazy sportowo-rekreacyjnej. Najczęściej korzystającymi z bazy sportowo-rekreacyjnej okazali się mieszkańcy gmin miejskich (48%), następnie miejsko-wiejskich (46%) oraz wiejskich (41%).

Respondenci oceniali też stan bazy sportowo-rekreacyjnej dostępnej na terenie gminy. Społeczność lokalna ogólnie w większym stopniu oceniała stan obiektów i urządzeń sportowo-rekreacyjnych pozytywnie (59,3%), niż negatywnie. Z tym, że odsetek łącznych ocen pozytywnych w przypadku respondentów mieszkających na terenie gmin wiejskich był nieco niższy (56%), niż w gminach miejskich (60,1%) oraz miejsko-wiejskich (60%). Zróżnicowanie ocen mieszkańców zamieszkających w gminach o różnym statusie okazało się istotne statystycznie.

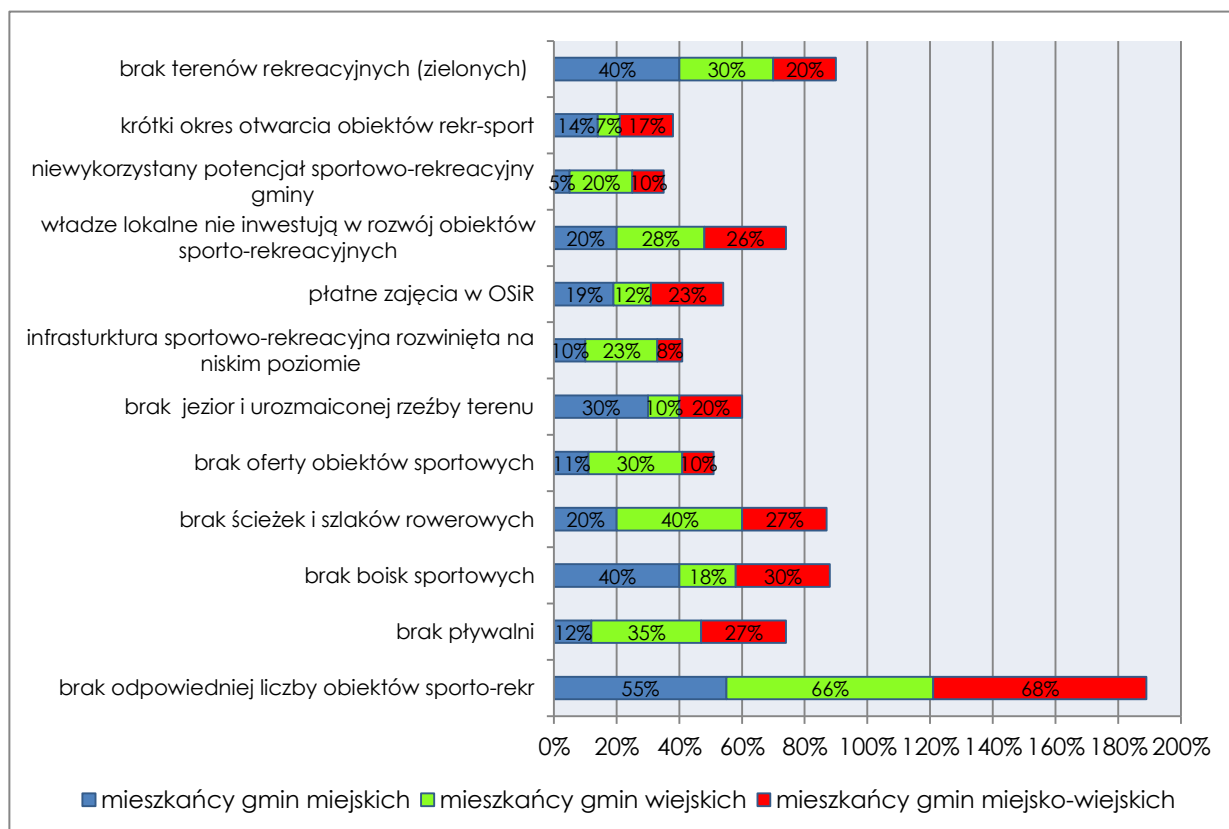
Na koniec społeczność lokalna biorąca udział w badaniach została poproszona o **dokonanie kompleksowej oceny warunków gminnych do podejmowania aktywności sportowo-rekreacyjnej**. Przeszło 70% mieszkańców oceniło te warunki jako korzystne. Częściej tego zdania były osoby mieszkające na terenie gmin wiejskich (77%), niż gmin pozostałych. Uzasadniając pozytywne opinie, respondenci wskazywali częściej bardzo dobre otoczenie środowiska naturalnego zachęcające do podejmowania głównie indywidualnych i rodzinnych form rekreacji plenerowej (rys. 7). Wśród typów gmin częściej na ten aspekt zwracali uwagę mieszkańcy gmin miejsko-wiejskich (46%) oraz wiejskich (43%), niż miast (39%). Na drugim miejscu znalazła się dobrze rozwinięta i zróżnicowana infrastruktura sportowo-rekreacyjna, w większości podkreślana przez mieszkańców gmin miejsko-wiejskich (19%).

Rysunek 7. Korzystne warunki do podejmowania aktywności sportowo-rekreacyjnej na terenie gminy w opinii ankietowanych mieszkańców [N=1199].

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Z drugiej strony, nieco ponad 25% ankietowanych mieszkańców, stwierdziło, że warunki do uczestnictwa w rekreacji ruchowej na terenie gminy są niekorzystne. Z kolei wśród opinii o niekorzystnych warunków dla uczestnictwa w rekreacji ruchowej na terenie gminy respondenci w większości wskazywali **brak odpowiedniej liczby obiektów sportowo-rekreacyjnej na terenie gminy** (rys. 8).

Rysunek 8. Niekorzystne warunki do podejmowania aktywności sportowo-rekreacyjnej na terenie gminy w opinii społeczności lokalnej [N=420].

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Ich zdaniem gminna oferta sportowo-rekreacyjna jest zbyt niewielka. Wśród respondentów najczęściej mieszkańcy gmin miejsko-wiejskich (68%) oraz wiejskich (66%) podkreślali ten fakt.

Ponadto na obszarach miast, ankietowani częściej uzasadniali swoją opinię brakiem wystarczającej liczby boisk sportowych do uprawiania różnych sportów (40%), brakiem zagospodarowanych terenów zielonych o charakterze rekreacyjnym typu parki miejskie, skwery zieleni (40%), a także brakiem jezior i urozmaiconej rzeźby terenu, która pozwalałaby na atrakcyjny wypoczynek.

Z kolei mieszkańcy gmin wiejskich swoje zdanie argumentowali brakiem ścieżek i tras rowerowych (40%), brakiem pływalni lub basenu (35%) oraz brakiem zielonych terenów rekreacyjnych (30%).

2.1.2 PRZESTRZENNE ZRÓŻNICOWANIE ATRAKCYJNOŚCI TURYSTYCZNEJ I REKREACYJNEJ BADANYCH GMIN WOJ. WIELKOPOLSKIEGO

W tej części raportu podjęto próbę oceny potencjalnej atrakcyjności turystycznej oraz potencjalnej atrakcyjności rekreacyjnej badanych 49 gmin woj. wielkopolskiego na podstawie zaproponowanych przez autorkę dwóch wskaźników syntetycznych.

Do budowy rankingów badanych gmin wykorzystano także jedną z metod wielowymiarowej analizy porównawczej – metodę wzorcową tzw. miernik rozwoju Hellwiga (1968). Konstrukcja cechy agregatowej umożliwia pomiar wielowymiarowego zjawiska, a także liniowe uporządkowanie badanych jednostek, na przykład według ich poziomu atrakcyjności turystycznej lub rekreacyjnej. Wśród zalet wynikających z zastosowania miary agregatowej należy wymienić kwantyfikację złożonego zjawiska za pomocą jednej wartości liczbowej, która ułatwia wszelkie porównania oraz syntezuje obrazy częściowe [Strahl 2006, s. 160].

W nawiązaniu do tych rozważań teoretycznych, przyjęto, że potencjalną atrakcyjność turystyczną gmin będą charakteryzować następujące komponenty: baza noclegowa, gastronomiczna, infrastruktura o charakterze liniowym, czyli szlaki i trasy turystyczne, oraz oferta imprez kulturalnych i turystycznych.

Do opisu **poszczególnych komponentów charakteryzujących atrakcyjność turystyczną** badanych gmin woj. wielkopolskiego wykorzystano dziewięć wskaźników częściowych, które posłużyły do konstrukcji **wskaźnika syntetycznego potencjalnej atrakcyjności turystycznej** (tab. 4).

Tabela 4. Składowe mierniki syntetycznego wskaźnika pomiaru potencjalnej atrakcyjności turystycznej gmin.

ATRAKCYJNOŚĆ TURYSTYCZNA GMINY		
	Nazwa miernika	Wzór
1. BAZA NOCLEGOWA	Wskaźnik funkcji turystycznej Baretje'a i Deferta	$W1 = \frac{N \times 100}{L}$ N – liczba turystycznych miejsc noclegowych L – liczba stałych mieszkańców gminy
	Wskaźnik intensywności ruchu turystycznego Schneidera	$W2 = \frac{T \times 100}{L}$ T – liczba turystów korzystających z bazy noclegowej L – liczba stałych mieszkańców gminy
	Wskaźnik intensywności ruchu turystycznego Charvata	$W3 = \frac{O \times 100}{L}$ O – liczba osobonoclegów L – liczba stałych mieszkańców gminy
	Wskaźnik gęstości bazy noclegowej	$W4 = \frac{N}{P \text{ km}^2}$ N – liczba turystycznych miejsc noclegowych P – powierzchnia gminy [km²]
2. BAZA GASTRONOMICZNA	Wskaźnik dostępności bazy gastronomicznej	$W5 = \frac{L}{O}$ L – liczba stałych mieszkańców O – liczba obiektów gastronomicznych
	Wskaźnik gęstości bazy gastronomicznej	$W6 = \frac{M}{P \text{ km}^2}$ M – łączna liczba miejsc konsumpcyjnych P – powierzchnia gminy [km²]
3. TRASY I SZLAKI TURYSTYCZNE	Wskaźnik gęstości „nasylenia” szlaków turystycznych	$W7 = \frac{DS \text{ km}}{P \text{ km}^2}$ DS – łączna długość oznakowanych szlaków i tras w gminie [km] P – powierzchnia gminy [km²]
	Wskaźnik potencjalnego obłożenia szlaku turystycznego	$W8 = \frac{T}{DS \text{ km}}$ T – liczba turystów DS – łączna długość oznakowanych szlaków i tras w gminie [km]
4. IMPREZY KULTURALNE I TURYSTYCZNE	Wskaźnik częstotliwości imprez kulturalnych i turystycznych	$W9 = \frac{K}{365 \text{ dni}} \times 100$ K – łączna liczba imprez kulturalnych i turystycznych w ciągu roku

Objaśnienia: kolorem szarym zaznaczono mierniki (zmiennie), które ostatecznie posłużyły do konstrukcji wskaźnika syntetycznego potencjalnej atrakcyjności turystycznej, po spełnieniu warunków sprawdzenia uwarunkowania numerycznego macierzy.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [Bąk 2011, ss. 565-575; Gołębowski 1999, ss. 55-93; Styperek 2002, s. 62].

Materiał statystyczny w większości został zebrany podczas badań terenowych przez autorkę niniejszej dysertacji, jednakże w paru przypadkach został on uzupełniony danymi

wtórnymi Banku Danych Lokalnych za 2010 rok, które dotyczyły w szczególności: liczby stałych mieszkańców gminy, powierzchni gminy, liczby turystów korzystających z obiektów zakwaterowania oraz liczby udzielonych osobonoclegów.

Natomiast wśród komponentów potencjalnej atrakcyjności rekreacyjnej gmin, znalazły się infrastruktura sportowo-rekreacyjna, tereny rekreacyjne oraz oferta imprez sportowo-rekreacyjnych.

Do opisu poszczególnych elementów charakteryzujących atrakcyjność rekreacyjną badanych gmin woj. wielkopolskiego wykorzystano cztery wskaźniki cząstkowe, które posłużyły do konstrukcji wskaźnika syntetycznego potencjalnej atrakcyjności rekreacyjnej (tab. 5).

Tabela 5. Składowe mierniki syntetycznego wskaźnika pomiaru potencjalnej atrakcyjności rekreacyjnej gmin.

ATRAKCYJNOŚĆ REKREACYJNA GMINY		
	Nazwa miernika	Wzór
1. INFRASTRUKTURA SPORTOWO-REKREACYJNA	Wskaźnik dostępności infrastruktury sportowo-rekreacyjnej	$W1 = \frac{L}{O}$ L – liczba stałych mieszkańców O – liczba obiektów sportowo-rekreacyjnych na terenie gminy
	Wskaźnik gęstości infrastruktury sportowo-rekreacyjnej	$W2 = \frac{M}{P \text{ km}^2}$ M – łączna liczba miejsc w obiektach sportowo-rekreacyjnych P – powierzchnia gminy [km ²]
2. TERENY REKREACYJNE	Wskaźnik udziału terenów zielonych w powierzchni gminy [%]	$W3 = \frac{TRW}{P \text{ ha}}$ TRW – łączna powierzchnia terenów zielonych [ha] P – powierzchnia gminy [ha]
3. IMPREZY SPORTOWO-REKREACYJNE	Wskaźnik częstotliwości imprez sportowo-rekreacyjnych	$W4 = \frac{SR}{365 \text{ dni}} \times 100$ SR – łączna liczba imprez sportowo-rekreacyjnych

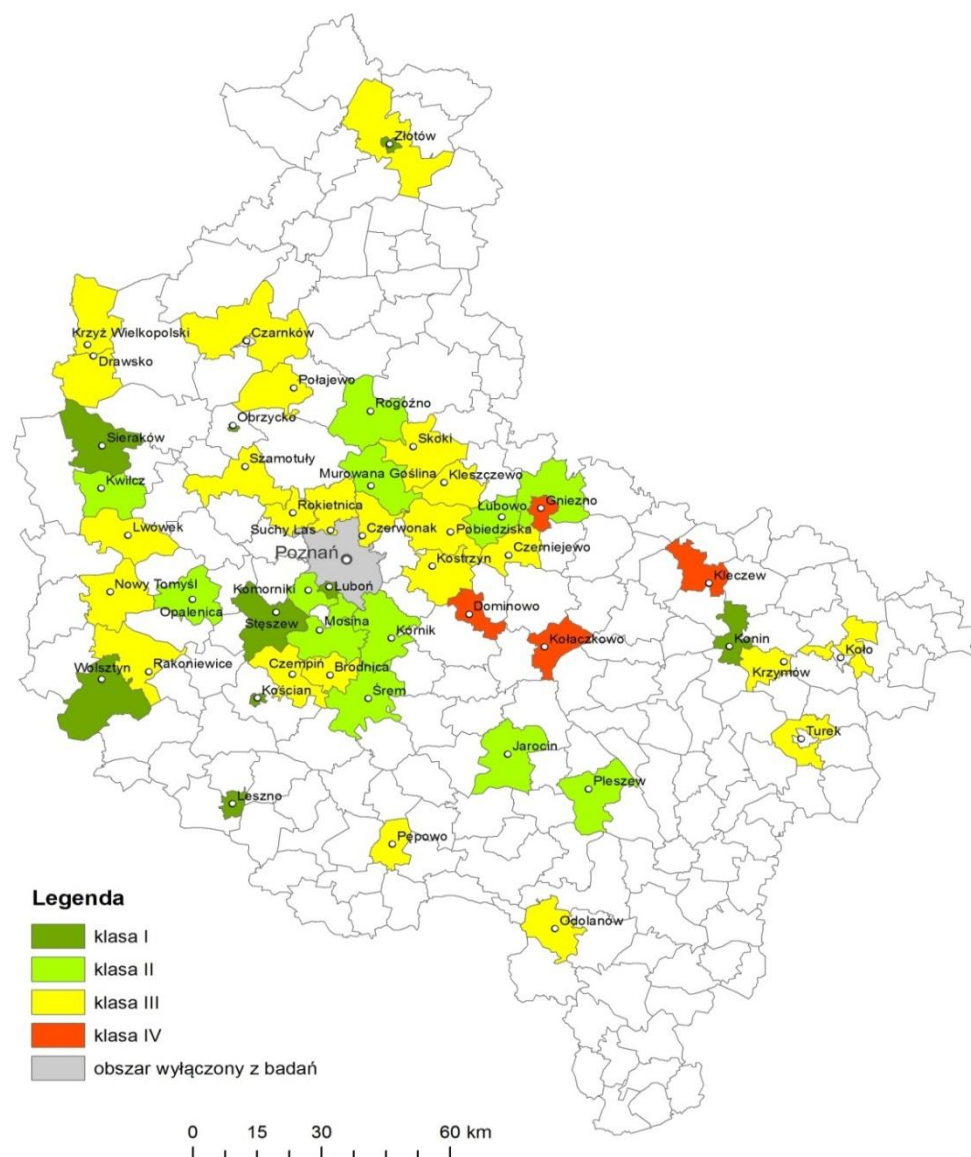
Źródło: opracowanie własne na podstawie: [Bąk 2011, ss. 565-575; Gołembski 1999, ss. 55-93].

Materiał statystyczny został w głównej mierze zebrany podczas badań ankietowych i dotyczył stanu za 2010 rok. Natomiast materiał pierwotny uzupełniono o dane wtórne Banku Danych Lokalnych za 2010 rok, które w szczególności obejmowały: powierzchnię gmin oraz łączną powierzchnię ogólnodostępnych terenów zielonych.

Oceny przestrzennego zróżnicowania potencjalnej atrakcyjności turystycznej oraz rekreacyjnej 49 gmin woj. wielkopolskiego dokonano wykorzystując metodę odległości od wzorca – miarę rozwoju Hellwiga. Konstrukcję cech syntetycznych wykonano w oparciu o wieloetapową metodę zaproponowaną przez F. Wysockiego i J. Lirę [2005, ss. 20-27].

Przestrzenne zróżnicowanie potencjalnej atrakcyjności turystycznej badanych gmin woj. wielkopolskiego przedstawia rysunek 9. Należy podkreślić, iż gminy biorące udział w badaniach charakteryzowały się dużym zróżnicowaniem pod względem potencjalnej

atrakcyjności turystycznej¹³. Blisko 49% obszaru badań zajmują gminy, których cechą rozpoznawczą jest się jej średni poziom (III klasa). Natomiast 24% badanych gmin cechowała się wysokim poziomem atrakcyjności turystycznej (II klasa). Nieco mniejszą grupę stanowiły gminy o bardzo wysokim potencjale, stanowiły one 18% obszaru badań. Zdecydowanie najmniej liczną zbiorowość tworzą gminy o niskim poziomie atrakcyjności (IV klasa), które obejmowały tylko 8% populacji badanej. Wartości miernika syntetycznego kształtowały się w przedziale od 0,031 do 0,345.

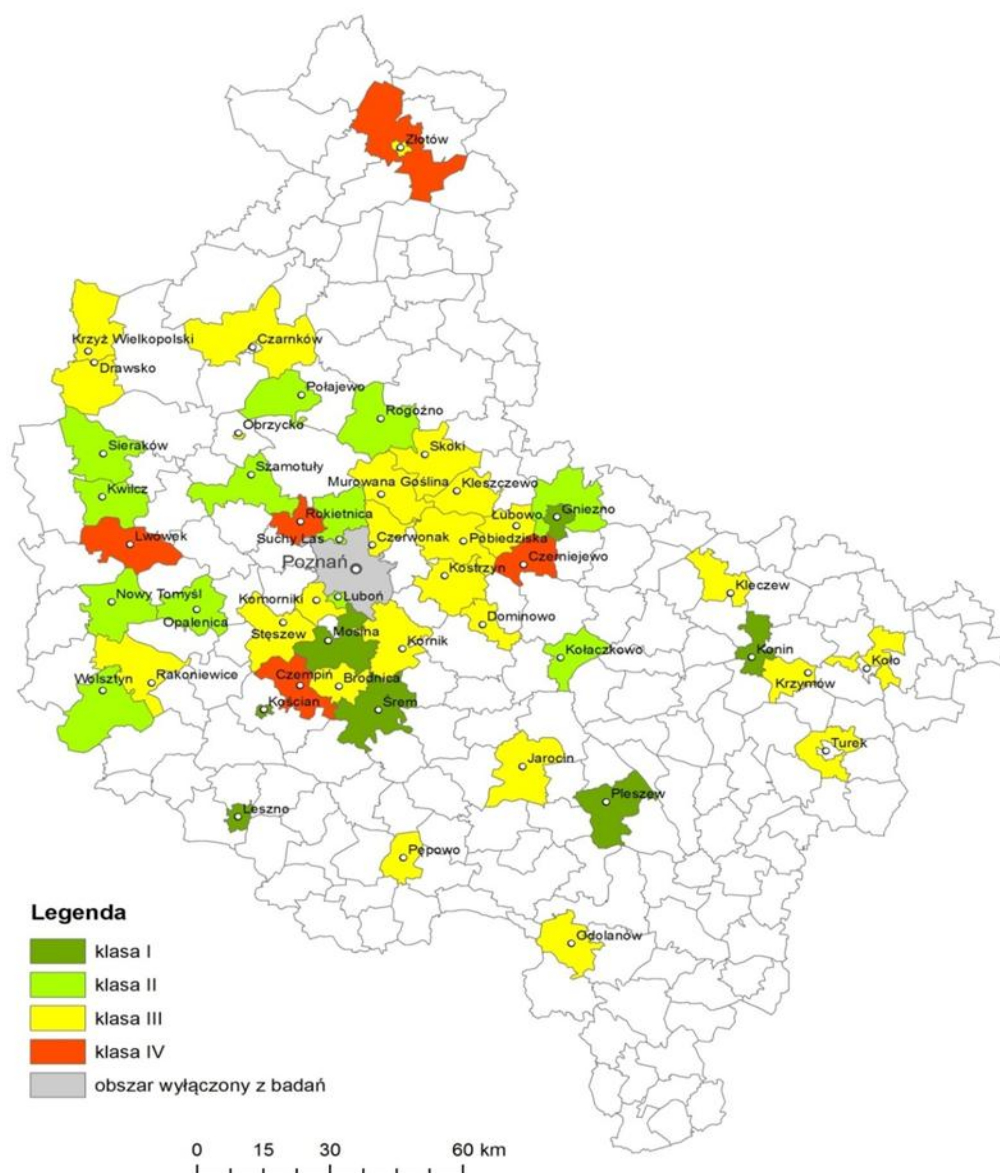
Rysunek 9. Potencjalna atrakcyjność turystyczna gmin woj. wielkopolskiego w 2010 roku.

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

¹³ Zob. Aneks: Tabela 1. Ranking badanych gmin woj. wielkopolskiego według poziomu miernika syntetycznego potencjalnej atrakcyjności turystycznej [N=49].

Należy podkreślić, iż w grupie gmin charakteryzujących się najwyższymi parametrami syntetycznego wskaźnika (od 0,345-0,209) znalazły się gminy: Sieraków, Kościan, Wolsztyn, Leszno, Luboń, Konin, Stęszew, Obrzycko, Złotów, a więc w większości gminy miejskie (66%) oraz miejsko-wiejskie (33%). Gminy te posiadają dość dobrze rozwiniętą bazę noclegową, gastronomiczną, sieć szlaków turystycznych oraz ofertę imprez kulturalnych i turystycznych. Cztery gminy wiejskie znalazły się dopiero w drugiej grupie o wysokim poziomie atrakcyjności, a były to: Komorniki, Gniezno, Łubowo oraz Kwilcz. Pozostałe gminy wiejskie w większości weszły w skład zbiorowości gmin o średnim potencjale oraz niskim.

Z kolei **zróźnicowanie przestrzenne atrakcyjności rekreacyjnej gmin** ilustruje rysunek 10.

Rysunek 10. Potencjalna atrakcyjność rekreacyjna gmin woj. wielkopolskiego w 2010 roku.

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Nieco ponad połowa gmin utworzyła klasę III o średniej atrakcyjności rekreacyjnej¹⁴. Podobnie jak w przypadku atrakcyjności turystycznej drugą zbiorowością pod względem liczebności gmin była grupa II o wysokim poziomie atrakcyjności rekreacyjnej - 24%.

Z kolei 14% obszaru badań utworzyło klasę I, charakteryzującą się najwyższym poziomem atrakcyjności rekreacyjnej. Natomiast 10% gmin weszło w skład klasy IV, grupującej jednostki o najniższym potencjale.

Warto podkreślić, iż przedział wartości wskaźnika syntetycznego był tutaj nieco szerszy, obejmował on wartości od - 0,014 do 0,438. Analizując zróżnicowanie atrakcyjności rekreacyjnej względem typów gmin ponownie zwraca uwagę fakt, iż podobnie jak w przypadku atrakcyjności turystycznej w grupie JST o najwyższym poziomie atrakcyjności rekreacyjnej znalazły się gminy miejskie (57%) oraz miejsko-wiejskie (43%). Wśród nich były: Kościan, Leszno, Śrem, Pleszew, Konin, Mosina oraz Gniezno. Jednostki te dysponują w większości dość dobrze rozwiniętą i dostępną dla mieszkańców bazą sportowo-rekreacyjną. Ponadto w porównaniu z innymi gminami posiadają większy udział ogólnodostępnych terenów zielonych w powierzchni gminy oraz ofertę licznych imprez sportowo-rekreacyjnych.

Gminy wiejskie były liczniej, niż w przypadku drugiej grupy atrakcyjności turystycznej, reprezentowane w klasie II o wysokim poziomie atrakcyjności rekreacyjnej (50%). Utworzyły ją w równym stopniu z gminami miejsko-wiejskimi (50%).

Podsumowując warto zwrócić uwagę na gminy, które charakteryzują się podobnym potencjałem turystycznym oraz rekreacyjnym w badanym okresie. Ogółem takich gmin było 41%. Bardzo wysokim poziomem atrakcyjności turystycznej oraz rekreacyjnej dysponują trzy gminy miejskie: Konin, Leszno oraz Kościan. Blisko 59% badanych gmin charakteryzowało się innym poziomem atrakcyjności turystycznej oraz rekreacyjnej. W większości badanych gmin nie wystąpiły duże dysproporcje pomiędzy klasami atrakcyjności. Tylko w trzech przypadkach: Złotowa (miejskiej) oraz Kołaczkowa i Gniezna (wiejskich) różnica pomiędzy poziomem atrakcyjności turystycznej oraz rekreacyjnej wynosiła dwie klasy.

Reasumując, przeprowadzona analiza z wykorzystaniem mierników syntetycznych potwierdza opinie samorządów gminnych oraz mieszkańców o dużym zróżnicowaniu w zakresie warunków środowiskowych i infrastrukturalnych na terenie badanych gmin woj. wielkopolskiego.

2.2 OBSZARY AKTYWNOŚCI SAMORZĄDÓW GMINNYCH W ROZWOJU REKREACJI RUCHOWEJ I TURYSTYKI

W tej części raportu przedstawiono wyniki analizy działań 49 samorządów gminnych woj. wielkopolskiego podejmowanych w zakresie rozwoju rekreacji ruchowej i turystyki. W nawiązaniu do sfer samorządowej polityki rekreacyjnej i turystycznej, wyszczególniono następujące obszary aktywności władz lokalnych w zakresie rozwoju rekreacji ruchowej i turystyki: 1) planowanie strategiczne i operacyjne, 2) tworzenie struktur organizacyjnych, 3) polityka finansowa i proinwestycyjna, 4) współdziałanie samorządu gmin-

¹⁴ Zob. Aneks: Tabela 2. Ranking badanych gmin woj. wielkopolskiego według poziomu miernika syntetycznego potencjalnej atrakcyjności turystycznej [N=49].

nego i organizacji pozarządowych, 5) wspieranie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości, 6) upowszechnianie i promocja form aktywnego wypoczynku wśród mieszkańców.

2.2.1 REKREACJA RUCHOWA I TURYSTYKA W DOKUMENTACH PLANISTYCZNO-STRATEGICZNYCH GMIN

Ważnym obszarem działań podejmowanych przez samorządy lokalne w zakresie aktywizacji rekreacyjnej oraz turystycznej gminy jest planowanie strategiczne i operacyjne. Cele strategiczne oraz operacyjne przyjęte przez jednostki samorządu terytorialnego wskazują na znaczenie rekreacji ruchowej oraz turystyki w polityce władz samorządowych.

Można wyróżnić cztery rodzaje podejść władz lokalnych do programowania rozwoju turystycznego oraz rekreacyjnego: brak programowania, programowanie szcztkowe, programowanie ogólne oraz programowanie szczegółowe [Pawlusiński 2005, s. 121].

Spośród badanych gmin woj. wielkopolskiego **większość z samorządów podchodzi ogólnie do zagadnień rozwoju rekreacji ruchowej i turystyki** ujmując te zagadnienia rozwojowe w dokumentach strategicznych o charakterze ogólnym, czyli w **strategiach rozwoju gminy (SRG)**. Z przeprowadzonych badań wynika, że prawie 90% analizowanych gmin posiada aktualne strategie rozwoju lokalnego. Spośród tych JST, wyróżniają się gminy miejsko-wiejskie, których 96% dysponowało tego typu dokumentami. Z kolei gminy wiejskie i gminy miejskie częściej niż gminy miejsko-wiejskie nie przedstawiły aktualnego dokumentu strategicznego. Potwierdzają to także wyniki badań innych autorów prowadzone w woj. zachodniopomorskim i pomorskim m.in. M. Marczaka [2007, s. 114] oraz D. Milewskiego [2007, s. 198].

Częściej niż co drugą strategię opracowano metodą partnerską, przy jej tworzeniu uczestniczył zarówno zespół pracowników i radnych urzędu, oraz konsultanci firmy zewnętrznej. Co czwarta strategia rozwoju gminy została wykonana przez zespół pracowników urzędu oraz radnych. Natomiast 18,18% dokumentów gminy zleciły do wykonania firmom zewnętrznym.

W analizowanych strategiach rozwoju gmin w większości zostały uwzględnione działania w obszarze rekreacji ruchowej oraz turystyki. Planowane inicjatywy samorządów lokalnych **w prawie równym stopniu obejmowały zadania z zakresu sportu powszechnego i turystyki**. Wszystkie badane gminy miejskie posiadające strategię rozwoju wskazywały turystykę oraz sport powszechny, jako ważne dziedziny rozwojowe. Z kolei strategie gmin miejsko-wiejskich częściej ujmowały rozwój rekreacji ruchowej (100%), niż turystyki (95%). Jednak różnice są tutaj niewielkie. Natomiast badane gminy wiejskie nieco rzadziej, w porównaniu do gmin miejskich oraz miejsko-wiejskich, wskazywały na rozwój turystyki oraz rekreacji, wśród kierunków rozwoju lokalnego. Strategie samorządów wiejskich częściej obejmowały zagadnienia turystyki (88%), niż sportu powszechnego (71%).

Natomiast warto prześledzić różnice wynikające z umiejscowienia rekreacji ruchowej i turystyki w hierarchii planowania strategicznego. Im wyższy poziom planowania strategicznego został wskazany w strategii rozwoju gminy dla rozwoju rekreacji ruchowej i turystyki, tym wyższa ich ranga w rozwoju lokalnym gminnej jednostki samorządowej.

Najczęściej rekreacja i turystykę są ujmowane w SRG badanych wielkopolskich gmin, jako cele operacyjne, niż element misji czy wizji rozwoju gminy. Wskazuje to na niższą rangę tych działań w planowanym rozwoju lokalnym badanych jednostek gminnych.

Warto też przyjrzeć się głównym kierunkom rozwoju gmin wskazywanym w strategiach rozwoju gmin w obszarze rekreacji ruchowej i turystyki. W zakresie **aktywizacji sportowo-rekreacyjnej gminy** najczęściej wskazywanym zadaniem w SRG było **zagospodarowywanie ogólnodostępnych terenów rekreacyjnych**, głównie w formie placów zabaw, ciągów pieszo-rowerowych oraz miejsc zieleni (tab. 6)

Tabela 6. Działania samorządów gminnych wskazywane w strategiach rozwoju lokalnego badanych gmin woj. wielkopolskiego w zakresie rozwoju rekreacji ruchowej [N=40]¹⁵.

RODZAJ ZADANIA	GMINY MIEJSKIE [%]	GMINY WIEJSKIE [%]	GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE [%]	OGÓŁEM [%]
budowa boisk wielofunkcyjnych	0	42	45	38
budowa sali gimnastycznych	0	17	23	18
budowa pływalni	17	0	41	25
budowa hali widowiskowo-sportowej	50	0	50	35
zagospodarowanie ogólnodostępnych terenów rekreacyjnych	50	42	50	48
budowa wielofunkcyjnych centrów rekreacyjnych typu OSiR	33	33	18	25
modernizacja istniejącej infrastruktury rekreacyjno-sportowej	0	25	32	25
modernizacja stadionu sportowego	17	8	14	13
wsparcie finansowe dla klubów sportowych i organizacji pozarządowych	0	8	18	13
organizacja imprez rekreacyjno-sportowych	33	17	23	23
tworzenie programów promocji aktywności rekreacyjno-sportowej mieszkańców	17	17	27	23

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Następnym często planowanym zadaniem samorządów gminnych ujmowanym w planach strategicznych była budowa boisk wielofunkcyjnych (38%). Przy czym zadania te pojawiały się w strategiach gmin wiejskich (42%) oraz miejsko-wiejskich (45%). Na trzecim miejscu wskazywano budowę hal widowiskowo-sportowych, jako ważne działanie w obszarze rozwoju rekreacji na terenie badanych gmin miejskich (50%) oraz miejsko-wiejskich (50%).

Działanie samorządów gminnych w ramach rozwoju turystyki dotyczyło najczęściej zagospodarowywania brzegów jezior i rzek na cele rekreacyjno-turystyczne w formie kąpielisk, przystani oraz stanic wodnych, pól biwakowych (tab. 7). Warto podkreślić, że dokumenty strategiczne gmin miejskich częściej zwracały uwagę na tworzenie produktów turystycznych (50%) oraz opracowanie bazy informacji o zasobach turystycznych gminy i organizację punktu informacji turystycznej (50%), niż pozostałych gmin. Natomiast rozbudowa bazy noclegowej (52%), opracowanie programu rozwoju turystyki (33%) oraz organizacja imprez turystycznych i budowa miejsc odpoczynku (29%) było zadaniami wskazywanymi najczęściej w gminach miejsko-wiejskich.

¹⁵Odpowiedzi nie sumują się do 100%.

Tabela 17. Działania samorządów gminnych wskazywane w strategiach rozwoju lokalnego badanych gmin woj. wielkopolskiego w zakresie rozwoju turystyki [N=41]¹⁶.

RODZAJ ZADANIA	GMINY MIEJSKIE [%]	GMINY WIEJSKIE [%]	GMINY MIEJSKO- WIEJSKIE [%]	OGÓŁEM [%]
budowa szlaków i ścieżek rowerowych	33	64	52	54
budowa szlaków pieszych	33	7	62	39
budowa szlaków konnych	0	7	5	5
promocja agroturystyki i organizacja szkoleń	0	50	52	44
promocja gminy	50	50	57	54
zagospodarowanie brzegów jezior i rzek na cele rekreacyjno-turystyczne (kąpieliska, przystanie, stacje wodne itp.)	67	50	62	59
budowa parkingów i leśnych miejsc odpoczynku	17	7	29	20
rozbudowa bazy noclegowej	0	36	52	39
organizacja imprez turystycznych	17	7	29	20
opracowanie bazy informacji o zasobach turystycznych gminy i organizacja punktu "i"	50	7	38	29
opracowanie programu rozwoju turystyki	0	7	33	20
tworzenie lokalnych produktów turystycznych	50	21	14	22

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Należy dodać, iż funkcja rekreacyjna i turystyczna tylko przez 18% badanych samorządów traktowana jest bardziej priorytetowo, co znalazło swój wyraz w opracowaniu strategii i programów rozwoju o charakterze szczegółowym (Strategie rozwoju turystyki, turystyki i rekreacji, sportu, promocji zdrowia itp.) (tab. 8). Częściej dokumenty uszczegóławiające strategię rozwoju gminy posiadały gminy miejskie (28,6%), niż miejsko-wiejskie (17,4%) oraz wiejskie (15,8%).

Tabela 8. Rodzaje dokumentów planistyczno-strategicznych o charakterze szczegółowym w badanych gminach woj. wielkopolskiego.

GMINA	TYP GMINY	NAZWA OPRACOWANIA	ZAKRES CZASOWY
Kwilcz	wiejska	Strategia Rozwoju Turystyki Gminy Kwilcz	2005-2009
Krzymów	wiejska	Program Rozwoju Turystyki i Rekreacji Gminy Krzymów	2006-2016
Kościan	miejska	Strategia Rozwoju Turystyki Gminy Miejskiej Kościan	2010-2025
Wolsztyn	miejsko-wiejska	Strategia Rozwoju Turystyki i Sportu w gminie Wolsztyn	2008-2018
Kleczew	miejsko-wiejska	Strategia Rozwoju Sportu Gminy Kleczew	2008-2015
Czerwonak	wiejska	Gminny Program Ochrony i Promocji Zdrowia	2009-2013
Gniezno	miejska	Strategia Rozwoju Kultury Fizycznej w Mieście Gnieźnie 2006-2010	2006-2010
Jarocin	miejsko-wiejska	Strategia Promocji i Komunikacji Marketingowej Proinwestycyjnej, Turystycznej i Wewnętrznej Gminy Jarocin	2009-2013
Nowy Tomyśl	wiejsko-wiejska	Program Budowy Ścieżek Rowerowych Miasta i Gminy Nowy Tomyśl	2007

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

¹⁶ Odpowiedzi nie sumują się do 100%.

Władze lokalne tych gmin reprezentują więc podejście szczegółowe do programowania rozwoju rekreacyjnego i turystycznego gminy. Do podobnych konkluzji doszli także A. Tucki i A. Świeca [2008, s. 500] prowadząc badania w gminach woj. lubelskiego. Odsetek gmin posiadających opracowaną Strategię turystyki wśród gmin woj. lubelskiego wyniósł 15%.

Ponadto rozwój turystyczny i rekreacyjny samorządy gminne mogą uwzględniać w innych opracowaniach planistyczno-strategicznych własnych oraz organizacji partnerskich, których są członkami.

Nieco ponad 73% gmin, poza strategią rozwoju lokalnego, posiadało inne opracowania uwzględniające działania z zakresu turystyki lub rekreacji ruchowej. W zdecydowanej większości samorządy miejskie (85,7%) oraz miejsko-wiejskie (82,6%) opracowywały tego typu dokumenty, niż gminy wiejskie (57,9%). Należy wspomnieć, iż opracowania te w równym stopniu obejmowały działania z zakresu rozwoju turystyki i rekreacji ruchowej. Z kolei wyniki badań wskazują, iż dodatkowo działania proturystyczne i prorekreacyjne były uwzględniane w dokumentach planistycznych, takich jak: Plan rozwoju lokalnego, Program rewitalizacji. Bardzo często narzędziem polityki rekreacyjnej i turystycznej wykorzystywanym przez badane gminy woj. wielkopolskiego, są dokumenty strategiczne organizacji partnerskich takich jak: Lokalne Grupy Działania, Lokalne Grupy Rybackie oraz stowarzyszenia i związki gmin.

W mniejszym stopniu gminy wykorzystują Wieloletnie plany inwestycyjne do planowania strategicznego inwestycji sportowo-rekreacyjnych i turystycznych. Spośród badanych samorządów gminnych zaledwie 32,6% gmin posiadała WPI w okresie 2005-2010, przy czym częściej narzędzie to wykorzystywane jest w gminach miejskich 43%, niż w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich. Jednakże to właśnie w tych dwóch typach gmin samorządy gminne zaplanowały średnio największą pulę wydatków na inwestycje sportowo-rekreacyjne oraz turystyczne w skali roku.

Ostatnimi dokumentami planistycznymi analizowanymi w raporcie są **wieloletnie oraz roczne programy współpracy z organizacjami pozarządowymi (NGO)**, które służą do programowania rozwoju rekreacji, sportu, oraz turystyki, w kontekście relacji samorządu gminnego i organizacji III sektora. Z badań wynika, że gminy woj. wielkopolskiego niezmiernie rzadko sięgają po wieloletni program współpracy z NGO, jako narzędzie planowania strategicznego. Prawie 93,8 % badanych samorządów nie posiada tego typu dokumentu.

W kontaktach z organizacjami pozarządowymi o profilu sportowo-rekreacyjnych oraz turystycznym większe znaczenie ma roczny plan współpracy z organizacjami pozarządowymi, niż plan wieloletni.

Widocznie samorządy gminne współdziałanie z organizacjami pozarządowymi wolą planować na poziomie operacyjnym, niż w perspektywie wielu lat. Blisko 86,7% samorządów gminnych deklarowało posiadanie rocznego planu współpracy z NGO. Największym odsetkiem tych planów mogły się pochwalić samorządy gmin miejskich, bowiem wszystkie badane gminy miejskie miały ten dokument uchwalony.

2.2.2 REKREACJA RUCHOWA I TURYSTYKA W WEWNĘTRZNEJ I ZEWNĘTRZNEJ STRUKTURZE ORGANIZACYJNEJ SAMORZĄDÓW GMINNYCH

Następnym ważnym obszarem aktywności samorządów gminnych w zakresie rozwoju turystyki i rekreacji ruchowej jest tworzenie organizacyjnych struktur wewnętrznych i zewnętrznych na rzecz rozwoju rekreacji ruchowej i turystyki. Przeanalizowano więc pod tym kątem struktury organizacyjne urzędów gmin oraz komisje Rad Gmin.

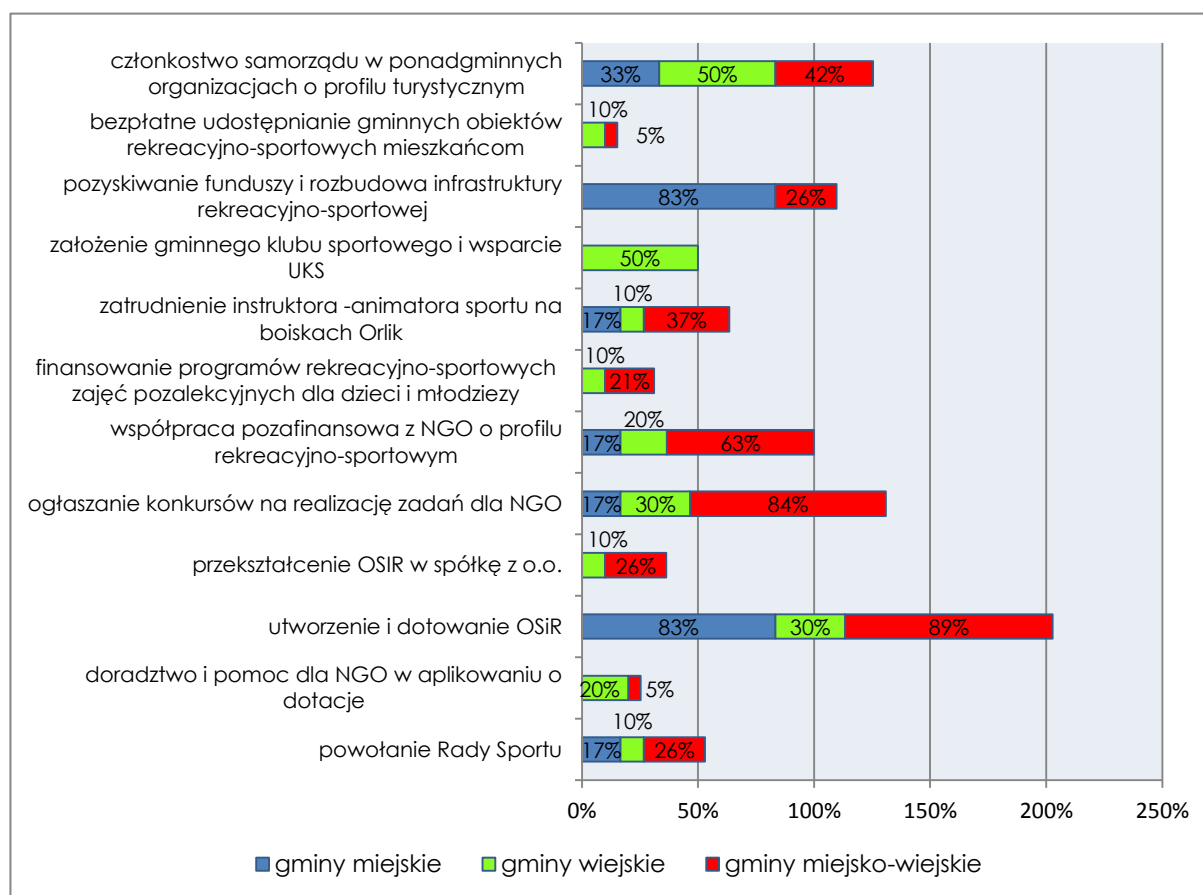
O dużym zaangażowaniu w rozwój rekreacji ruchowej oraz turystyki świadczy wyodrębnienie stanowiska organizacyjnego ds. rekreacji ruchowej lub turystyki w strukturach urzędu gminy. Samorządy gminne przywiązujące mniejszą wagę do tych obszarów rozwoju lokalnego porzeczają, na włączeniu tych zadań w kompetencje pracowników, którzy zajmują się również innymi sprawami. Natomiast w skrajnych przypadkach w urzędach nie ma osób, które w swoich kompetencjach realizują sprawy z obszaru rekreacji ruchowej, bądź turystyki.

W zakresie **rekreacji ruchowej** średnio, **co drugi urząd gminy** posiadał w swoich strukturach **wielozadaniową komórkę organizacyjną** odpowiedzialną za sprawy rekreacji ruchowej. Przy czym częściej były to gminy miejskie (66,7%), niż miejsko-wiejskie i wiejskie. W gminach miejskich tworzone były wydziały lub referaty organizacyjne zatrudniające od 2 do 5 osób. W gminach wiejskich była to średnio jedna osoba, wykonująca więcej zadań na tym stanowisku niż w gminach miejsko-wiejskich i miejskich.

Z kolei tylko w 16,3% badanych gmin w strukturach wewnętrznych był zatrudniony pracownik odpowiedzialny za sprawy turystyki. W badanych gminach wiejskich nie były zatrudnione osoby ds. turystyki. Podobnie jak w przypadku rekreacji, zakres kompetencji pracowników zajmujących się w gminach miejskich i miejsko-wiejskich był szeroki.

Podsumowując działania organizacyjne samorządów gminnych w zakresie tworzenia struktur wewnętrznych, jak i zewnętrznych na rzecz rozwoju rekreacji ruchowej i turystyki, należy podkreślić odmienny model zarządzania preferowany na obszarze badań, w przypadku tych dwóch sfer rozwoju lokalnego.

Na problem organizowania i administrowania rozwojem rekreacji ruchowej i turystyki w jednostkach gminnych woj. wielkopolskiego postanowiono spojrzeć nieco szerzej. W związku z powyższym zapytano przedstawicieli władz lokalnych, jakiego typu **działania podejmowane są przez samorządy gminne w zakresie tworzenia organizacyjnych struktur dla rozwoju rekreacji ruchowej i turystyki**. Większość przedstawicieli samorządów gminnych przyznała, że podejmuje tego typu działania (73,5%). Przy czym częściej były to gminy miejskie (100%) oraz miejsko-wiejskie (82,61%), niż gminy wiejskie (52,63%). Należy zwrócić uwagę, iż większość działań samorządów dotyczy aktywizacji sportowo-rekreacyjnej obszaru (rys. 11).

Rysunek 11. Rodzaje działań samorządów gminnych w zakresie tworzenia organizacyjnych struktur dla rozwoju rekreacji ruchowej i turystyki [N=36]¹⁷.

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

W zakresie organizowania rekreacji najczęściej wskazywanym działaniem było utworzenie oraz dofinansowanie działalności Ośrodka Sportu i Rekreacji (71%). Przy czym częściej tego typu struktury funkcjonowały w gminach miejsko-wiejskich (89%) oraz miejskich (83%). Zróżnicowanie względem typów gmin zdiagnozowano także w przypadku innych działań podejmowanych przez samorządy gminne. W zakresie **rozwój turystyki** respondenci wskazywali **członkostwo samorządu gminnego w organizacjach ponadgminnych** funkcjonujących na rzecz rozwoju turystyki (43%), jako ważne zadanie w tym zakresie (rys. 11).

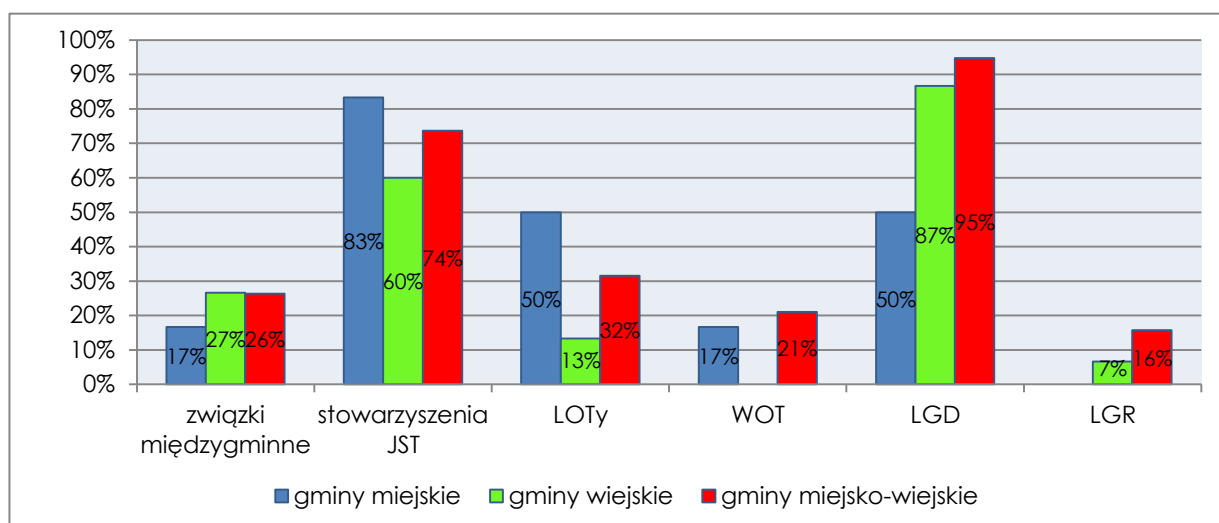
W przypadku organu samorządu jakim jest Rada Gminy widoczne jest także różne zaangażowanie samorządów na rzecz stymulowania rozwoju rekreacji ruchowej i turystyki. W blisko 80% badanych gmin przy RG powołano komisję zajmującą się szeroko pojętymi sprawami rekreacji ruchowej, podczas gdy tylko w 32,6% gmin funkcjonowała przy Radzie Gminy komisja zajmująca się problematyką turystyki. Analogiczne, jak w przypadku struktur urzędowych, w gminach wiejskich żadna z komisji RG nie została powołana by zajmować stanowisko w sprawach turystyki.

Rozwój turystyki w badanych gminach woj. wielkopolskiego realizowany jest częściej za pomocą struktur zewnętrznych, niż wewnętrznych zawiązywanych przez samorządy gminne na rzecz aktywizacji turystycznej obszaru.

¹⁷ Odpowiedzi nie sumują się do 100%.

Zdecydowana większość badanych samorządów gminnych w okresie 2005-2010 była członkiem organizacji turystycznych. Wyniki badań własnych wskazują, że **gminy miejsko-wiejskie oraz wiejskie częściej niż gminy miejskie należały do struktur partnerskich o profilu turystycznym**. Nieco ponad 39% samorządów miejsko-wiejskich deklaro- wało członkostwo w 4 do 5 organizacjach ponadlokalnych o profilu turystycznym. Pod tym względem widać pewne podobieństwo z gminami wiejskimi, których 68% należało do dwóch lub trzech instytucji ponadlokalnych. Najrzadziej nawiązywały współpracę na rzecz rozwoju turystyki samorządy miejskie, spośród których największy odsetek gmin nie należało do żadnej organizacji ponadlokalnej (14,3%).

Zdecydowanie największą popularnością spośród struktur ponadlokalnych tworzo- nych na rzecz rozwoju turystyki przez różne samorządy gminne były Lokalne Grupy Dzia- łania (LGD) oraz stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego (JST) (rys. 12).

Rysunek 12. Współpraca badanych samorządów gminnych woj. wielkopolskiego na rzecz rozwoju turystyki według kryterium rodzajowego organizacji [N=40]¹⁸.

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Badane samorządy miejsko-wiejskie (95%) oraz wiejskie (87%) woj. wielkopolskiego najczęściej tworzyły Lokalne Grupy Działania. Natomiast gminy miejskie częściej, niż pozostałe gminy współpracowały z innymi samorządami na rzecz rozwoju turystyki w formie stowarzyszeń JST i Lokalnych Organizacji Turystycznych.

2.2.3 POLITYKA FINANSOWA I INWESTYCYJNA SAMORZĄDÓW GMINNYCH W ROZWOJU REKREACJI RUCHOWEJ I TURYSTYKI

Jednym z analizowanych obszarów aktywności samorządów gminnych woj. wielkopolskiego są dwie ściśle ze sobą powiązane sfery: polityka finansowa i proinwestycyjna. W związku z powyższym na etapie badań terenowych przeanalizowano więc sprawozdania budżetowe samorządów gminnych za okres 2005-2010, oraz przeprowadzono wywiady ze skarbnikami gminnymi.

Kluczowymi wydatkami z merytorycznego punktu widzenia dysertacji są środki bezpośrednio ponoszone na rozwój rekreacji ruchowej oraz turystyki przez samorządy gminne (polityka wydatkowa). Spośród ogółu wydatków ponoszonych

¹⁸ Odpowiedzi nie sumują się do 100%.

przez gminy na jej działalność, na podstawie aktualnej sprawozdawczości finansowej budżetowej gmin bardzo trudno wyselekcjonować rzeczywiste wydatki na interesujące autorkę obszary.

W budżecie gminy nie ma działu pt. rekreacja ruchowa, lecz wydatki te z reguły występują w dziale nr 926 „Kultura fizyczna i sport” (obejmują z reguły: wydatki: na zadania z zakresu kultury fizycznej i sportu, na dofinansowanie zadań zleconych stowarzyszeniom i innym organizacjom pozarządowym z tego zakresu oraz wydatki z zakresu upowszechniania kultury fizycznej i sportu).

Sprawa z wydatkami na turystykę w gminach jest jeszcze bardziej skomplikowana.

Potwierdzają to wyniki badań innych autorów m.in. R. Pawlusińskiego [2005, s. 149] oraz J. Majewskiej [2008, ss. 117-118]. Bowiem tylko część samorządów wyodrębnia w swoich sprawozdaniach dział nr 630 „Turystyka”, który z reguły obejmuje zadania z zakresu upowszechniania turystyki, promocję turystyczną gminy, ośrodki informacji turystycznej oraz ewentualnie wydatki ponoszone na opracowanie dokumentów strategicznych i planistycznych o charakterze turystycznym lub o charakterze infrastrukturalnym. Należy podkreślić, że wiele wydatków pośrednio i bezpośrednio związanych z turystyką ujmowanych jest w innych działach budżetu gminy.

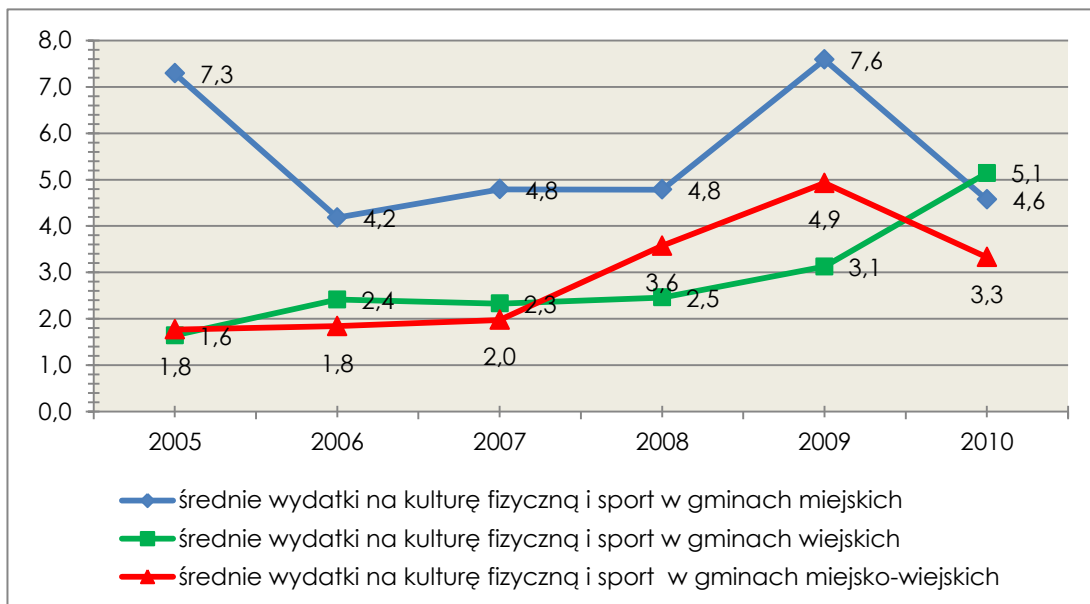
W zakresie środków ponoszonych przez samorządy gminne na rozwój rekreacji ruchowej ostatecznie wzięto pod uwagę: wydatki w dziale 926 „Kultura fizyczna i sport”; sumę wydatków na organizację zajęć sportowo-rekreacyjnych oraz wypoczynku dla dzieci i młodzieży w dziale nr 851 „Ochrona zdrowia” oraz dziale nr 854 „Edukacyjna opieka wychowawcza”. Osobnej analizie podlegały też wydatki budżetu gminy przeznaczone na dofinansowanie organizacji pozarządowych w zakresie upowszechniania kultury fizycznej oraz wypoczynku¹⁹. Z kolei w zakresie polityki wydatkowej samorządów gminnych w zakresie turystyki wzięto pod uwagę wydatki działu nr 630 „Turystyka” oraz rozdziału nr 75075 „Promocja jednostek samorządu terytorialnego” w ramach działu nr 750 „Administracja publiczna”.

Analizując aktywność władz samorządowych w zakresie finansowego oraz inwestycyjnego zaangażowania na rzecz rozwoju rekreacji ruchowej i turystyki w badanych gminach warto zaznaczyć, iż autorka skupiła się na analizie wybranych instrumentów finansowych.

Polityka wydatkowa samorządów gminnych, realizowana na rzecz aktywizacji sportowo-rekreacyjnej oraz turystycznej wykazuje różnicowanie wśród gmin o różnych statusie.

Wszystkie badane gminy woj. wielkopolskiego ponosiły w latach 2005-2010 wydatki na zadania z zakresu kultury fizycznej, w tym rekreacji ruchowej. W badanym okresie widoczne jest różnicowanie nie tylko pomiędzy wysokością wydatków ponoszonych na ten cel przez różne samorządy gminne, ale także w zakresie ich dynamiki (rys. 13).

¹⁹ Wzięto pod uwagę łączną sumę wydatków ujętą w rozdziale 92605 „Zadania w zakresie kultury fizycznej i sportu”: poz. 2820 Dotacja celowa z budżetu na finansowanie lub dofinansowanie zadań zleconych do realizacji stowarzyszeniom, oraz 2830 Dotacja celowa z budżetu na finansowanie lub dofinansowanie zadań zleconych do realizacji pozostałym jednostkom niezaliczanym do sektora finansów publicznych.

Rysunek 13. Przeciętne wydatki ogółem na kulturę fizyczną i sport, jako % budżetu ogółem, w badanych gminach woj. wielkopolskiego w latach 2005-2010 [N=49].

Źródło: obliczenia własne na podstawie wyników badań.

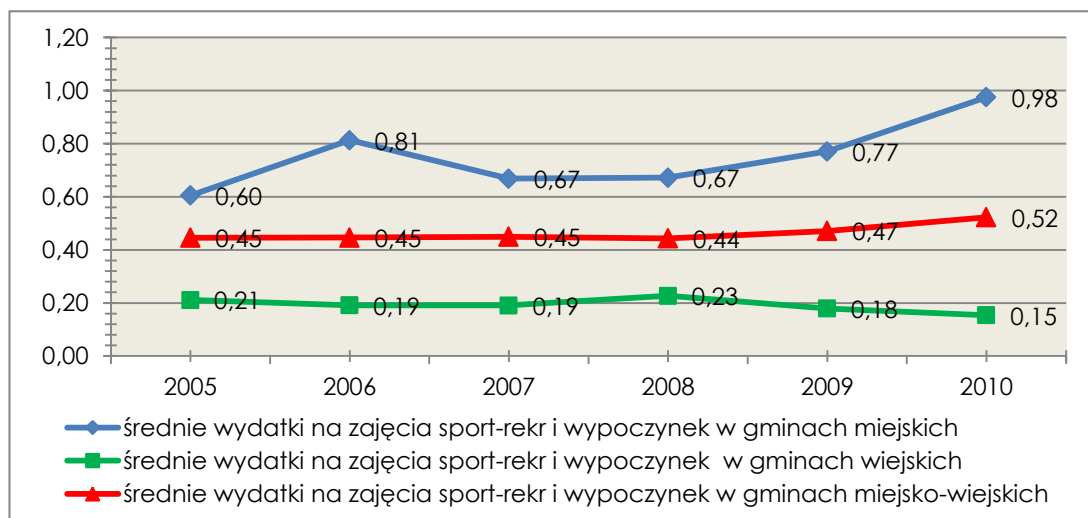
Największy odsetek budżetu obejmują wydatki na zadania z zakresu kultury fizycznej i sport w gminach miejskich, w okresie 2005-2010 kształtowały się na poziomie **ok. 5,5% budżetu gminy**. Z kolei w gminach miejsko-wiejskich wydatki te są niższe i wynoszą 2,9% budżetu gminnego. Jednakże warto zwrócić uwagę na zmiany poziomu tych wydatków w analizowanym okresie. Średnie wydatki działu 926 w gminach wiejskich oraz miejskich wykazują tendencję wzrostową, z rosnącą dynamiką. **Najkorzystniejsze zmiany** widać w badanych **gminach wiejskich**, w których wydatki na kulturę fizyczną i sport wynosiły 1,8% budżetu w 2005 roku by wzrosnąć do poziomu 5,1% w 2010 roku. Średnia dynamika zmian dla tego okresu osiągnęła poziom 28%.

Porównując osiągnięte wyniki między typami gmin w perspektywie ogólnopolskiej, badane gminy wielkopolskie prezentują się zdecydowanie dobrze.

Według danych ze sprawozdań budżetowych gmin w Polsce²⁰ widać wyraźnie, iż analizowane wydatki gmin wiejskich na te cele również wzrastają z poziomu 1% w 2005 roku do 2,5% budżetu w 2010 roku, lecz są średnio niższe od wydatków gmin pozostałych, czyli miejskich i miejsko-wiejskich. Najwyższym poziomem wydatków na kulturę fizyczną i sport charakteryzują się więc gminy miejskie i miejsko-wiejskie, wśród których zanotowano przyrost z 2,6% w 2005 roku do 4,5% w 2010 roku.

²⁰ Obliczenia własne na podstawie danych zawartych w rocznych Sprawozdaniach z wykonania budżetu jednostek samorządu terytorialnego z lat 2006, 2007, 2008, 2009, 2010; Ministerstwo Finansów, dostęp online z dn. 20.09.2011r <http://www.mf.gov.pl/index.php?const=5&dzial=229&wysw=4&sub=sub5>

Drugą grupę wydatków budżetowych ponoszonych przez samorzady gminne na rozwój rekreacji ruchowej są wydatki na zajęcia sportowo-rekreacyjne dzieci i młodzieży w ramach profilaktyki alkoholowej i przeciwdziałania narkomanii w ramach działu nr 851 „Ochrona zdrowia” oraz na organizację wypoczynku dzieci i młodzieży z działu nr 854 „Edukacyjna opieka wychowawcza” (rys. 14).

Rysunek 14. Wydatki samorządów gmin na profilaktyczne zajęcia sportowo-rekreacyjne i wypoczynek dzieci i młodzieży, jako % budżetu gmin ogółem, w latach 2005-2010 [N=48].

Źródło: obliczenia własne na podstawie wyników badań.

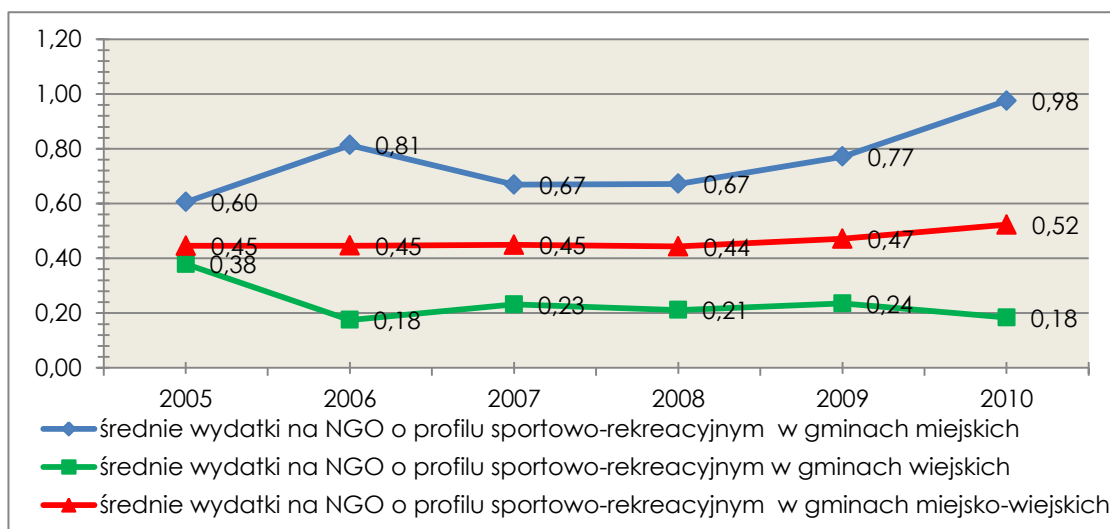
Samorzady miejskie wydatkowały najwięcej na profilaktyczne zajęcia sportowo-rekreacyjne i wypoczynek dzieci i młodzieży. Średnio w 2005 roku była to kwota 376 390,06 zł rocznie, a w 2010 roku już 1 269 540,58 zł. W porównaniu z jednostką miejską wydatki ponoszone przez gminę miejsko-wiejską na ten cel były prawie trzy razy niższe wynosiły 141 227,03 zł w 2005 roku. W 2010 roku były już na poziomie 270 439,07 zł. Samorząd wiejski zdecydowanie najmniej środków w porównaniu do innych gmin wydatkuje na te cele. W latach 2005-2010 średnia dynamika wydatków w tym zakresie w gminach miejskich była najwyższa (32%).

Analizując wydatki badanych samorządów gminnych na **dofinansowanie organizacji pozarządowych z zakresu upowszechniania kultury fizycznej i rekreacji**, pod kątem ich udziału w budżecie gminy, warto podkreślić **dominującą pozycję gmin miejskich** w tym względzie (rys. 15). Pomiędzy typami gmin zaobserwowano także różnice w strukturze ich budżetu. Wydatki ponoszone przez samorzady miejskie i miejsko-wiejskie na profilaktyczne zajęcia sportowo-rekreacyjne i organizację wypoczynku oraz dotacje dla organizacji pozarządowych w zakresie kultury fizycznej cechują się największą średnią dynamiką. Jedynie w zakresie wydatków ogółem działu nr 926 najwyższy średni wzrost osiągnęły gminy wiejskie.

Wydatki samorządów gminnych na rekreację ruchową we wszystkich pozycjach wzrastały w latach 2005-2010. Przeciętnie gminy miejskie wydatkowały wyższe środki na zadania rekreacyjne realizowane w analizowanych kategoriach, a gminy wiejskie ponosiły najmniejsze wydatki na te cele.

Należy podkreślić, iż średnio **nakłady na rozwój rekreacji ruchowej ponoszone przez badane gminy były dużo wyższe, niż wydatki ponoszone na rozwój turystyki i promocję**. Świadczy to o większym zaangażowaniu badanych gmin woj. wielkopolskie-

go w działania na rzecz rozwoju i upowszechniania sportu powszechnego, niż aktywizacji turystycznej obszaru.

Rysunek 15. Średnie wydatki na dotacje dla organizacji pozarządowych w zakresie kultury fizycznej i sportu, jako % budżetu gminy ogółem w badanych gminach woj. wielkopolskiego (2005-2010) [N=44].

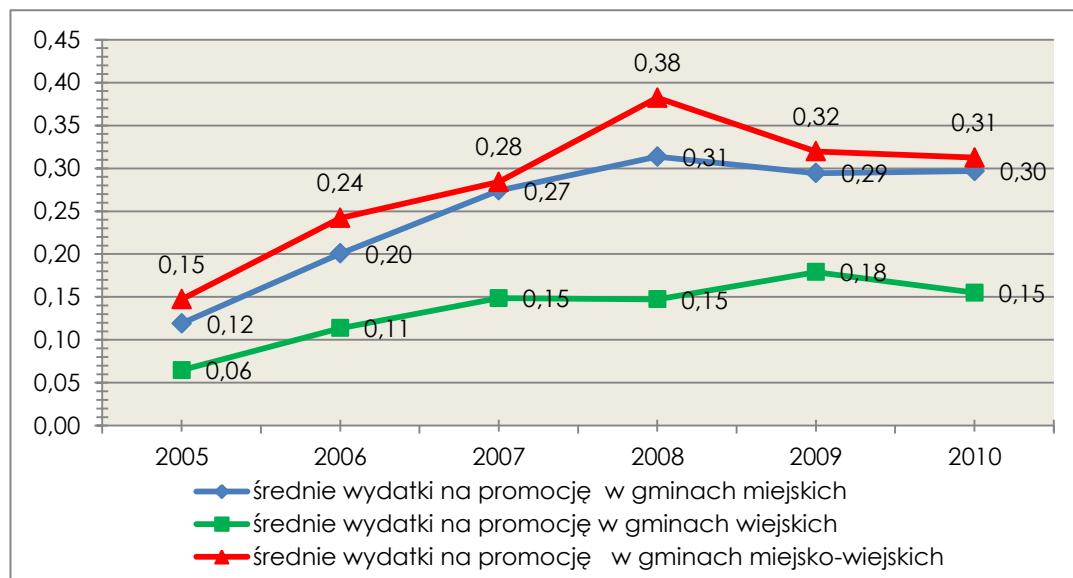
Źródło: obliczenia własne na podstawie wyników badań.

Ogółem **samorządy miejskie wydatkowały najwięcej na rekreację ruchową**, było to - 6,56% budżetu w 2010. Natomiast w gminach wiejskich średnio była to kwota 5,43% budżetu gminy. Gminy miejsko-wiejskie wydatkowały na rekreację łącznie 4,34% budżetu w tym samym okresie.

Zdecydowana większość badanych gmin nie ponosiła wydatków na turystykę, wydatkowała natomiast minimalne środki na promocję, w tym turystyczną.

Prawie 89,5% badanych gmin wiejskich woj. wielkopolskiego nie wydatkowało środków w dziale „Turystyka”, podobnie jak 71% gmin miejskich. Nieco mniejszy odsetek gmin miejsko-wiejskich - 43,4% nie przeznaczał środków na ten cel. W tym zakresie najbardziej aktywne były gminy miejsko-wiejskie woj. wielkopolskiego. Ich wydatki na te cele wyniosły 2,11% budżetu w 2010 roku. Natomiast w gminach miejskich (0,33% budżetu) oraz wiejskich (0,64%) były one dużo niższe.

Przeanalizowano także **wydatki ponoszone przez samorządy gminne na promocję** w dziale nr 750 „Administracja publiczna”, gdyż często środki przeznaczane na aktywizację turystyczną gminy, w tym składki członkowskie w organizacjach ponadlokalnych oraz materiały promocyjne, występują w tej pozycji budżetu gminy (rys. 16). Okazało się, iż badane gminy woj. wielkopolskiego ponoszą wyższe wydatki na te cele, niż w dziale „Turystyka”. Do podobnych konkluzji doszedł również R. Pawlusiński [2005, ss. 149], który prowadził badania na terenie gmin Jury Krakowsko-Częstochowskiej.

Rysunek 16. Średnie wydatki na promocję, jako % budżetu gminy ogółem w latach 2005-2010 [N=44].

Źródło: obliczenia własne na podstawie wyników badań.

Z kolei w ramach narzędzi polityki dochodowej przeanalizowano **aktywność** samorządów gminnych w zakresie **pozyskanych środków zewnętrznych na realizację projektów sportowo-rekreacyjnych oraz turystycznych**.

Wyniki badań wskazują, iż w latach 2005-2010 badane samorządy gminne woj. wielkopolskiego realizowały więcej projektów inwestycyjnych w zakresie sportu i rekreacji, niż o charakterze turystycznym. Ponadto miały one także wyższą wartość ogółem oraz w przeliczeniu na 1 projekt.

W porównaniu do liczby wszystkich projektów ogółem realizowanych przez badane samorządy lokalne woj. wielkopolskiego, **największą średnią liczbą projektów o charakterze sportowo-rekreacyjnych deklarowały samorządy gmin miejskich (5,4) (tab. 9).**

Tabela 9. Zaangażowanie gmin woj. wielkopolskiego w pozyskiwanie środków zewnętrznych na projekty sportowo-rekreacyjne w latach 2005-2010 [N=46].

TYP GMINY	ŚREDNIA LICZBA PROJEKTÓW FINANSOWANYCH ZE ŚRODKÓW ZEWNĘTRZNYCH	ŚREDNIA SUMA POZYSKANYCH ŚRODKÓW ZEWNĘTRZNYCH [zł]	ŚREDNIA WARTOŚĆ PROJEKTU [zł]
gminy miejskie	5,4	4 806 954,45	919 580,89
gminy miejsko-wiejskie	4,5	1 995 733,57	402 665,13
gminy wiejskie	4,5	1 376 067,79	469 501,69

Źródło: obliczenia własne na podstawie kwestionariuszy wywiadów uzupełnianych przez samorządy gminne.

W miastach pozyskano też najwyższe środki na ten cel, średnio była to kwota 4 806 954,45 zł. Pozostałe gminy cechuje zbliżone zaangażowanie w pozyskiwanie środków zewnętrznych na projekty sportowo-rekreacyjne. Średnio gmina miejsko-wiejska i wiejska były beneficjentem 4,5 projektów.

Samorządy miejskie realizowały największą liczbę projektów sportowo-rekreacyjnych o najwyższej średniej wartości oraz największe projekty turystyczne. Średnio inwestycje sportowo-rekreacyjne na terenie badanych gmin finansowane były przy większym udziale krajowych środków zewnętrznych, niż zagranicznych.

W zakresie źródeł dofinansowania częściej badane gminy korzystały ze środków krajowych takich jak: dotacje Ministerstwa Sportu i Turystyki oraz Urzędu Marszałkowskiego w ramach Programu „Moje Boisko Orlik 2012” (98%), środki MSiT w ramach Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej (FRKF) (40%) oraz Funduszu Zajęć Sportowo-Rekreacyjnych dla Uczniów (FZSRdU) (36%), a także ze samorządowych środków Urzędu Marszałkowskiego woj. wielkopolskiego (33%), niż środków zagranicznych.

Postanowiono także zweryfikować czy władze gminne są w równym stopniu zaangażowane finansowo w rozwój turystyki. Badane samorządy gminne **w mniejszym stopniu pozyskiwały środki zewnętrzne na aktywizację turystyczną gminy**. Nieco ponad 53% władz lokalnych deklarowało, iż jest beneficjentem środków zewnętrznych z przeznaczeniem na inwestycje turystyczne. Spośród badanych gmin woj. wielkopolskiego 61% gmin miejsko-wiejskich oraz 57% gmin miejskich pozyskiwało środki zewnętrzne na rozwój turystyki. Pod względem średniej liczby projektów, których realizatorami były badane samorządy lokalne, przeciętnie 2 projekty turystyczne dofinansowane były w gminach miejsko-wiejskich (tab. 10).

Tabela 10. Zaangażowanie gmin woj. wielkopolskiego w pozyskiwanie środków zewnętrznych na projekty turystyczne w latach 2005-2010 [N=26]²¹.

TYP GMINY	ŚREDNIA LICZBA PROJEKTÓW FINANSOWANYCH ZE ŚRODKÓW ZEWNĘTRZNYCH	ŚREDNIA SUMA POZYSKANYCH ŚRODKÓW ZEWNĘTRZNYCH [zł]	ŚREDNIA WARTOŚĆ PROJEKTU [zł]
gminy miejskie	1,0	1 311 176,94	425 733,22
gminy miejsko-wiejskie	2,0	327 402,30	153 986,34
gminy wiejskie	1,0	485 813,64	485 813,64

Źródło: obliczenia własne na podstawie kwestionariuszy wywiadów uzupełnianych przez samorządy gminne.

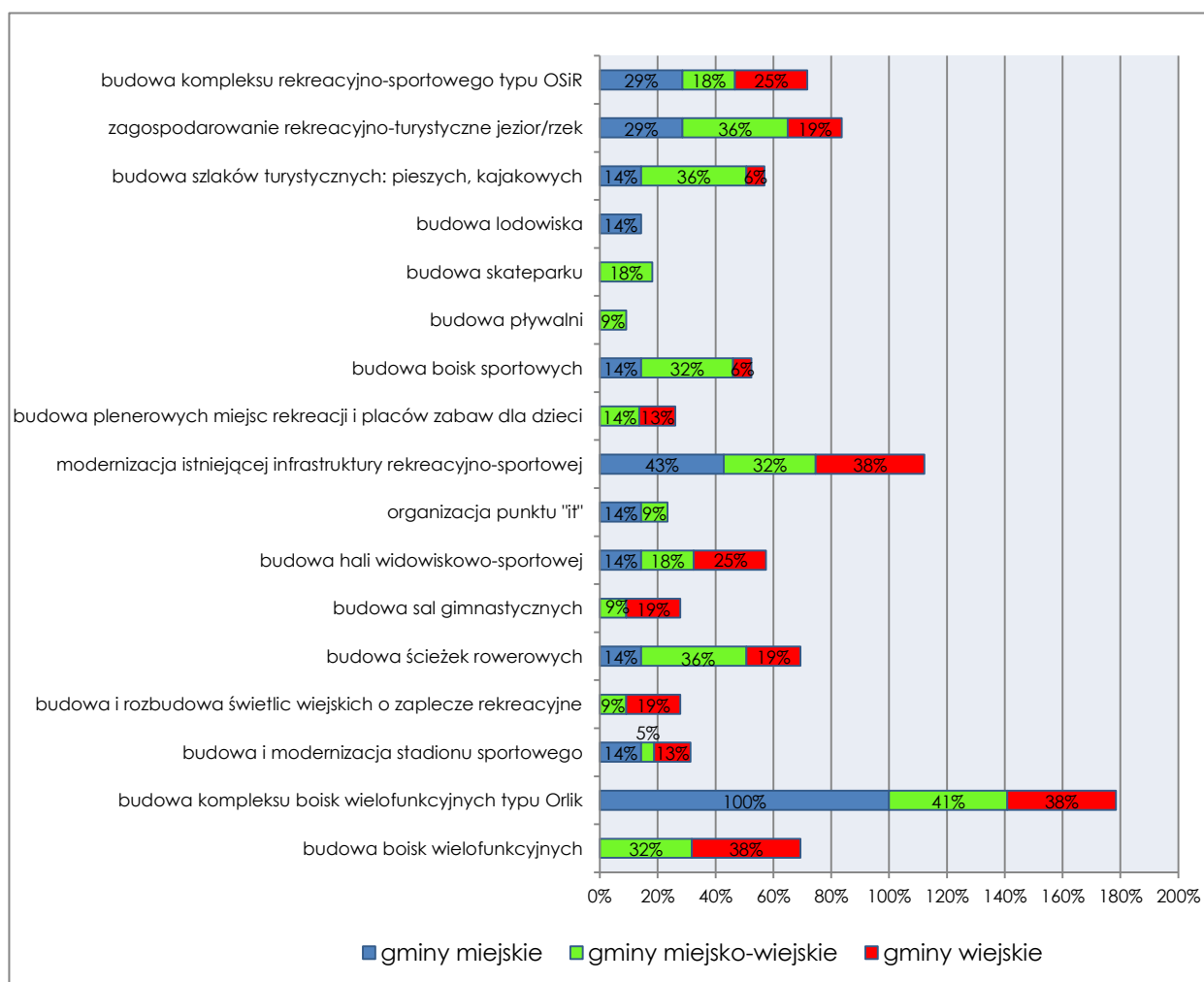
W gminach miejskich i wiejskich był to średnio 1 projekt. Natomiast **projekty turystycznie** finansowano w większości ze **źródeł unijnych**. Największą różnorodnością pozyskanych środków zewnętrznych charakteryzują się gminy wiejskie, które finansowały inwestycje turystyczne z Sektorowego Programu Operacyjnego Rozwój i Modernizacja Sektora Żywnościowego i Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Zintegrowanego Programu Rozwoju Regionalnego. Natomiast w aktualnej perspektywie programowania UE korzystały z WRPO oraz PROW, podobnie jak gminy miejsko-wiejskie. Z tym, że władze lokalne jednostek miejsko-wiejskich charakteryzuje większy udział tych środków w finansowaniu projektów turystycznych ogółem. Ponadto gminy te jako jedyne korzystały ze środków Urzędu Marszałkowskiego (29%).

Wyniki badań wskazują także na zróżnicowanie pomiędzy typami gmin w zakresie wykorzystywanych źródeł finansowania, wielkości pozyskanych środków oraz

²¹ Odpowiedzi nie sumują się do 100%.

Zrealizowane w latach 2005-2010 inwestycje sportowo-rekreacyjne, pokrywają się w większości z zadaniami inwestycyjnymi ujętymi w strategiach rozwoju lokalnego i pozostałych dokumentach strategicznych gmin. Zdecydowanie najpopularniejszymi inwestycjami realizowanymi przez samorządy gminne woj. wielkopolskiego była budowa kompleksów boisk sportowo-rekreacyjnych „Moje Boisko Orlik 2012”, modernizacja istniejącej infrastruktury sportowo-rekreacyjnej, a także zagospodarowywanie rekreacyjno-turystyczne brzegów jezior i rzek (rys. 17).

Należy podkreślić, że realizowane w gminach inwestycje korespondują ściśle z danymi na temat stanu bazy sportowo-rekreacyjnej oraz turystycznej, a także z zadaniami ujętymi w planach strategicznych badanych gmin.

Rysunek 17. Inwestycje sportowo-rekreacyjne oraz turystyczne realizowane na terenie badanych jednostek gminnych w 2010 roku [N=46]²².

Źródło: opracowanie własne na podstawie kwestionariuszy wywiadów uzupełnianych przez samorządy gminne.

Wyniki badań dowodzą, że większość inwestycji o charakterze sportowo-rekreacyjnym oraz turystycznym władze lokalne planują z wieloletnim wyprzedzeniem, a następnie realizują przy udziale nie tylko środków własnych, ale także zewnętrznych.

²² Odpowiedzi nie sumują się do 100%.

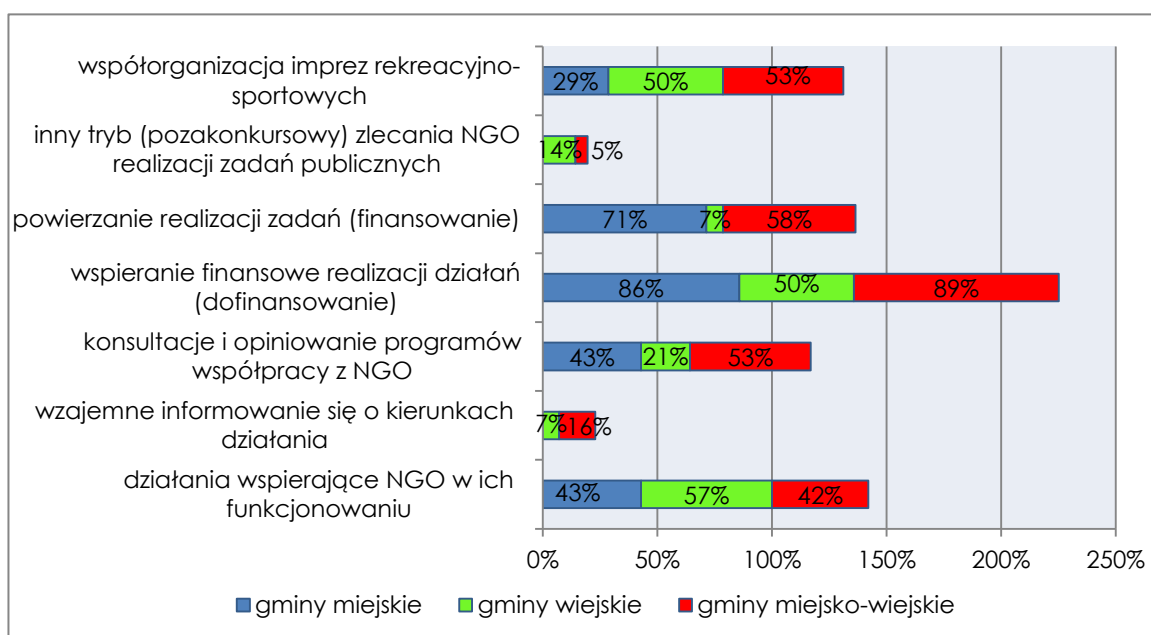
Ponadto, większe inwestycje sportowo-rekreacyjne oraz turystyczne finansowane są z wielu źródeł przez władze lokalne.

2.2.4 WSPÓŁDZIAŁANIE SAMORZĄDU GMINNEGO I ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH W ROZWOJU REKREACJI RUCHOWEJ I TURYSTYKI

Organizacje pozarządowe (NGO) o profilu sportowo-rekreacyjnym oraz turystycznym są jednymi z organizacji kluczowych systemu organizacyjnego rekreacji ruchowej oraz turystyki w Polsce. Ponadto funkcjonują w otoczeniu bliższym samorządu gminnego i w coraz większym stopniu ich działania w zakresie upowszechniania sportu powszechnego oraz wypoczynku, są dofinansowywane z budżetów władz gminnych [Współpraca organizacji... 2011, ss. 39-40].

Poprzez wspieranie finansowe i pozafinansowe działalności organizacji pozarządowych i pożytku publicznego w zakresie upowszechniania rekreacji ruchowej i organizacji wypoczynku, samorząd gminny pośrednio stwarza warunki do podejmowania aktywności rekreacyjnej i turystycznej mieszkańców.

W związku z powyższym, przeanalizowano formy współdziałania władz gminnych w obszarze rekreacji ruchowej i turystyki na obszarze badań (rys. 18).

Rysunek 18. Formy współdziałania władz gminnych i organizacji pozarządowych o profilu sportowo-rekreacyjnym i turystycznym w opinii administracji samorządowej [N=49]²³.

Źródło: opracowanie własne na podstawie kwestionariuszy wywiadów uzupełnianych przez samorządy gminne.

Wyniki badań wskazują, iż **najczęściej spotykaną formą kooperacji** w obszarze rekreacji ruchowej na terenie badanych gmin woj. wielkopolskiego jest **współpraca finansowa**. Blisko 75% badanych samorządów zapewniało o wspieraniu finansowym działalności organizacji pozarządowych. W większym stopniu władze gmin miejskich (86%) oraz miejsko-wiejskich (89%) dofinansowały działania organizacji pozarządowych, niż na terenach wiejskich (50%). **Przedstawiciele władz lokalnych często podkreślali także działania**

²³ Odpowiedzi nie sumują się do 100%.

pozafinansowe wspierające NGO w ich funkcjonowaniu (48%) takie, jak: wypożyczanie sprzętu, pomieszczeń na zebrania, świadczenie porad i doradztwa, udostępnianie strony internetowej urzędu gminy. Tę formę kooperacji wskazywało 57% badanych gmin wiejskie woj. wielkopolskiego. W co drugiej gminie decydenci lokalnie współpracowali z organizacjami pozarządowe przy organizacji imprez sportowo-rekreacyjnych. Następnym popularnym sposobem współdziałania, była współpraca finansowa w formie: powierzenia wykonania zadań z zakresu upowszechniania kultury fizycznej i wypoczynku. Finansowanie realizacji powierzonych działań wskazywane było głównie w gminach miejskich oraz miejsko-wiejskich. Mniejsze znaczenie w opinii przedstawicieli administracji samorządowej biorących udział w badaniach miało: wzajemne informowanie się o kierunkach działania (10%) oraz inne pozakonkursowe tryby powierzania zadań (8%).

Wyniki badań wskazują, iż decydenci w badanych gminach w różny sposób wspierają organizacje trzeciego sektora. Na obszarach wiejskich popularniejszą formę stanowi współpraca niefinansowa. Natomiast w gminach miejskich oraz miejsko-wiejskich władze lokalne dofinansowują działalność większej liczby NGO w zakresie upowszechniania rekreacji ruchowej, sportu oraz wypoczynku niż na terenach wiejskich.

Prawie wszyscy przedstawiciele badanych samorządów gminnych woj. wielkopolskiego zapewniali, że dofinansowują działania organizacji społecznych w zakresie rekreacji ruchowej i turystyki (97,96%). W związku z czym przesłedzono sposoby ubiegania się instytucji sportowo-rekreacyjnych o gminne dofinansowanie (tab. 11).

Tabela 11. Formy ubiegania się o dotacje gminne w zakresie rekreacji ruchowej i organizacji wypoczynku w badanych gminach woj. wielkopolskiego [N=48].

FORMY UBIEGANIA SIĘ O DOFINANSOWANIE ZE ŚRODKÓW GMINNYCH	GMINA MIEJSKA [%]	GMINA WIEJSKA [%]	GMINA MIEJSKO-WIEJSKA [%]
otwarty konkurs na realizację zadań publicznych dla NGO organizowany raz w roku	71%	76%	76%
otwarty konkurs na realizację zadań publicznych dla NGO organizowany dwa razy w roku	29%	0%	29%
pisemna prośba do burmistrza/wójta	57%	53%	19%
inna	0%	29%	0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie kwestionariuszy wywiadów uzupełnianych przez samorządy gminne.

Jak pokazują wyniki badań dofinansowanie realizacji zadań zleczanych przez samorządy gminne w formie konkursów ofert jest najpopularniejszą formą współpracy finansowej pomiędzy administracją samorządową, a organizacjami III sektora.

Przeprowadzone analizy wskazują, że **na terenie gmin miejskich funkcjonuje stonkowo najwięcej organizacji pozarządowych zarówno wszystkich, jak i o profilu sportowo-rekreacyjnym**. Ponadto w najwyższym stopniu organizacje funkcjonujące w obszarze kultury fizycznej i sportu, są dotowane przez samorządy miejskie. **Średnio w 2005 roku w jednej badanej gminie miejskiej funkcjonowało więcej niż 7 organizacji pozarządowych**, z czego prawie **4** miały charakter **sportowo-rekreacyjny lub turystyczny**. W 2010 roku podmiotów tych było już więcej, na nieco ponad 9 organizacji pozarządowych

przypadało 5 podmiotów o profilu sportowo-rekreacyjnym i turystycznym. W gminach miejskich funkcjonowało najwięcej klubów sportowych (26%), uczniowskich klubów sportowych (22%) oraz stowarzyszeń kultury fizycznej (20%), oraz stowarzyszeń rejestrowanych i fundacji (20%). **Średnia kwota dotacji przypadającej na jedną społeczną organizację sportowo-rekreacyjną jest najwyższa w gminach miejskich.**

Na terenie badanych **gmin miejsko-wiejskich woj. wielkopolskiego** funkcjonowało **przeciętnie dwa razy mniej organizacji pozarządowych**. Natomiast organizacji o profilu sportowo-rekreacyjnym było stosunkowo więcej, niż w gminach miejskich. Średnio **na pięć organizacji pozarządowych w gminie miejsko-wiejskiej cztery miały profil sportowo-rekreacyjny lub turystyczny.**

Z kolei w **gminach wiejskich funkcjonuje zdecydowanie najmniej organizacji pozarządowych sportowo-rekreacyjnych i turystycznych** w porównaniu do innych obszarów. Średnio w jednej **gminie wiejskiej** w 2005 roku funkcjonowały **prawie dwie organizacje społeczne**, z czego **jedna** miała charakter **sportowo-rekreacyjny lub turystyczny.**

Warto przeanalizować poziom dofinansowania organizacji pozarządowych o profilu sportowo-rekreacyjnym i turystycznym w gminach o różnym statusie.

W latach 2005-2010 zaobserwowano nieznaczną tendencję wzrostową w zakresie dotacji dla instytucji III sektora na działania z zakresu upowszechniania kultury fizycznej, sportu oraz organizacji wypoczynku we wszystkich typach gmin.

W gminach **miejskich największa liczba NGO o profilu sportowo-rekreacyjnym i turystycznym otrzymała dotacje.** W 2010 łącznie 44,4% tych organizacji otrzymało dotację samorządową. Nieco mniej organizacji społecznych było dofinansowanych w tym samym okresie w gminach wiejskich (38,3%). Natomiast **najmniejsza liczba podmiotów sportowo-rekreacyjnych i turystycznych** trzeciego sektora **w gminach miejsko-wiejskich** otrzymała wsparcie finansowe na realizację zadań zleconych w zakresie upowszechniania kultury fizycznej i wypoczynku 29,7%.

Najczęściej wskazywanym źródłem dofinansowania działalności organizacji pozarządowych o profilu sportowo-rekreacyjnym i turystycznym były dotacje urzędu gminy (74%). Jednak badane organizacje wskazywały, iż samorząd gminny w niewystarczającym stopniu dofinansowuje ich działalność.

Ankietowani przedstawiciele instytucji otoczenia lokalnego potwierdzają współdziałanie z władzami gminnymi na rzecz rozwoju rekreacji i upowszechniania sportu oraz turystyki w badanych gminach woj. wielkopolskiego (84%). Warto zaznaczyć, iż **współdziałanie z urzędem gminy potwierdzały najczęściej instytucje** prowadzące działalność **w gminach wiejskich** (94,3%). Organizacje pozarządowe z obszarów miejskich zdecydowanie najrzadziej deklarowały współpracę z samorządem gminnym, była to już mniej, niż co druga badana instytucja (45%). W gminach miejsko-wiejskich ten odsetek wyniósł 75%.

W porównaniu do organizacji pozarządowych przedstawiciele sektora prywatnego w mniejszym stopniu deklarowali współpracę z samorządem gminnym (61,2%). Reasumując, analiza współdziałania samorządów gminnych i organizacji pozarządowych w sferze rekreacji ruchowej i turystyki wykazała zróżnicowanie w zakresie finansowego oraz orga-

nizacyjnego zaangażowania władz lokalnych w gminach miejskich, wiejskich oraz miejsko-wiejskich w ten proces.

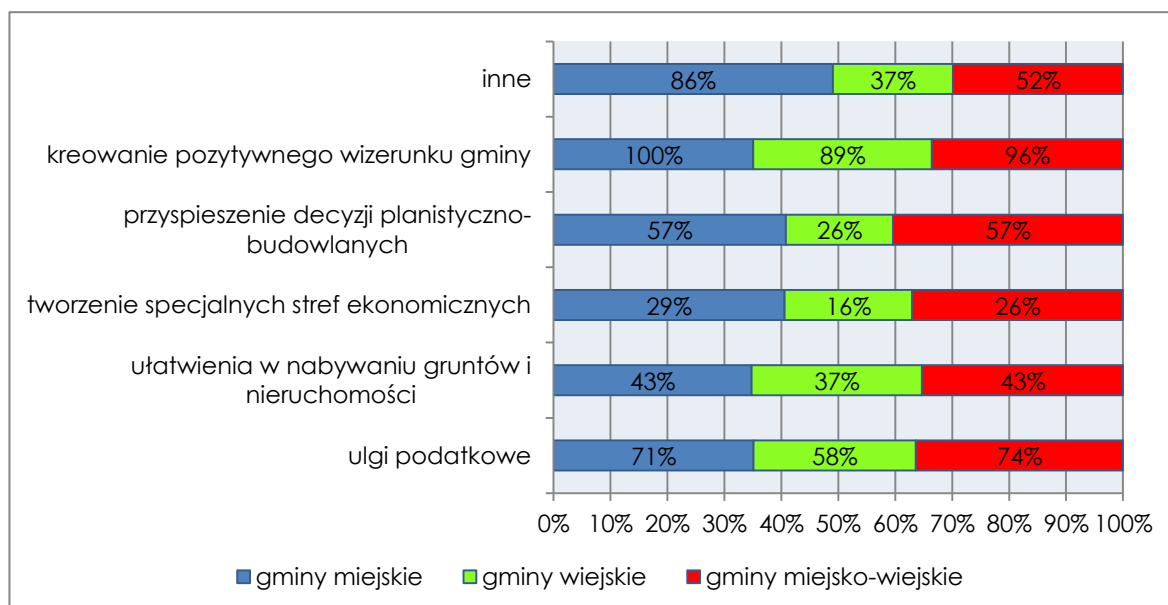
2.2.5 WSPIERANIE ROZWOJU PRZEDSIĘBIORCZOŚCI W ZAKRESIE REKREACJI RUCHOWEJ I TURYSTYKI PRZEZ SAMORZĄD GMINNY

Tworzenie sprzyjających warunków do rozwoju lokalnej przedsiębiorczości w obszarze rekreacji ruchowej oraz turystyki to ważny obszar aktywności samorządu gminnego, który wskazuje na rolę samorządu terytorialnego. Bowiern przyjazna polityka władz lokalnych w tym zakresie prowadzi do wzrostu zatrudnienia na terenie gminy, powstawania nowych obiektów rekreacyjnych oraz turystycznych, z usług których mogą korzystać mieszkańcy oraz turyści. Znamienne z punktu widzenia rozwoju lokalnego jest podnoszenie atrakcyjności inwestycyjnej regionu. Gmina może stymulować rozwój gospodarczy, tworząc przestrzeń przeznaczoną na prowadzenie działalności gospodarczej [Raport BFKK... 2010, ss. 16-17].

Dokonując podsumowania aktywności badanych samorządów gminnych woj. wielkopolskiego warto podkreślić zróżnicowanie w zakresie wykorzystywanych przez samorządy miejskie, wiejskie oraz miejsko-wiejskie instrumentów stymulowania lokalnej przedsiębiorczości.

Zarówno przedstawiciele władz lokalnych oraz instytucji otoczenia lokalnego przyznają, że władze lokalne podejmują działania wspierające pozyskanie inwestorów w zakresie rekreacji i turystyki.

Najpopularniejszą formą zachęcania potencjalnych inwestorów jest kreowanie pozytywnego wizerunku gminy oraz ulgi podatkowe (rys. 19). Analizy autorki potwierdzają także wyniki badań m.in. A. Tomanka [2006, s. 139], M. Marcza, [2005, s. 179], J. Majewskiej [2008, s. 223] oraz M. Kogut-Jaworskiej [2008, ss. 144-145].

Rysunek 19. Oddziaływanie badanych samorządów gminnych woj. wielkopolskiego na sektor lokalnej przedsiębiorczości i inwestycje w opinii przedstawicieli władz lokalnych [N=49].

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Prawie 74% samorządów miejsko-wiejskich oraz 71% miejskich stosowało ulgi podatkowe w celu przyciągnięcia nowych inwestycji na obszar gminy. W gminach wiejskich uchwalano je nieco rzadziej (58%). Przyspieszenie decyzji planistyczno-budowlanych preferowano w gminach miejskich i miejsko-wiejskich (po 57%) częściej, niż na terenach wiejskich (26%). Innym instrumentem stymulowania lokalnej przedsiębiorczości w zakresie rekreacji ruchowej i turystyki były ułatwienia w nabywaniu gruntów i nieruchomości. W około 40% były stosowane przez władze lokalne badanych gmin woj. wielkopolskiego. Zdecydowanie mniejsze znaczenie na obszarach wiejskich ma tworzenie specjalnych stref ekonomicznych (16%). Częściej na tą formę zachęcania potencjalnych inwestorów wskazywali reprezentanci gmin miejskich (29%) oraz miejsko-wiejskich (26%).

Z kolei wśród **innych narzędzi** wspierających pozyskiwanie inwestycji sportowo-rekreacyjnych w największym stopniu wykorzystywanym przez władze lokalne gmin miejskich znalazły się: **tworzenie banku ofert inwestycyjnych (83%) oraz przygotowanie uzbrojonych gruntów pod aktywizację gospodarczą (17%).** Łącznie aż 86% gmin miejskich deklarowało stosowanie innych narzędzi. Prawie 52% gmin miejsko-wiejskich oraz 37% wiejskich korzystało z tej formy aktywizowania lokalnej przedsiębiorczości. W gminach miejsko-wiejskich poza przygotowywaniem banku ofert inwestycyjnych (100%), dość często tworzony był portal internetowy dla inwestora (33%), zaś w mniejszym zakresie przygotowywano grunty uzbrojone pod aktywizację gospodarczą (17%) oraz organizowano w strukturach UG Biuro Obsługi Inwestora (17%). Gminy wiejskie raczej preferowały przygotowywanie terenów pod aktywizację gospodarczą (86%) oraz portal internetowy dla inwestorów (43%).

Podobne pytanie zadano przedstawicielom branży sportowo-rekreacyjnej i turystycznej funkcjonujących na terenie badanych gmin. **Nieco ponad 60% przedstawicieli organizacji pozarządowych, przedsiębiorstw lokalnych oraz właścicieli gospodarstw rolnych prowadzących działalność agroturystyczną,** którzy wzięli udział w sondażu w przyznali, iż władze gminy **zachęcają potencjalnych inwestorów** do inwestowania w infrastrukturę sportowo-rekreacyjną i turystyczną. Opinie respondentów instytucji otoczenia lokalnego różniły się ze względu na obszar funkcjonowania. Ponad 77% ankietowanych przedstawicieli branży sportowo-rekreacyjnej i turystycznej z obszarów wiejskich twierdziło, że władze zachęcają inwestorów. Tę samą opinię prezentowało 60,8% organizacji w gminach miejsko-wiejskich. Natomiast tylko 37,5% respondentów z miast była tego samego zdania.

Pozostałe instrumenty w różnym stopniu wykorzystywane są przez samorządy miejskie, wiejskie i miejsko-wiejskie. Widać zróżnicowanie pomiędzy gminami o różnym statusie w korzystaniu z tych narzędzi. W zakresie opinii przedstawicieli branży rekreacyjnej i turystycznej o wspieraniu lokalnej przedsiębiorczości oraz o zachęcaniu potencjalnych inwestorów przez samorząd gminny zdiagnozowano istotnie statystyczne różnice pomiędzy opiniami respondentów a statusem instytucji oraz typem gminy.

2.2.6 UPOWSZECHNIANIE I PROMOCJA REKREACJI RUCHOWEJ I TURYSTYKI W DZIAŁANIACH SAMORZĄDÓW GMINNYCH

Niezwykle istotnym obszarem działań samorządów gminnych zwłaszcza w kontekście relacji z mieszkańcami, a także odwiedzającymi jest upowszechnianie i promocja form rekreacji ruchowej oraz aktywnego wypoczynku. W aktywizacji funkcji turystycznej gminy bardzo duże znaczenie ma promocja turystyczna. Dotarcie do potencjalnego

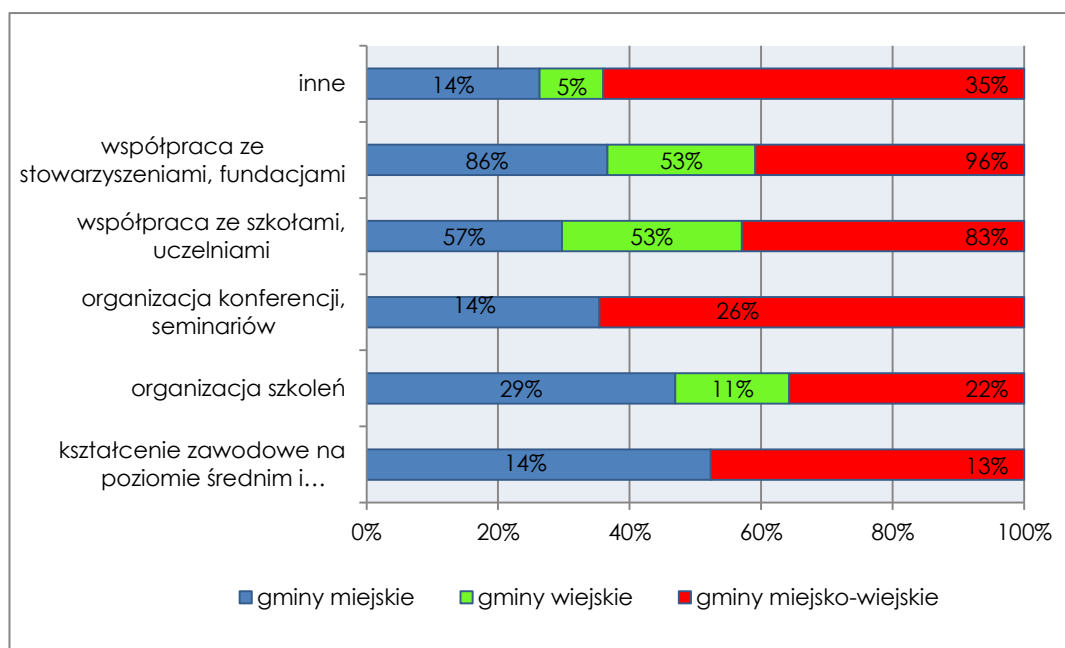
nabywcy i przekazanie mu informacji o oferowanej produkcie, jego walorach, miejscu, warunkach zakupu, korzyści z jego nabycia są warunkiem sukcesu na wolnym rynku (Sikora 2008, s. 239).

Władze gminy myśląc o rozwoju rekreacyjnym oraz turystycznym obszaru muszą dążyć do tego, by oferta gminna w tym zakresie była znana i powszechnie dostępna.

Aby zweryfikować prawdziwość hipotezy, iż uczestnictwo społeczności lokalnej w rekreacji ruchowej zależy od aktywności samorządu terytorialnego w zakresie tworzenia ram organizacyjnych i promocyjnych dla rozwoju rekreacji ruchowej, przeanalizowano także działania w zakresie upowszechniania rekreacji ruchowej podejmowane przez samorządy lokalne w różnych typach gmin. W tym celu zbadano uczestnictwo w rekreacji ruchowej społeczności lokalnej 49 gmin woj. wielkopolskiego.

Przyjęto, że działania samorządów lokalnych w tym zakresie obejmują tworzenie warunków dla rozwoju edukacji i popularyzacji wiedzy z zakresu rekreacji ruchowej i turystyki oraz upowszechniania form rekreacji ruchowej i turystyki w środowisku lokalnym.

W związku z tym władze lokalne badanych gmin woj. wielkopolskiego zostały poproszone o wskazanie działań, które podejmują w zakresie rozwoju edukacji i popularyzacji wiedzy na swoim obszarze (rys. 20). Wyniki wskazują, że generalnie **władze lokalne rzadko angażują się** w tego typu działania. Jednak **najpopularniejsze** okazały się tutaj inicjatywy podejmowane **we współpracy ze stowarzyszeniami oraz fundacjami (77,5%), które polegały najczęściej na współorganizacji imprez sportowo-rekreacyjnych** dofinansowanych przez urzędy gmin (45%), dotowaniu działalności klubów sportowych i stowarzyszeń w formie otwartych konkursów ofert (45%).

Rysunek. 20. Rozwój edukacji i popularyzacji wiedzy o rekreacji ruchowej i turystyce w badanych gminach woj. wielkopolskiego [N=49].

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Rzadziej wymienianymi przykładami działalności informacyjnej i edukacyjnej samorządów gminnych, podejmowanymi w kooperacji ze stowarzyszeniami, było **zamieszczanie informacji edukacyjnych na stronie internetowej gminy**. Tego typu przykłady wskazywano najczęściej w gminach miejsko-wiejskich (96%) oraz miejskich (86%). Następną grupą działań edukacyjnych chętnie deklarowaną była **współpraca ze szkołami i uczelniami (67%)**. Najczęściej tego typu działania były podejmowane w gminach miejsko-wiejskich (83%), natomiast w mniejszym stopniu w gminach miejskich (57%) oraz wiejskich (53%). W ramach przykładów wymieniano najczęściej: współorganizację imprez rekreacyjnych (69%), dofinansowanie szkolnego sportu w ramach UKS, a zdecydowanie rzadziej: finansowanie udziału dzieci i młodzieży w zajęciach rekreacyjno-sportowych, tworzenie klas sportowych oraz Szkół Mistrzostwa Sportowego, układankami i kolorowankami o gminie (Śrem, Wolsztyn).

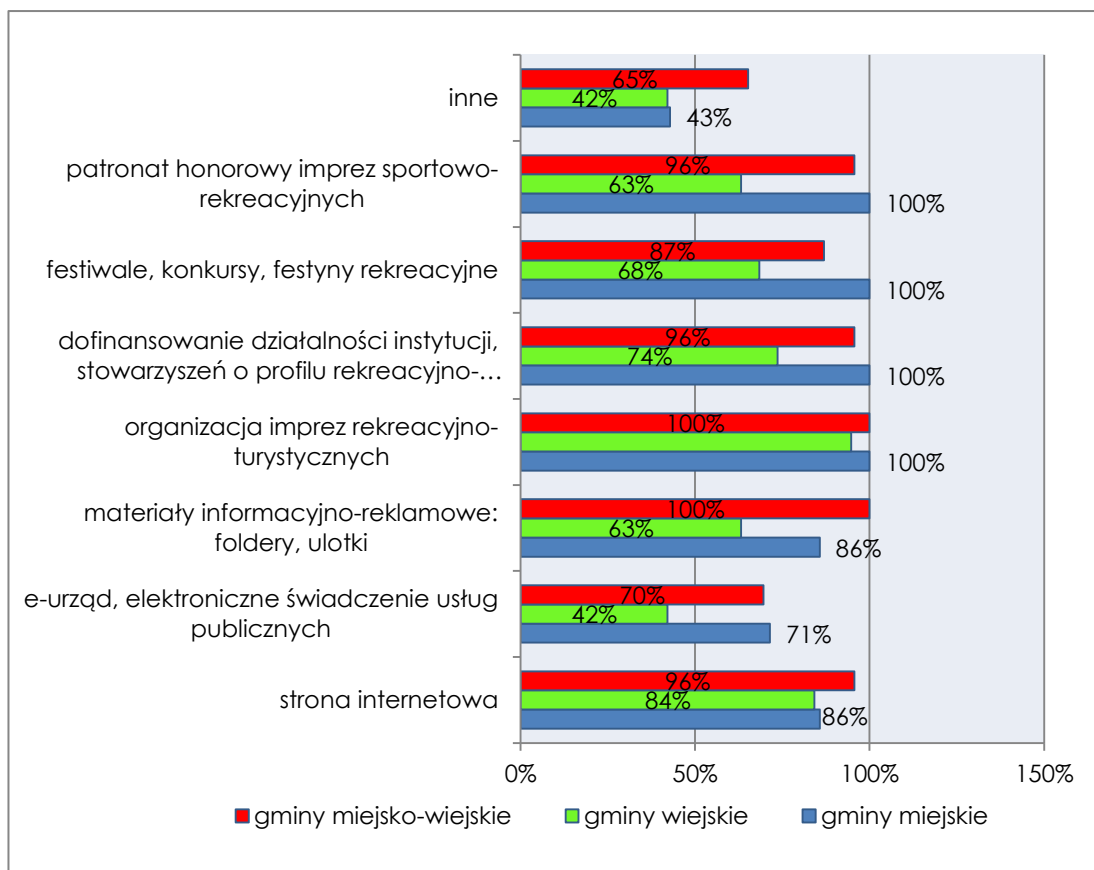
W opinii badanych przedstawicieli władz lokalnych **niezbyt często** podejmowanymi zadaniami w zakresie edukacji i popularyzacji wiedzy rekreacyjnej i turystycznej była **organizacja szkoleń, ogółem 18,7% badanych gmin** stosowała te działania (rys. 20). Głównie były to szkolenia z zakresu zakładania działalności agroturystycznej, kursy dla nauczycieli wychowania fizycznego: sędziowskie, instruktorskie, bądź z rozliczania dotacji budżetowych. Natomiast organizowanie konferencji bądź seminariów związanych ze zdrowym stylem życia lub promocją aktywności rekreacyjnej deklarowano w 26% gmin miejsko-wiejskich oraz w 14% gmin miejskich.

Z kolei **inne działania** podejmowane w zakresie popularyzacji wiedzy rekreacyjnej i turystycznej wskazywały głównie gminy miejsko-wiejskie (35%). Ich przykładem może być **otwarcie gminnych centrum informacji**, które świadczy informacje turystyczne (Mossina, Kórnik) oraz **uruchomienie na stronie internetowej gminy portalu dla najmłodszych Plac Zabaw** z zagadkami, łamigłówkami, układankami i kolorowankami o gminie (Śrem, Wolsztyn).

Podsumowując, należy podkreślić, iż działania władz lokalnych podejmowane na rzecz upowszechniania i promocji rekreacji ruchowej i turystyki na terenie badań, podobnie, jak aktywność samorządów w zakresie tworzenia warunków organizacyjnych i finansowych, mają kluczowe znaczenie dla uczestnictwa społeczności lokalnej w aktywności fizycznej o charakterze rekreacyjnym, choć nie do końca odzwierciedla to deklarowany poziom uczestnictwa mieszkańców w rekreacji ruchowej.

Przeprowadzone badania wykazały zróżnicowane zaangażowanie władz lokalnych w działania promocyjne i informacyjne w różnych typach gmin. W zakresie rozwoju edukacji i popularyzacji wiedzy o rekreacji ruchowej i turystyce widać stosunkowo małe zaangażowanie badanych samorządów gminnych. Większe znaczenie miało upowszechnianie i promocja rekreacji ruchowej i turystyki w badanych gminach.

Bez wątpienia zdecydowanie **bardziej samorządy gminne woj. wielkopolskiego angażowały się w upowszechnianie i promocję form rekreacji ruchowej i turystyki** (rys. 21.). Wśród działań promocyjnych podejmowanych przez wszystkie gminy miejskie oraz w dużym stopniu przez pozostałe gminy znalazły się: **patronat honorowy imprez sportowo-rekreacyjnych oraz ich organizacja, dofinansowanie organizacji pozarządowych o profilu rekreacyjnym lub turystycznym oraz organizacja konkursów, festynów rekreacyjnych**.

Rysunek 21. Upowszechnianie i promocja rekreacji ruchowej i turystyki w badanych gminach woj. wielkopolskiego [N=49]²⁴.

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Widać różny poziom zaangażowania wśród gmin reprezentujących różne typy. Średnio we wszystkich działaniach z zakresu upowszechniania rekreacji i turystyki najbardziej uczestniczyły samorządy miejskie oraz miejsko-wiejskie. W nieco mniejszym stopniu zaangażowane były władze gmin wiejskich

Najczęściej wykorzystywanymi działaniami w tym zakresie była **organizacja imprez sportowo-rekreacyjnych**, których najwięcej było w badanych gminach miejskich, cieszyły się one również w miastach największą liczbą uczestników. Z kolei w gminach wiejskich i miejsko-wiejskich odbywało się mniej wydarzeń kulturalnych i turystycznych, jednakże miały one największą frekwencję. Wyniki badań empirycznych wskazują, iż w 49 gminach woj. wielkopolskiego średnio z roku na rok władz lokalne organizują większą liczbę wydarzeń kulturalnych, sportowo-rekreacyjnych oraz turystycznych. W latach 2005-2010 zaobserwowano tendencję wzrostową we wszystkich rodzajach imprez gminnych. Wydarzenia kulturalne organizowane są częściej, niż imprezy sportowo-rekreacyjne. Natomiast zdecydowanie najrzadziej w badanym okresie organizowane były w gminach imprezy turystyczne.

W zakresie **promocji oferty rekreacyjnej i turystycznej gminy** władze często korzystają ze **strony internetowej oraz materiałów promocyjnych**. Władze lokalne **gmin miejsko-wiejskich oraz wiejskich** korzystały z **największej liczby zróżnicowanych środków promocji turystycznej**. Poza organizacją imprez rekreacyjnych i turystycznych w najwięk-

²⁴ Odpowiedzi nie sumują się do 100%.

szym stopniu w porównaniu z pozostałymi jednostkami samorządowymi, jako narzędzie promocji wykorzystywały materiały informacyjno-reklamowe (100%), stronę internetową (96%) oraz elektroniczne świadczenie usług publicznych (e-urząd) (70%). Może to świadczyć o przywiązywaniu wagi przez samorządy tych gmin do działań promocyjnych z ukierunkowaniem na promocję turystyczną.

Ogółem 83,7% badanych JST posiadało materiały informacyjno-promocyjne (tab. 12).

Tabela 12. Rodzaje materiałów informacyjno-promocyjnych wykorzystywanych przez badane samorządy gminne woj. wielkopolskiego [N=41].

MATERIAŁY INFORMACYJNO-PROMOCYJNE	GMINY MIEJSKIE [%]	GMINY WIEJSKIE [%]	GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE [%]	RAZEM [%]
foldery i informatory ogólne o gminie	66,7	66,7	16,7	41,7
foldery tematyczne: aktywny wypoczynek/turystyka	0,0	8,3	16,7	11,1
foldery OSiR z obiektami rekreacyjno-sportowymi	0,0	0,0	5,6	2,8
mapy turystyczne	33,3	16,7	61,1	41,7
plakaty informujące o wydarzeniach rekreacyjno-sportowych	0,0	16,7	22,2	16,7
foldery lub informatory turystyczne do pobrania w wersji pliku pdf	0,0	8,3	5,6	5,6
inne	0,0	0,0	27,8	13,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Warto podkreślić, iż gminy miejsko-wiejskie częściej niż w innych jednostkach przestrzennych dysponowały mapami turystycznymi (61%), folderami tematycznymi dot. aktywnego wypoczynku i turystyki lub folderami prezentującymi bazę sportowo-rekreacyjną OSiR (24%), bądź zamieszały na stronie internetowej gminy foldery lub informatory turystyczne w formacie pdf (8%). Ponadto stosowały też **inne narzędzia promocji**, takie jak aplikacja na stronie internetowej UG "Wirtualny spacer" bądź film (czasem nawet teledysk) promocyjny (28%).

Duże zaangażowanie gmin miejsko-wiejskich w działania promocyjne potwierdzają też środki finansowe wydatkowane na promocję, które w gminach miejsko-wiejskich w badanym okresie były średnio najwyższe.

Z kolei badane **gminy miejskie oraz wiejskie** dysponowały głównie **folderami ogólnymi** (po 67%). Warto dodać, że gminy miejskie posiadały także dość często mapy turystyczne gminy (33%). Natomiast gminy wiejskie korzystały z wielu rodzajów materiałów promocyjnych, ale w dużo niższym zakresie, niż w przypadku gmin miejsko-wiejskich.

Wyniki badań wskazują, iż powszechnie wykorzystywanym narzędziem promocji zarówno turystycznej, jak i rekreacyjnej jest gminna strona internetowa (tab. 13). Nieco ponad 84% badanych samorządów lokalnych wskazywało to medium, jako pomocne w promocji rekreacji ruchowej oraz turystyki.

Niestety nie we wszystkich gminach strona internetowa jest przygotowana należyście, czyli z myślą o potencjalnych rekreantach oraz turystach.

Tabela 13. Kryteria oceny gminnych stron internetowych jako instrumentu promocji oferty rekreacyjnej i turystycznej gminy.

OBSZAR OCENY	ZAKRES OCENIANYCH INFORMACJI	KRYTERIA OCENY	PUNKTY
ZASOBY SERWISU INTERNETOWEGO (MAKS. 25 PKT.)	ZASOBY OGÓLNE (MAKS. 5 PKT)	Ogólne informacje przyrodnicze i społeczno-ekonomiczne o gminie	1
		Historia gminy	1
		Mapa gminy	1
		Serwis pogodowy	1
		Serwis poświęcony komunikacji publicznej (dojazd)	1
	ZASOBY TURYSTYCZNE (MAKS. 10 PKT)	Charakterystyka walorów turystycznych	2
		Opis tras, szlaków turystycznych	2
		Przedstawienie obiektów bazy noclegowej i żywieniowej	2
		Przedstawienie kompleksowych ofert pobytu na terenie gminy	2
		Kalendarz imprez kulturalnych	2
	ZASOBY SPORTOWO-REKREACYJNE (MAKS. 10 PKT)	Opis obiektów rekreacyjno-sportowych	2
		Opis terenów rekreacyjno-wypoczynkowych	2
		Kalendarz imprez rekreacyjno-sportowych	2
		Działalność stowarzyszeń rekreacyjnych i klubów sportowych	2
		Oferta zajęć rekreacyjno-sportowych jednostek budżetowych (GOSiR)	2
PRZEJRZYSTOŚĆ I INTERAKTYWNOŚĆ STRONY INTERNETOWEJ	WALORY UŻYTKOWE STRONY (MAKS. 10 PKT)	Prosty adres strony internetowej (nazwa gminy.pl)	2
		Serwis w języku obcym	2
		Informacje o ostatniej aktualizacji	1
		Możliwość przesłania zapytania drogą elektroniczną	2
		Linki do podmiotów rekreacyjnych, sportowych i turystycznych działających w gminie	2
		Linki do innych stron dot. regionu	1

Źródło: opracowanie własne.

W związku z powyższym do wizualizacji wykorzystania internetu jako środka promocji gminnej oferty rekreacyjnej i turystycznej opracowana została metoda oceny punktowej, inspirowana metodą WAES (Website Attribute Evaluation System) przedstawiona przez S. Kułagowskiego (2002)²⁵. Strony internetowe 49 gmin woj. wielkopolskiego oceniono na podstawie zasobów informacji oraz ich przejrzystości i interaktywności. Dla każdego z obszaru oceny ustalono zestaw kryteriów szczegółowych, które obrazują rodzaj informacji umieszczonej na stronie internetowej gminy, który chciałby uzyskać potencjalny rekreant lub turysta. Ocena zasobów serwisu internetowego obejmowała analizę zasobów ogólnych, turystycznych oraz sportowo-rekreacyjnych. W zakresie przejrzystości i interaktywności strony gmin były oceniane pod kątem walorów użytkowych²⁶.

Analiza i ocena gminnych stron internetowych, jako narzędzia promocji oferty sportowo-rekreacyjnej i turystycznej wykazała, że gminy miejskie i miejsko-

²⁵ Metodę WAES modyfikował pod kątem turystycznym i wykorzystywał także w swoich badaniach na terenie gmin Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej R. Pawlusiński [2005, ss. 133-139].

²⁶ Zob. Aneks, Tabela 3. Ocena gminnych stron internetowych jako instrumentu promocji rekreacyjnej oraz turystycznej – ranking gmin.

wiejskie posiadają najlepiej przygotowane serwisy internetowe z myślą o potencjalnych rekreantach i turystach.

Z analizy informacji umieszczonych na stronach internetowych urzędów gmin wynika, iż **nie wszystkie gminy przedstawiają swoje atuty rekreacyjne oraz turystyczne**. Ogółem nieco ponad 65% badanych gmin woj. wielkopolskiego z dość średnim lub słabym stopniem zamieszcza informacje o zasobach sportowo-rekreacyjnych (poniżej 6 pkt.). Spośród nich prawie 44% to gminy wiejskie. Zasoby sportowo-rekreacyjne nie zostały uwzględnione na stronach internetowych czterech gmin (wiejskich: Turek, Gniezno, Brodnica oraz miejska: Obrzycko).

W przypadku promocji turystycznej tylko dwie spośród 49 analizowanych gmin nie posiadały informacji o walorach turystycznych (gminy wiejskie: Turek i Gniezno). W porównaniu z informacjami o charakterze sportowo-rekreacyjnym mniejszy odsetek gmin – niespełna 33% zdobył od 0 do 6 punktów w kategorii zasobów turystycznych. Należy więc zauważyć, że być może gminy częściej za pośrednictwem strony internetowej akcentują swój turystyczny, niż sportowo-rekreacyjny wizerunek. Ponadto warto podkreślić, iż najlepiej przygotowane strony internetowe pod kątem zamieszczonych informacji sportowo-rekreacyjnych oraz turystycznych, a także przejrzystości i interaktywności posiadały gminy miejskie: Konin (33 pkt.), Leszno (32 pkt.), Gniezno (31 pkt.). W pierwszej piątce gmin znalazła się także gmina miejsko-wiejska Mosina (31 pkt.) oraz gmina wiejska Kwilcz (29 pkt.).

Miarą aktywności władz lokalnych w zakresie upowszechniania rekreacji ruchowej jest także poziom uczestnictwa mieszkańców badanych gmin w różnych formach aktywności rekreacyjnej zarówno, okazjonalnych jak i cyklicznych.

W związku z powyższym zbadano **uczestnictwo społeczności lokalnej w rekreacji ruchowej**. Uczestnictwo w rekreacji ruchowej mieszkańców badanych gmin woj. wielkopolskiego w większości ma **charakter okazjonalny lub weekendowy, cechuje je przewaga form indywidualnych nad zorganizowanymi**. Ponadto częstotliwość podejmowanej aktywności rekreacyjnej mieszkańców badanych gmin należy określić jako umiarkowaną (1-2 razy tygodniowo).

Wyniki badań wskazują, iż najaktywniejsi sportowo-rekreacyjnie byli badani Wielkopolanie, znajdujący się w wieku 15-34 lat, z wykształceniem wyższym, uczący się (studiujący) lub pracujący i studiujący, o średnich lub wysokich dochodach.

Natomiast zależność między miejscem zamieszkania (typem gminy) oraz jego długością i częstotliwością podejmowanej aktywności rekreacyjnej nie została potwierdzona statystycznie. Może to być spowodowane intensywnie zachodzącymi zmianami urbanizacyjnymi na obszarach wiejskich, inwestycjami w infrastrukturę sportowo-rekreacyjną i turystyczną, w związku z czym obecnie różnice pomiędzy wsią a miastem nie są już takie znaczące.

W zdecydowanej większości społeczność lokalna uczestniczy w rekreacji ruchowej na terenie zamieszkiwanej gminy. W zakresie form wypoczynku fizycznego potwierdzono zróżnicowanie statystyczne w obrębie miejsc zamieszkania badanych respondentów.

Przeanalizowano także **formy aktywności rekreacyjnej mieszkańców** badanych gmin woj. wielkopolskiego. W obrębie badanej populacji najpopularniejszą formą aktywności rekreacyjnej były spacer (52,8%) oraz jazda na rowerze (47,8%). Pływanie znalazło się na trzecim miejscu (24,4%), natomiast w większości było deklarowane przez mieszkańców gmin miejskich (ok. 28%), co akurat nie dziwi bowiem z reguły w miastach mieszkańcy mają dostęp do pływalni lub rzadziej aquaparków. Warto podkreślić, iż te trzy formy aktywności rekreacyjnej są najbardziej lubiane przez wszystkich Polaków [Uczestnictwo w sporcie... 2009, s. 25]. W badanych gminach miejskich respondenci częściej uczestniczyli w zajęciach fitness, aerobiku lub korzystali z siłowni (15%). Z kolei w gminach miejsko-wiejskich częściej niż w pozostałych mieszkańcy wskazywali jogging, jako preferowaną formę aktywności ruchowej (11%). Na uczestnictwo w grach zespołowych, głównie w piłce nożnej zwracali uwagę ankietowani zamieszkali na terenie gmin wiejskich (18,5%) oraz miejsko-wiejskich (18,8%). Wynik ten także nie budzi zdziwienia, gdyż na terenach wiejskich znajduje się najwięcej boisk sportowych. Obserwuje się więc wpływ czynników infrastrukturalnych na podejmowanie aktywności rekreacyjnej. W większości uzyskane wyniki badań autorki są podobne do ogólnopolskich wyników badań GUS prezentowanych w opracowaniu „Uczestnictwo Polaków w sporcie i rekreacji ruchowej w 2008 roku”.

Na koniec zapytano **społeczność lokalną** 49 gmin woj. wielkopolskiego czy uczestniczy w **zajęciach oraz imprezach sportowo-rekreacyjnych** organizowanych lub finansowanych przez miejscowy urząd gminy lub jego jednostki. W zakresie zajęć sportowo-rekreacyjnych nieco ponad 78% populacji badanej przyznało, że nie uczestniczy tego typu zajęciach. Okazuje się, iż w większości gmin tego typu zajęć organizowanych dla mieszkańców bezpłatnych lub dofinansowywanych przez samorząd gminny po prostu nie ma, jeśli są to głównie dla dzieci i młodzieży. W związku z tym najczęściej spośród grup wiekowych właśnie najmłodsi mieszkańcy, z reguły mężczyźni w badanych gminach deklarowali uczestnictwo w tego typu zajęciach. Zależność pomiędzy płcią, wiekiem a uczestnictwem w zajęciach została potwierdzona statystycznie.

Ponadto, mieszkańcy gmin wiejskich (44,4%) oraz miejsko-wiejskich (39,3%) stosunkowo częściej niż osoby zamieszkałe w gminach miejskich (29,6%) deklarowały uczestnictwo w imprezach sportowo-rekreacyjnych, organizowanych przez urząd gminy, bądź jego jednostki. Choć w większości respondenci nie uczestniczyli w zajęciach organizowanych przez jednostki gminne oraz imprezach sportowo-rekreacyjnych na terenie 49 gmin woj. wielkopolskiego, to potwierdzono statystycznie zróżnicowanie pomiędzy miejscem zamieszkania respondentów a ich uczestnictwem w imprezach sportowo-rekreacyjnych.

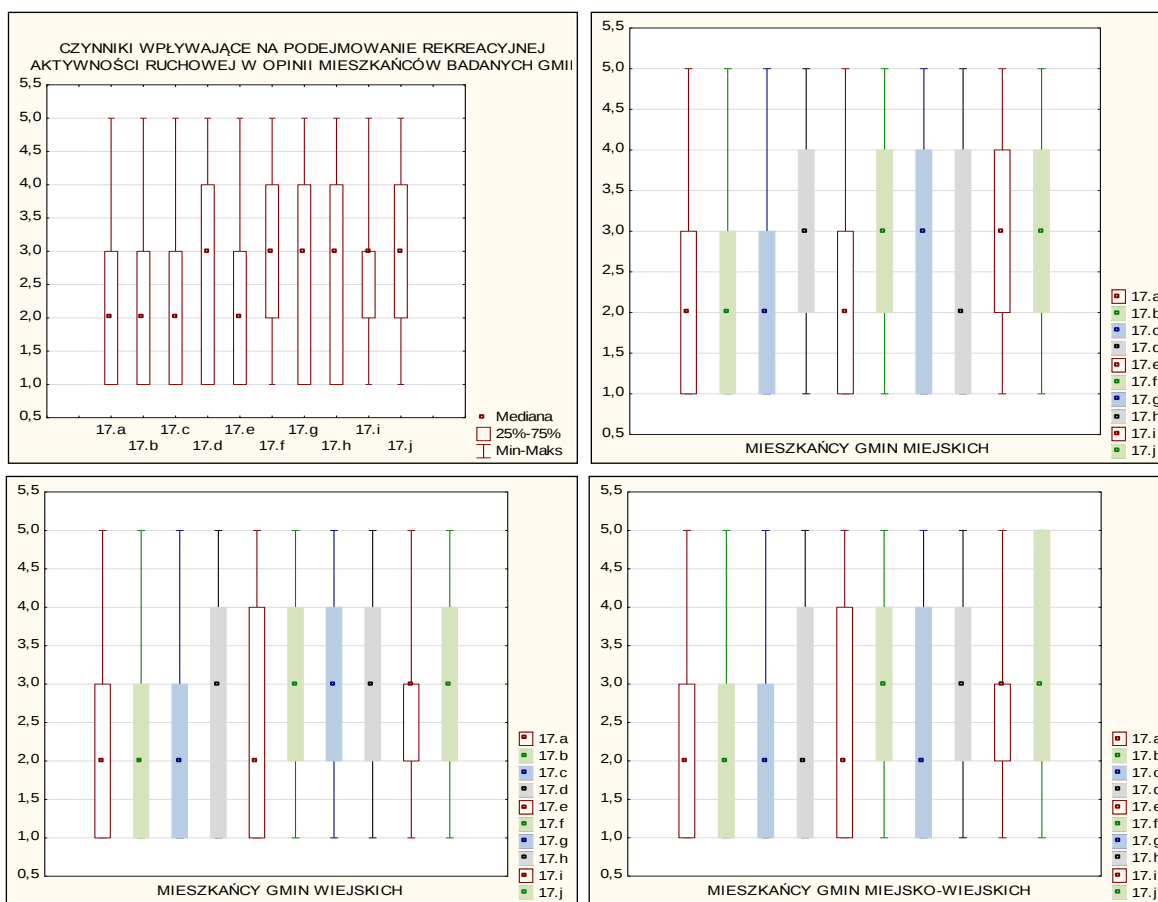
2.3 ROLA SAMORZĄDU GMINNEGO I OCENA AKTYWNOŚCI WŁADZ LOKALNYCH W ROZWOJU REKREACJI RUCHOWEJ I TURYSTYKI W GMINACH WOJ. WIELKOPOLSKIEGO

W tej części raportu zaprezentowano wyniki wywiadów przeprowadzonych z przedstawicielami administracji samorządowej dotyczące ich oceny instytucjonalnych narzędzi polityki rekreacyjnej i turystycznej. Ponadto przedstawiono wyniki badań oceny zaangażowania samorządów gminnych przy pomocy której oceniono aktywność władz lokalnych w zakresie rozwoju rekreacji ruchowej oraz turystyki w badanych gminach woj. wielkopolskiego. Przedstawiono także dwie odrębne klasyfikacje badanych gmin woj.

wielkopolskiego, ze względu na poziom zaangażowania władz lokalnych w rozwój rekreacyjny oraz turystyczny w stosunku do atrakcyjności rekreacyjnej oraz turystycznej gminy. Ponadto, zaprezentowano typologię gmin woj. wielkopolskiego ze względu na aktywność samorządu gminnego w rozwoju rekreacji ruchowej i turystyki. Na koniec skupiono się na czynnikach decydujących o aktywności samorządów gminnych na rzecz rozwoju rekreacji ruchowej i turystyki.

2.3.1 DZIAŁANIA WŁADZ GMINNYCH A UCZESTNICTWO SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ W REKREACJI RUCHOWEJ I TURYSTYCE

W poprzedniej części raportu przeanalizowano aktywność władz gminnych w sześciu kluczowych obszarach polityki rekreacyjnej i turystycznej. Postanowiono zbadać **czy całokształt działań podejmowanych przez władze lokalne na terenie gmin miejskich, wiejskich oraz miejsko-wiejskich woj. wielkopolskiego ma wpływ na uczestnictwo mieszkańców tych terenów w rekreacji ruchowej**. Opinie społeczności lokalnej wskazują, iż nie ma jednego czynnika, który by w decydujący sposób wpływał na uczestnictwo w rekreacji ruchowej (rys. 22).

Rysunek 22. Czynniki wpływające na podejmowanie rekreacyjnej aktywności ruchowej w opinii mieszkańców badanych gmin woj. wielkopolskiego.

Objaśnienia: 17a-atrakcyjne tereny rekreacyjno-wypoczynkowe na terenie gminy, 17b lasy, tereny zielone na terenie gminy, 17c-jeziora, rzeki na terenie gminy, 17d-występowanie obszarów chronionych, 17e-rozwinięta infrastruktura sportowo-rekreacyjna na terenie gminy, 17f-promocja i upowszechnianie rekreacji ruchowej, zdrowego stylu życia przez urząd gminy, 17g-szeroka oferta zajęć rekreacyjnych w OSiR, 17h-duża liczba obiektów rekreacyjnych na terenie gminy, 17i-organizowanie festynów i imprez sportowo-rekreacyjnych, 17j-działania władz gminy nie mają wpływu na podejmowanie aktywności sportowo-rekreacyjnej przeze mnie.

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Wśród czynników, które zdaniem badanej społeczności lokalnej mają duży wpływ na podejmowanie przez nich aktywności rekreacyjnej znalazły się: atrakcyjne tereny rekreacyjno-wypoczynkowe na terenie gminy, lasy i tereny zielone, jeziora, rzeki na terenie gminy, rozwinięta infrastruktura sportowo-rekreacyjna na terenie gminy.

Średnio 50% mieszkańców przypisała tym czynnikom duży wpływ na uczestnictwo w rekreacji ruchowej (mediana=2). Ponadto, 75% ocen mieściło się w przedziale od 1 do 3, w związku z czym należy uznać, iż ankietowani byli przekonani o ich co najmniej średnim znaczeniu. Co ciekawe zaobserwowano zróżnicowanie ocen determinant w obrębie mieszkańców gmin o różnym statusie. Znaczenie atrakcyjnych terenów rekreacyjno-wypoczynkowych dla podejmowania aktywności ruchowej wśród mieszkańców badanych gmin miejskich oraz wiejskich różniło się istotnie statystycznie. Zróżnicowanie to potwierdzają testy Kruskala-Wallisa ($p=0,0074$).

Ponadto, **występowanie obszarów chronionych** na terenie gminy jako czynnika determinującego aktywność ruchową społeczności lokalnej **wyżej oceniali respondenci zamieszkali na terenie gmin miejskich oraz miejsko-wiejskich** (mediana=2), niż mieszkańcy jednostek wiejskich (mediana=3). Zróżnicowanie to okazało się istotne statystycznie ($p=0,0003$). O ile w przypadku terenów chronionych takich, jak: parki narodowe, krajobrazowe, rezerваты można mieć wątpliwości, co do wpływu decyzyjnego władz lokalnych na ten obszar działalności²⁷, to nie można mieć obiekcji w przypadku infrastruktury sportowo-rekreacyjnej dostępnej na terenie gminy, szerokiej ofercie zajęć rekreacyjnych w Ośrodkach Sportu i Rekreacji, czy dużej liczbie obiektów sportowo-rekreacyjnych. Zróżnicowanie w ocenie tych czynników wpływających na podejmowanie aktywności rekreacyjnej wśród mieszkańcami różnych typów gmin zostało potwierdzone statystycznie. Prawdopodobnie społeczność lokalna oceniała znaczenie tych czynników dla podejmowania aktywności rekreacyjnej, z punktu widzenia ich występowania na terenie gminy lub braku.

Następnie zapytano respondentów wprost, czy ich zdaniem działania władz gminnych podejmowane na rzecz rozwoju rekreacji ruchowej i turystyki w ich gminie mają wpływ na uczestnictwo społeczności lokalnej w rekreacyjnej aktywności ruchowej.

Prawie 76% mieszkańców badanych gmin przyznała, że działania władz gminnych mają wpływ na podejmowanie przez nich rekreacji ruchowej. Częściej na wpływ władz samorządowych na uczestnictwo mieszkańców w aktywności rekreacyjnej zwracali uwagę mieszkańcy gmin wiejskich (80,8%), niż miejsko-wiejskich (75,4%) oraz miejskich (74%).

Mieszkańcy z badanych gmin opowiadający się za wpływem działań samorządu gminnego na uczestnictwo społeczności lokalnej w rekreacji ruchowej **uzasadniali swoje zdanie najczęściej aspektem finansowym działań samorządowych**. W ich opinii władze gminy finansują i dofinansowują rozwój sportu i rekreacji w gminie, a także pozyskują środki zewnętrzne na te cele. Największy odsetek mieszkańców gmin miejsko-wiejskich wyrażał takie zdanie (37%) oraz gmin miejskich (31,4%).

²⁷ Inne formy ochrony przyrody m.in. użytki ekologiczne, stanowiska dokumentacyjne przyrody ożywionej i nieożywionej są tworzone na podstawie decyzji Rady Gminy.

W przypadku społeczności zamieszkałej na **obszarach wiejskich** przeważały opinie o promowaniu aktywności fizycznej poprzez **organizowanie imprez sportowo-rekreacyjnych**, jako uzasadnienie wpływu władz lokalnych na aktywność rekreacyjną mieszkańców. Tego zdania było 28,3% respondentów, którzy udzielili odpowiedzi twierdzącej na to pytanie. Rzadziej ankietowani byli zdania, iż działania samorządowe wpływają na uczestnictwo mieszkańców w rekreacji ruchowej, gdyż jest to ustawowy obowiązek samorządu gminnego tworzyć warunki do podejmowania aktywności ruchowej przez mieszkańców (10,08%), tego zdania byli częściej mieszkańcy gmin wiejskich oraz miejsko-wiejskich. Z kolei **najrzadziej** przytaczanym przez respondentów argumentem była **odpowiedzialność władz lokalnych za zarządzanie terenami rekreacyjnymi i ich zagospodarowywanie** (9,95%). To uzasadnienie dominowało wśród społeczności lokalnej gmin wiejskich (12%).

Jednak nie wszyscy ankietowali byli zdania, iż władze lokalne mają wpływ na podejmowanie przez członków wspólnoty samorządowej rekreacji ruchowej. Nieco ponad 22% twierdziło, że tak nie jest.

Mieszkańcy badanych gmin. woj. wielkopolskiego uzasadniali swoje zdanie brakiem jakichkolwiek działań samorządu gminnego w zakresie budowy obiektów i promocji sportu i rekreacji (64,6%) (tab. 14).

Tabela 14. Brak wpływu władz gminnych na podejmowanie aktywności ruchowej przez społeczność lokalną, w opiniach ankietowanych mieszkańców w % [N=364].

UZASADNIENIE BRAKU WPŁYWU WŁADZ LOKALNYCH	GMINY MIEJSKIE	GMINY WIEJSKIE	GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE	OGÓŁEM
finansują kulturę fizyczną, ale nie mają wpływu na mentalność i przyzwyczajenia mieszkańców, a tym samym na rozwój w nich kultury sportowej i aktywnej rekreacji	21	26	35	30
gminna oferta sportowo-rekreacyjna nie jest atrakcyjna dla mieszkańców i nie wzbudza zainteresowania społeczności gminy	14	0	3	5
brak jakichkolwiek działań w zakresie budowy obiektów i promocji sportu i rekreacji	66	74	62	65
Ogółem	100	100	100	100

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Podsumowując, należy stwierdzić, iż w ocenie mieszkańców badanych gmin miejskich, wiejskich oraz miejsko-wiejskich działania podejmowane przez samorządy gminne na rzecz rozwoju rekreacji ruchowej i wypoczynku mają wpływ na uczestnictwo społeczności lokalnej w aktywności ruchowej o charakterze rekreacyjnym. Największy wpływ na podejmowanie aktywności fizycznej w opinii ankietowanych mieszkańców mają: atrakcyjne tereny rekreacyjno-wypoczynkowe na terenie gminy, lasy i tereny zielone, jeziora, rzeki na terenie gminy, rozwinięta infrastruktura sportowo-rekreacyjna na terenie gminy.

2.3.2 OCENA AKTYWNOŚCI WŁADZ GMINNYCH NA RZECZ ROZWOJU REKREACJI RUCHOWEJ I TURYSTYKI

Należy podkreślić, iż problem oceny działań samorządowych na rozwój lokalny, w tym zwłaszcza w obszarze turystyki był rzadko podejmowany na gruncie polskich badań naukowych. Natomiast, w odniesieniu do oceny aktywności samorządu na rzecz rozwoju rekreacji ruchowej (sportu powszechnego) nie stanowił jeszcze przedmiotu analiz empirycznych.

Ze względu na fakt, iż jest to stosunkowo nowe i złożone zagadnienie badawcze nie wypracowano dotąd ogólnie przyjętych kryteriów czy wzorcowych metod oceny tego procesu. W związku z powyższym ocena działań samorządu gminnego podejmowanych na rzecz rozwoju rekreacyjnego oraz turystycznego badanych gmin woj. wielkopolskiego koncentrowała się na pomiarze zaangażowania władz lokalnych w ten proces. W celu zbadania aktywności samorządu gminnego odrębnie w obszarze rekreacji ruchowej oraz turystyki w 49 gminach woj. wielkopolskiego zmodyfikowano metodę wskaźnikową syntetycznego pomiaru zaangażowania władz lokalnych w rozwój turystyki opracowaną przez R. Pawlusińskiego [2005, ss. 165-174].

Na cele badań założono, iż zarówno **rozwój rekreacyjny, jak i turystyczny gminy**, jest rezultatem **wielu równolegle podejmowanych działań samorządów gminnych w sześciu obszarach polityki turystycznej i rekreacyjnej**: 1) planowanie strategiczne i operacyjne, 2) organizacja rozwoju rekreacyjnego/turystycznego gminy, 3) polityka finansowa i proinwestycyjna, 4) współdziałanie samorządu gminnego i organizacji pozarządowych, 5) wspieranie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości, 6) upowszechnianie i promocja form aktywnego wypoczynku/promocja turystyczna. Wyróżnione sfery aktywności władz lokalnych stanowią zarazem kryteria ogólne oceny (tab. 15).

Tabela 15. Kryteria oceny aktywności samorządu gminnego w rozwoju rekreacyjnym i turystycznym badanych gmin woj. wielkopolskiego.

LP	OBSZAR AKTYWNOŚCI SAMORZĄDU GMINNEGO	PODSTAWOWE		UZUPEŁNIAJĄCE		SUMA PUNKTÓW		UDZIAŁ PUNKTÓW W OCENIE ŁĄCZNEJ [%]	
		RR	T	RR	T	RR	T	RR	T
I.	PLANOWANIE STRATEGICZNE I OPERACYJNE ROZWOJU REKREACJI RUCHOWEJ/TURYSTYKI	22	22	9	9	31	31	18	18
II.	ORGANIZACJA ROZWOJU REKREACYJNEGO/TURYSTYCZNEGO GMINY	17	17	7	9	24	26	14	15
III.	POLITYKA FINANSOWA I PROINWESTYCYJNA	21	17	15	15	36	32	21	19
IV.	WSPÓŁDZIAŁANIE SAMORZĄDU GMINNEGO I ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH	12	12	6	6	18	18	10	10
V.	WSPIERANIE ROZWOJU LOKALNEJ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI W ZAKRESIE REKREACJI RUCHOWEJ	15	15	4	4	19	19	11	11

VI.	UPOWSZECHNIANIE I PROMOCJA AKTYWNEGO WYPOCZYNKU /PROMOCJA TURYSTYCZNA GMINY	28	28	16	18	44	46	26	27
OGÓŁEM		115	111	57	61	172	172	100	100

Źródło: opracowanie własne ze zmianami na podstawie: [Pawlusiński 2005, s. 166].

Natomiast dla każdego z obszarów polityki rekreacyjnej i turystycznej przyporządkowane zostały kryteria szczegółowe, które pierwotnie wytypowano w oparciu o literaturę przedmiotu, a następnie zweryfikowano w oparciu o praktykę działań samorządowych w badanych gminach woj. wielkopolskiego. Kryteria szczegółowe zostały zaprezentowane w tabeli 4 w załącznikach. Poszczególnym kryteriom została przypisana wartość punktowa, z tym, że kryteriom ogólnym przypisano z reguły większą liczbę punktów (od 1 do 5), niż w przypadku kryteriów szczegółowych (od 1 do 4). Różna liczba punktów zarówno w przypadku podstawowych, jak i kryteriach uzupełniających, wynika ze zróżnicowanej ich istotności dla rozwoju rekreacyjnego i turystycznego gmin. Poczyniono także starania żeby udział punktów z poszczególnych obszarów w łącznej ocenie aktywności samorządów gminnych był podobny zarówno w odniesieniu do rozwoju rekreacji ruchowej, jak i turystyki (tab. 4).

Ogólnie największa liczba punktów była możliwa do uzyskania przez samorządy gminne w zakresie upowszechniania i promocji aktywnego wypoczynku lub promocji turystycznej (łącznie 44 punkty dla działań rekreacyjnych oraz 46 dla - turystycznych). W pozostałych grupach wartość punktowa kształtowała się następująco: planowanie strategiczne i operacyjne - 31 punktów; organizacja rozwoju rekreacyjnego - 24 punkty, natomiast rozwoju turystycznego - 26 punktów; polityka finansowa i proinwestycyjna w zakresie rekreacji ruchowej - 36 punktów, a w turystyce - 32 punkty; współdziałanie samorządu gminnego i organizacji pozarządowych - 18 punktów; wspieranie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości - 11 punktów; oraz upowszechnianie i promocja aktywnego wypoczynku - 44 punkty, promocja turystyczna gminy - 46 punktów. Zarówno w zakresie rozwoju rekreacji ruchowej, jak i turystyki badane gminy mogły uzyskać maksymalnie 172 punkty.

Aktywność samorządu gminnego w rozwoju rekreacji ruchowej oraz turystyki określa suma punktów uzyskanych za działania podejmowane przez władze lokalne we wszystkich obszarach polityki rekreacyjnej i turystycznej.

Przy czym odzwierciedleniem tego zaangażowania jest **wskaźnik (Z)**, który jest ilorazem liczby otrzymanych punktów do wartości wzorcowej (k), którą jest maksymalna możliwa liczba punktów, jakie może uzyskać dana gmina [Pawlusiński, ibidem, s. 169].

$$Z = \frac{\sum I. + \sum II. + \sum III. + \sum IV. + \sum V. + \sum VI.}{k}$$

gdzie:

Z – wskaźnik aktywności (zaangażowania) władz gminnych w rozwój rekreacyjny/turystyczny gminy (wartości te mieszczą się w przedziale 0-1)

k – wartość wzorcowa (maksymalna liczba punktów, które mogła zdobyć badana jednostka gminna, wynosząca 172).

Z przeprowadzonych analiz wynika, iż wartości wskaźnika aktywności władz gminnych w rozwój rekreacyjny gminy (Z_r) mieszczą się w przedziale od 0,25 do 0,72, natomiast w zakresie rozwoju turystycznego gminy (Z_t) obejmują zakres od 0,28 do 0,76. Wskazuje to na dość znaczne zróżnicowanie badanych gmin woj. wielkopolskiego pod względem zaangażowania samorządu gminnego w procesy aktywizacji turystycznej oraz rekreacyjnej obszaru. W celu podzielenia gmin podobnych pod względem poziomu zaangażowania władz gminnych przyjęto cztery przedziały klasowe, których wartości odpowiadają 1/4, 1/2, 3/4 wartości wzorcowej (tab. 16).

Tabela 16. Klasyfikacja gmin ze względu na poziom aktywności samorządu gminnego w rozwoju rekreacyjnym oraz turystycznym.

GRUPA	AKTYWNOŚĆ WŁADZ GMINNYCH W ROZWOJU REKREACJI RUCHOWEJ/TURYSTYKI	PRZEDZIAŁY WARTOŚCI WSKAŹNIKA Z_r
I	bardzo duże	$> 0,75$
II	duże	$0,5 - 0,75$
III	małe	$0,25 - 0,5$
IV	brak zaangażowania	$< 0,25$

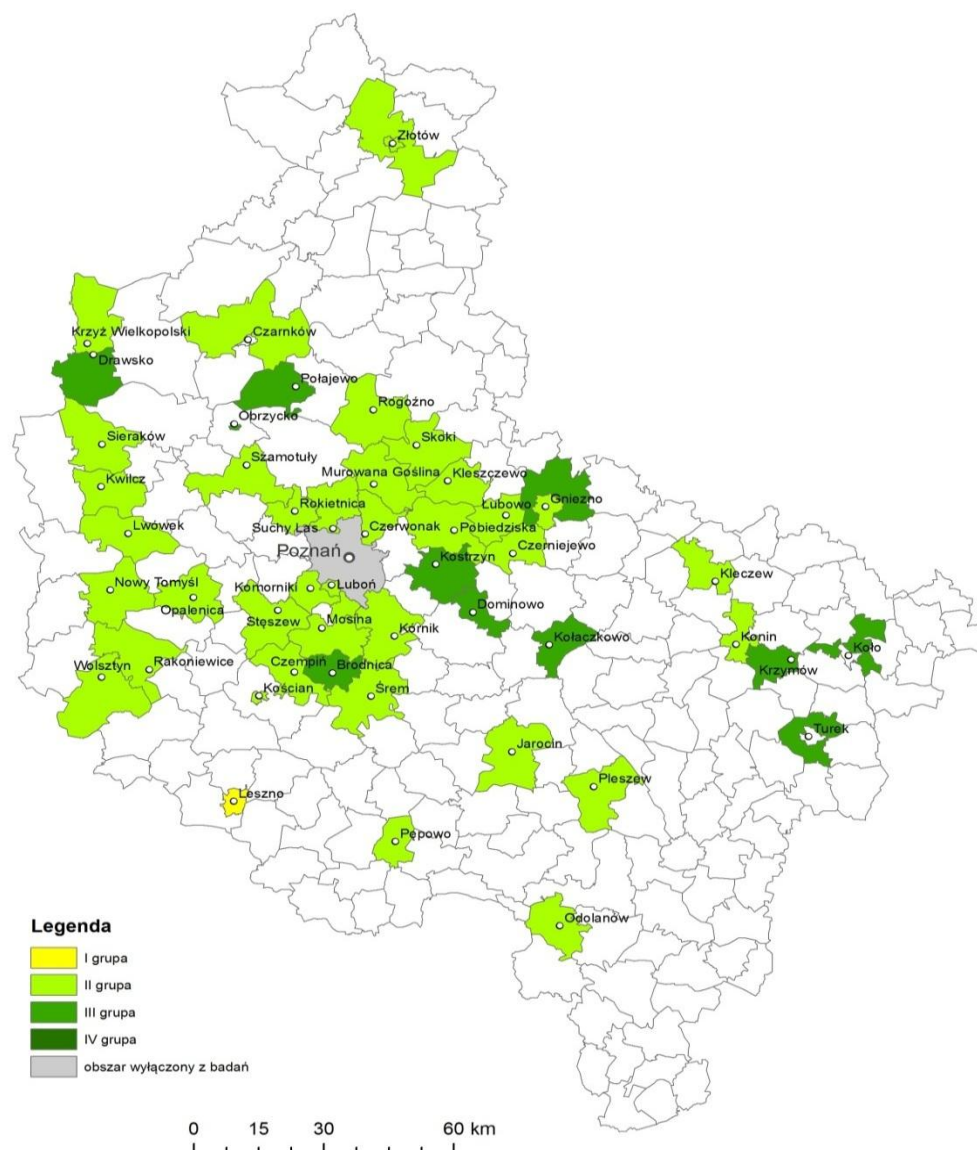
Źródło: opracowanie własne ze zmianami: [Pawlusiński 2005, s. 171].

W ten sposób w efekcie przyjętej procedury badawczej powstały dwa rankingi badanych 49 gmin województwa wielkopolskiego, jeden pod względem poziomu aktywności władz gminnych w rozwój rekreacyjny²⁸ oraz drugi, który ukazuje poziom zagazowania władz lokalnych w rozwój turystyczny gminy²⁹. Warto podkreślić, iż zarówno w przypadku zaangażowania władz lokalnych w proces aktywizacji rekreacyjnej, jak i turystycznej obszaru, badane jednostki gminne woj. wielkopolskiego utworzyły tylko trzy przedziały klasowe. Klasyfikację gmin woj. wielkopolskiego pod względem aktywności władz lokalnych w rozwój rekreacyjny prezentuje rysunek 23.

Analizowane jednostki samorządu terytorialnego utworzyły: I. klasę - gmin charakteryzujących się bardzo dużą aktywnością władz gminnych w rozwój rekreacji ruchowej, II. klasę - o dużym zaangażowaniu samorządów gminnych w ten proces oraz III. klasę - o małej aktywności władz lokalnych. W przedziale najwyższych wartości wskaźnika Z_r (powyżej 0,75), odpowiadającemu najwyższej aktywności samorządu gminnego w zakresie rozwoju rekreacji ruchowym znalazła się tylko jedna gmina miejska Leszno. Samorząd lokalny miasta Leszno wyróżnia się na tle pozostałych gmin głównie dość harmonijnym zaangażowaniem we wszystkie obszary polityki rekreacyjnej. Jednakże, podkreślić należy, iż wartość wskaźnika Z_r osiągnęła jedynie 0,76 co oznacza, dość duże podobieństwo Leszna do gmin z następnej grupy, pod względem zaangażowania władz lokalnych.

²⁸ Zob. Załączniki, Tabela 5.

²⁹ Zob. Załączniki, Tabela 6.

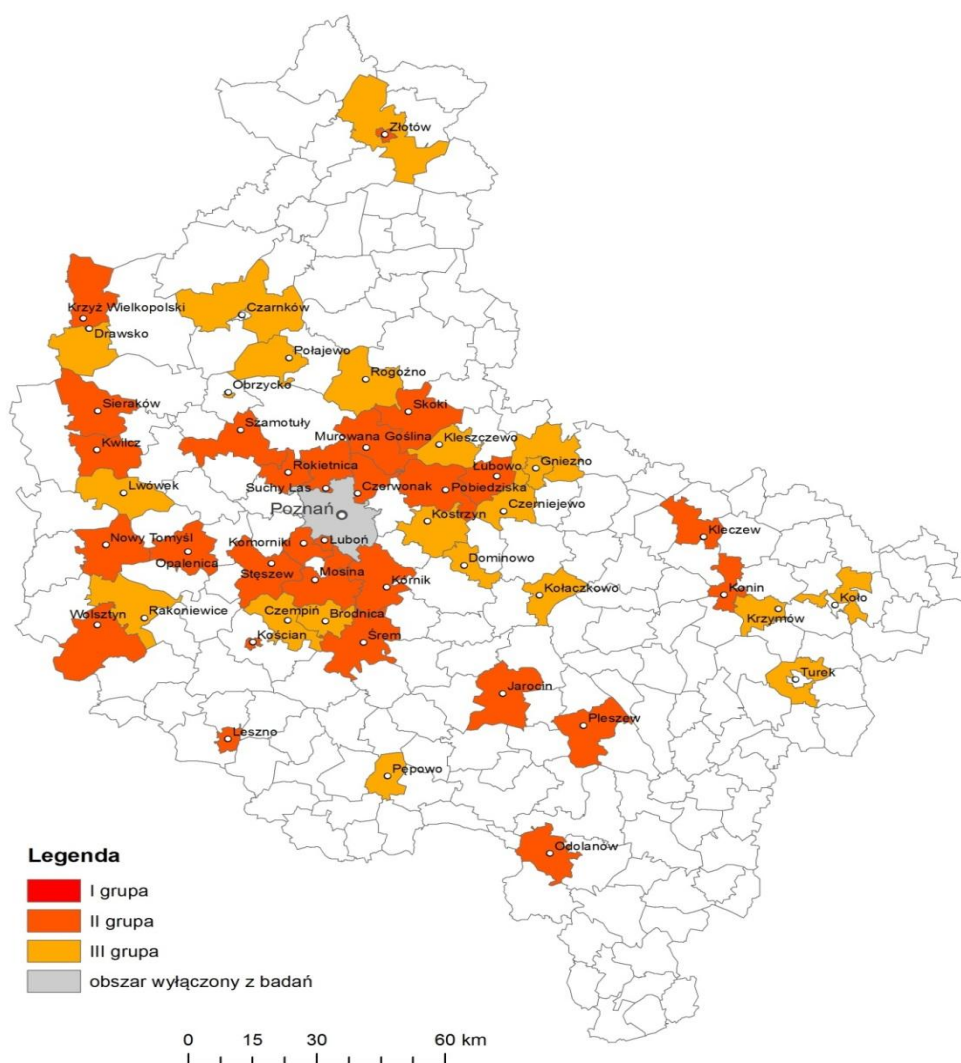
Rysunek 23. Klasyfikacja gmin uwzględniająca poziom zaangażowania samorządu gminnego w rozwój rekreacyjny.

Źródło: opracowanie własne.

Klasę II. charakteryzuje duża aktywność samorządu gminnego w rozwój rekreacji ruchowej. Utworzyło ją 37 gmin spośród badanych 49 jednostek gminnych woj. wielkopolskiego. Władze lokalne w tych gminach nie są w tak dużym stopniu zaangażowane w rozwój rekreacji, jak ma to miejsce w pierwszej grupie. Jednak ich działania mają wyraźny charakter oddziaływania na rozwój rekreacji ruchowej, chociaż do końca nie wykorzystują swoich możliwości w tym zakresie. Pozostałe 11 badanych gmin znalazło się w klasie III., odpowiadającej małemu zaangażowaniu władz lokalnych w rozwój rekreacyjny obszaru. Należy podkreślić, iż w tej grupie 82% jednostek stanowiły gminy wiejskie.

Natomiast analizując poziom aktywności władz gminnych w rozwój turystyczny gmin warto wspomnieć, iż badane gminy woj. wielkopolskiego również utworzyły tylko

trzy grupy, natomiast w porównaniu z rekreacją nie wyróżniono grupy pierwszej, którą charakteryzuje bardzo duże zaangażowanie samorządu gminnego w rozwój turystyki (rys. 24). Okazuje się więc, iż w badanych gminach woj. wielkopolskiego władze lokalne w mniejszym stopniu angażują się w aktywizację turystyczną, niż rozwój rekreacji ruchowej.

Rysunek 24. Klasyfikacja gmin uwzględniająca zaangażowanie samorządu gminnego w rozwój turystyczny.

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

W grupie drugiej znalazło się 28 badanych gmin woj. wielkopolskiego, spośród których zdecydowana większość stanowiły gminy miejsko-wiejskie (61%). Cechą charakterystyczną tych gmin jest duża aktywność władz samorządowych w rozwój turystyki, jednak zauważalne jest różny poziom zaangażowania we wszystkich obszarach polityki turystycznej. Stosunkowo słabo gminy te wypadają w zakresie planowania strategicznego i operacyjnego oraz organizacji rozwoju turystycznego gminy. Ponadto widać także

średnie zaangażowanie władz lokalnych w zakresie polityki finansowej i proinwestycyjnej (Załączniki, tab. 6).

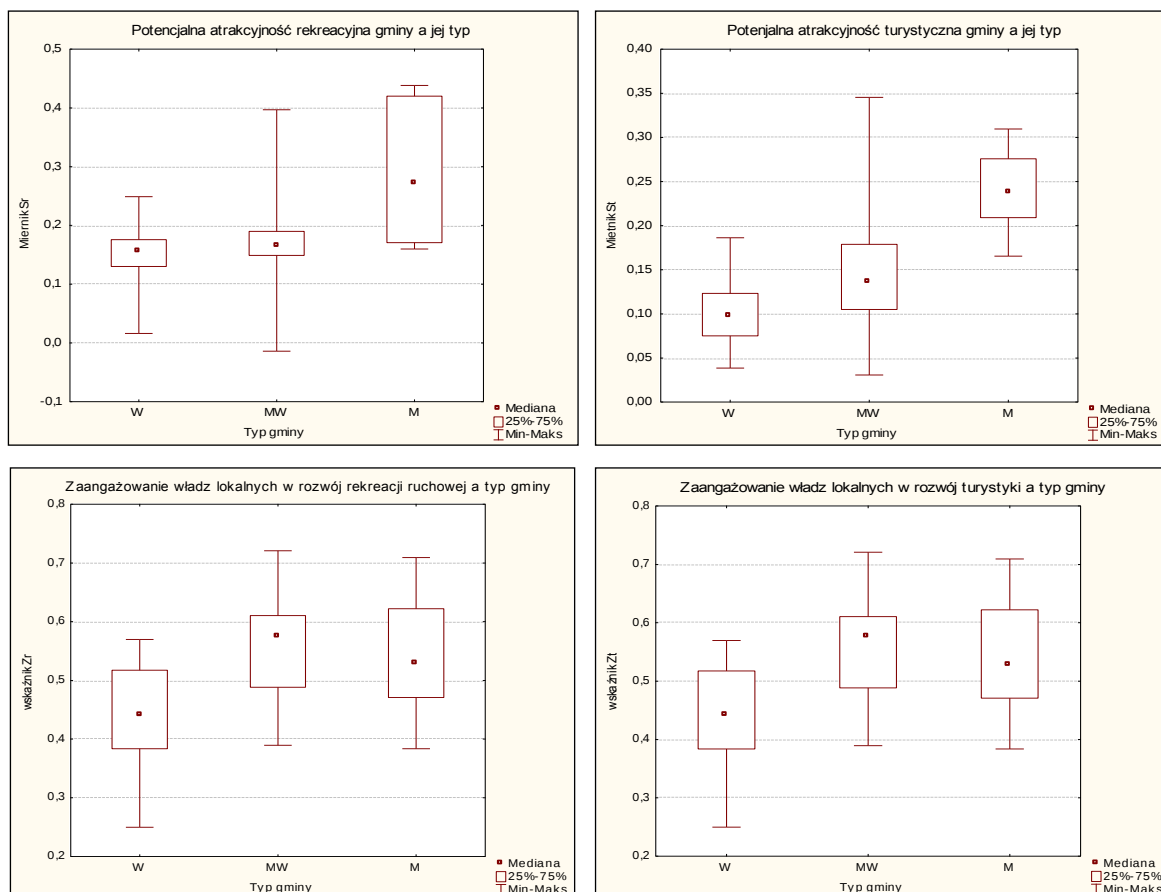
Z kolei pozostałe 18 gmin utworzyło III. grupę którą charakteryzuje małe zaangażowanie samorządu gminnego w rozwój turystyczny. Nieco ponad 61% jednostek stanowią gminy wiejskie. Natomiast w ostatniej grupie znalazły się tylko dwie gminy wiejskie. W przypadku władz lokalnych w tej klasie można mówić o braku lub nikłym zaangażowaniu w aktywizację turystyczną obszaru. Świadczy o tym niska liczba punktów uzyskana praktycznie we wszystkich kategoriach polityki turystycznej.

Chcąc odpowiedzieć na pytanie, jakie które samorządy gminne charakteryzują się najwyższym poziomem zaangażowania władz gminnych w rozwój rekreacji ruchowej i turystyki zestawiono uzyskane wyniki dotyczące poziomu aktywności samorządu gminnego w rozwój rekreacyjny oraz turystyczny obszaru z atrakcyjnością rekreacyjną i turystyczną badanych gmin woj. wielkopolskiego. W szczególności na tym etapie porównano wartości wskaźnika aktywności samorządu gminnego w rozwój rekreacyjny gminy (Z_r) z wartościami miernika syntetycznego potencjalnej atrakcyjności rekreacyjnej (S_r). Natomiast w zakresie turystyki zestawiono wartości wskaźnika zaangażowania samorządu gminnego w rozwój rekreacyjny gminy (Z_t) z wartościami miernika syntetycznego potencjalnej atrakcyjności turystycznej (S_t).

Okazuje się, że zarówno **w rankingu zaangażowania samorządu gminnego w rozwój rekreacji oraz turystyki**, w klasach charakteryzujących się **bardzo dużą lub dużą** – w zakresie **rekreacji**, oraz w przypadku **turystyki** – **dużą aktywnością władz lokalnych**, znajdują się w większości **gminy miejskie oraz miejsko-wiejskie**. Podobnie jest w rankingach potencjalnej atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej badanych gmin. Analizy statystyczne z wykorzystaniem nieparametrycznego testu istotności różnic Kruskala-Wallisa potwierdziły istotne statystycznie zróżnicowanie pomiędzy typami gmin w zakresie poziomu atrakcyjności rekreacyjnej oraz turystycznej badanych gmin woj. wielkopolskiego (rys. 25).

Badane gminy miejskie, miejsko-wiejskie oraz wiejskie woj. wielkopolskiego różnią się znacznie między sobą zarówno pod względem atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej gminy, ale również w zakresie poziomu zaangażowania władz lokalnych w procesy rozwojowe w rekreacji i turystyce.

Na podstawie wyników testu rang Kruskala-Wallisa, a w szczególności wartości median oraz trzeciego kwartyła (Q_3) można wnioskować, że 75% gmin miejskich cechuje się największymi wartościami parametrów atrakcyjności rekreacyjnej i turystycznej, a także najwyższymi średnimi wartościami wskaźników zaangażowania władz lokalnych w rozwój rekreacji oraz turystyki.

Rysunek 25. Zróżnicowanie pomiędzy typami gmin w zakresie atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej oraz względem zaangażowania samorządu gminnego w rozwój turystyki i rekreacji.

Źródło: opracowanie własne.

W związku z powyższym wykonano **typologizację badanych gmin** woj. wielkopolskiego stosując **два kryteria podziału: poziom zaangażowania samorządu gminnego oraz poziom atrakcyjności gminy**. Na te cele wykorzystano metodę analizy wielozmiennej tabelę znaków [Runge 2007, s. 140]. Za wartości progowe przyjęto dla wskaźnika potencjalnej atrakcyjności rekreacyjnej – medianę (0,167), turystycznej – medianę (0,123). Natomiast dla wskaźników aktywności samorządu gminnego w rozwój rekreacyjny oraz turystyczny za wartość progową uznano wartość 0,5, będącą połową odległości od wartości wzorcowej (k) tego wskaźnika. Dla gmin mających syntetyczny wskaźnik atrakcyjności powyżej wartości mediany przyporządkowano znak „+”, natomiast dla jednostek gminnych, dla których wartość wskaźnika wyniosła poniżej mediany, przyporządkowano znak „-”. W ten sam sposób postąpiono ze wskaźnikiem aktywności samorządu gminnego, dla wszystkich gmin dla których wartość (Z) osiągnięta była wyższa niż 0,5 przyporządkowano znak „+”, a znak „-” – dla wszystkich jednostek gminnych dla których wartość tego wskaźnika uplasowała się na poziomie poniżej 0,5. Przy porównaniu dwóch cech możliwe było otrzymanie czterech grup typologicznych (tab. 17).

Tabela 17. Typologia aktywności samorządów gminnych w rozwoju rekreacji ruchowej i turystyki w odniesieniu do potencjalnej atrakcyjności rekreacyjnej i turystycznej gminy.

TYP	ZNAKI CECH		CECHY CHARAKTERYSTYCZNE
	Z _r lub Z _t	S _r lub S _t	
I	+	+	• duża aktywność władz gminnych w rozwoju rekreacyjnym/turystycznym gminy • duża potencjalna atrakcyjność rekreacyjna/ turystyczna gminy
II	+	-	• duża aktywność władz gminnych w rozwoju rekreacyjnym/turystycznym gminy • mała potencjalna atrakcyjność rekreacyjna/turystyczna gminy
III	-	+	• mała aktywność władz gminnych w rozwoju rekreacyjnym/turystycznym gminy • duża potencjalna atrakcyjność rekreacyjna/turystyczna gminy
IV	-	-	• mała aktywność władz gminnych w rozwoju rekreacyjnym/turystycznym gminy • mała potencjalna atrakcyjność rekreacyjna/turystyczna gminy

Źródło: opracowanie własne.

Na obszarze badań zdiagnozowano występowanie czterech typów zarówno w odniesieniu do rozwoju rekreacyjnego³⁰, jak i turystycznego gmin³¹. Grupy typologiczne gmin pod względem aktywności władz lokalnych w rozwoju rekreacji ruchowej w odniesieniu do atrakcyjności rekreacyjnej ilustruje rys. 26.

W **pierwszej grupie**, którą cechuje duże zaangażowanie samorządu gminnego w rozwój rekreacyjny oraz duża atrakcyjność turystyczna, znalazło się 20 spośród 49 badanych gmin woj. wielkopolskiego. Warto podkreślić, iż klasa ta została utworzona w 50% przez gminy miejsko-wiejskie oraz prawie wszystkie gminy miejskie (6), a także cztery gminy wiejskie. Wskazuje to na kreowanie świadomej polityki w zakresie sportu powszechnego realizowaną w tych jednostkach przestrzennych, a atrakcyjność rekreacyjna obszaru jest dodatkowym czynnikiem stymulującym zaangażowanie władz lokalnych.

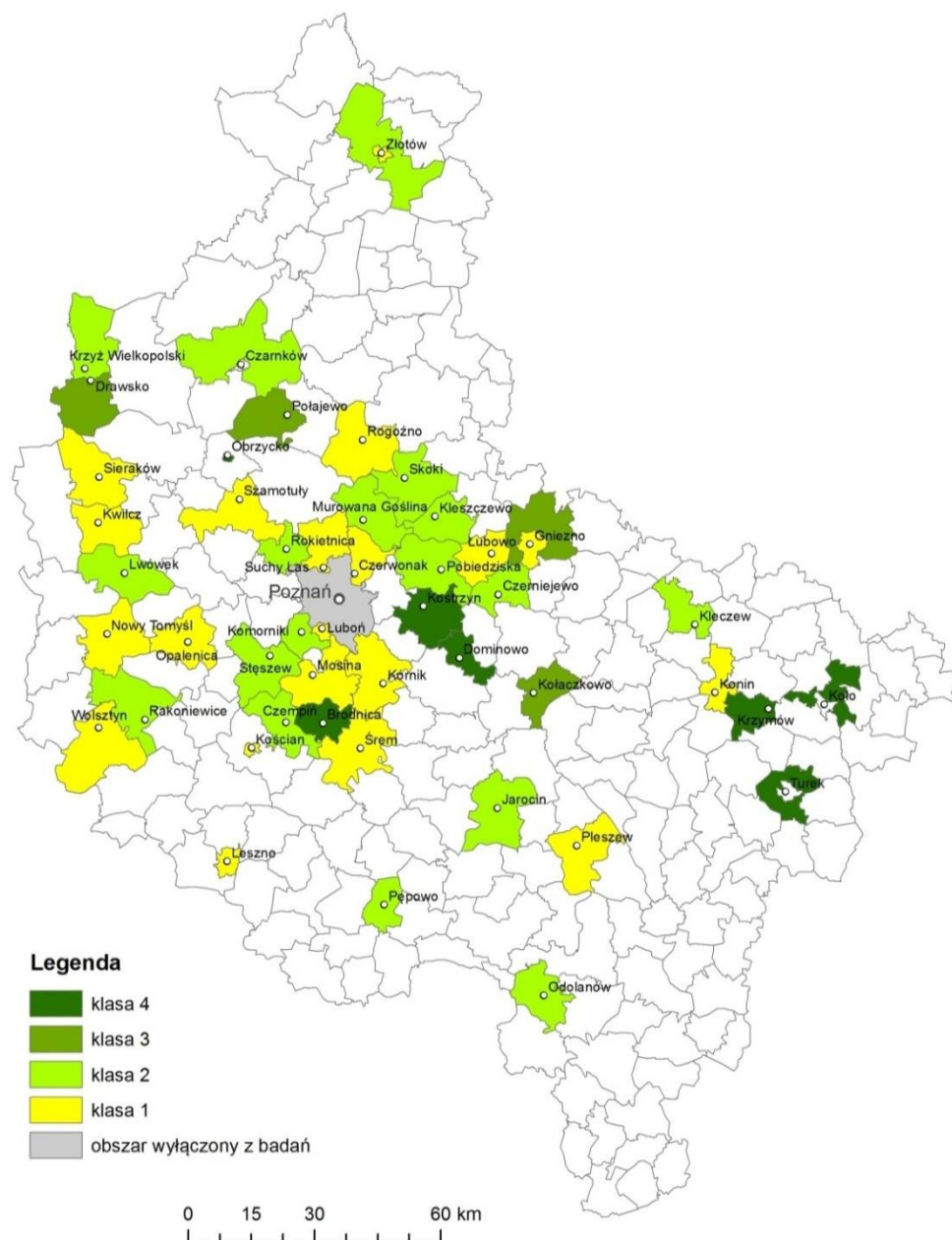
Z kolei **druga grupa**, utworzona została głównie przez 18 gmin, z czego 67% stanowią gminy miejsko-wiejskie, z udziałem pozostałych gmin wiejskich. Klasę ta odzwierciedla dużą aktywność władz lokalnych w rozwoju rekreacji przy jednocześnie małej atrakcyjności rekreacyjnej obszaru. Można przypuszczać, iż być może w dłuższej perspektywie czasu działania samorządów gminnych przyniosą należyte rezultaty, które wpłyną na poprawę atrakcyjności obszaru.

W skład **trzeciej grupy** weszły tylko cztery gminy wiejskie: Drawsko, Połajewo, Kotłaczkowo, Gniezno. Są to obszary o dużej atrakcyjności rekreacyjnej, ale małym zaangażowaniu władz lokalnych w rozwój sportu powszechnego. Są to więc gminy, które zdecydowanie nie wykorzystują swojego potencjału w zakresie rekreacji ruchowej.

Natomiast **ostatnia grupa** składa się z 7 gmin, w przeważającej większości o charakterze wiejskim. Cechą charakterystyczną dla tych obszarów jest zarówno małe zaangażowanie władz lokalnych, jak i niska atrakcyjność rekreacyjna. Być może przy większych nakładach finansowych władze lokalne mogłyby zmienić ten stan i poprzez kompleksowe działania we wszystkich obszarach polityki rekreacyjnej stworzyć lepsze warunki do uczestnictwa w rekreacji ruchowej swoim mieszkańcom.

³⁰ Zob. Załączniki, Tabela 7.

³¹ Zob. Załączniki, Tabela 8.

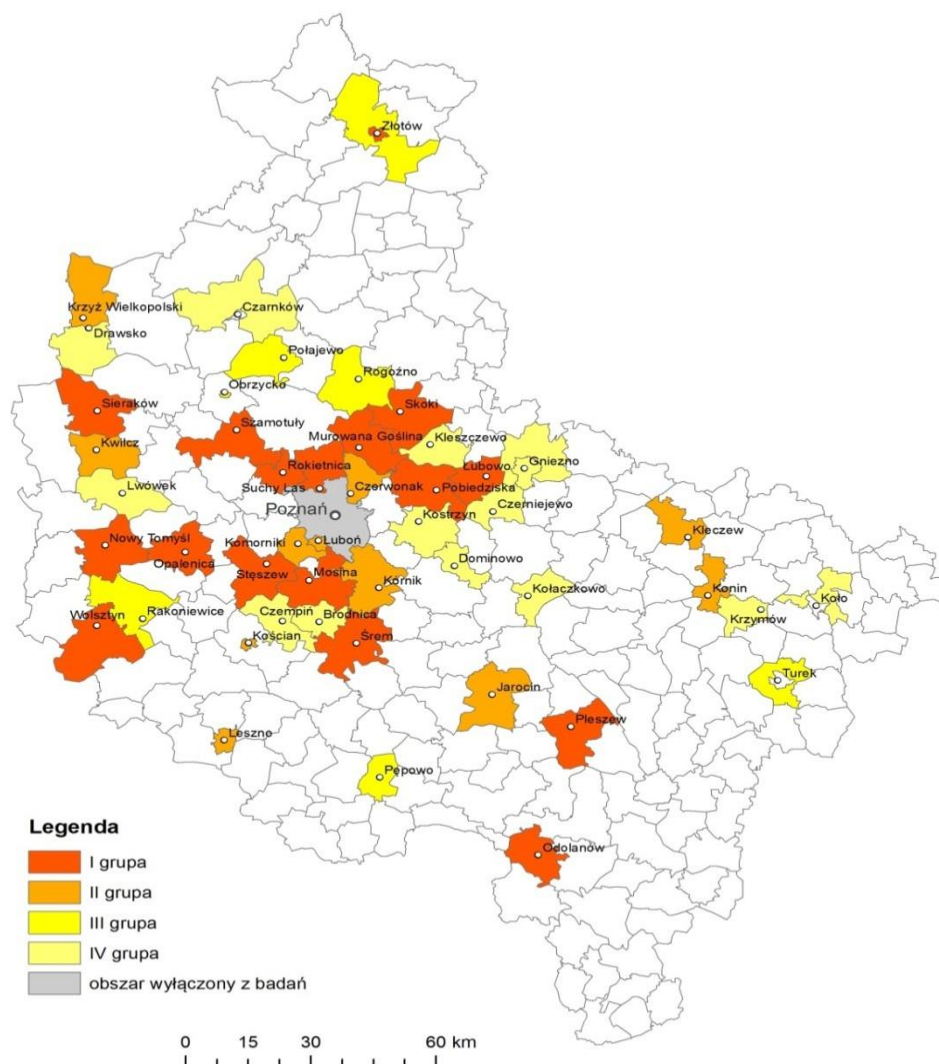

Rysunek 26. Typologia badanych gmin ze względu na poziom aktywności władz gminnych w rozwój rekreacyjny, w odniesieniu do atrakcyjności rekreacyjnej gmin.

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Poprzez zestawienie poziomu zaangażowania władz lokalnych i potencjalnej atrakcyjności turystycznej gmin otrzymano cztery grupy typologiczne (rys. 27). W **najlepszej zbiorowości** zarówno w zakresie zaangażowania samorządu gminnego w aktywizację turystyczną, jak i atrakcyjności turystycznej znalazło się 17 gmin. W 76% grupa utworzona została przez gminy miejsko-wiejskie, jedną gminę miejską oraz trzy wiejskie.

W skład **następnej grupy** o dużym zaangażowaniu władz lokalnych, ale niskiej atrakcyjności turystycznej weszło 11 gmin, w większości były to gminy miejsko-wiejskie oraz miejskie. Władze gminne na tych obszarach udowadniają, że przy dużej aktywności można zrealizować wiele celów w zakresie rozwoju turystyki.

Rysunek 27. Typologia badanych gmin woj. wielkopolskiego ze względu na poziom aktywności władz gminnych w rozwoju turystyki, w odniesieniu do atrakcyjności turystycznej gmin.

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Z kolei **grupa trzecia**, podobnie, jak w przypadku rekreacji jest stosunkowo najmniej, składa się z siedmiu gmin: Obrzycko, Pępowo, Połajewo, Rakoniewice, Rogoźno, Turek oraz Złotów (wiejska). Gminy ze względu na dużą atrakcyjność turystyczną obszaru mogą stanowić potencjalne obszary recepcji turystycznej w przyszłości, ale przy odpowiednim zaangażowaniu władz lokalnych w ten proces.

Natomiast **grupa czwarta** składa się z 29% badanych jednostek gminnych, których cechą charakterystyczną jest mała aktywność władz gminnych w rozwój turystyki, oraz

mały potencjał turystyczny obszaru. W skład tej grupy wchodzi w większości gminy wiejskie.

Należy podkreślić, iż w większości badane gminy woj. wielkopolskiego cechują się zbliżonym poziomem zaangażowania w proces rozwoju rekreacji ruchowej oraz turystyki. Choć nie brakuje także gmin, w przypadku których zaobserwowano duże dysproporcje pomiędzy sferą rekreacyjną oraz turystyczną.

Przykładem może być gmina miejsko-wiejska Lwówek, która w obszarze turystyki znalazła się w grupie czwartej, natomiast w zakresie rekreacji ruchowej weszła w skład II klasy. Wśród wartych podkreślenia wyjątków znalazła się gmina Rogoźno (miejsko-wiejska), która w obszarze rekreacji ruchowej znalazła się w grupie pierwszej, natomiast w zakresie turystyki znalazła się w grupie trzeciej.

Na koniec, aby **zweryfikować poziom aktywności samorządu gminnego jednocześnie na rzecz rozwoju rekreacyjnego oraz turystycznego** w badanych gminach Wielkopolski zestawiono wartości wskaźnika zaangażowania władz gminnych w rozwój rekreacyjny (Z_r) z wartościami wskaźnika aktywności samorządu gminnego w rozwój turystyczny gminy (Z_t). Ponownie na bazie metody tabeli znaków za J. Runge [2007, s. 142] stworzono grupy typologiczne gmin ze względu na zaangażowanie władz gminnych w rozwój rekreacyjny i turystyczny obszaru. Z tym, że zamiast znaków użyto tym razem skrótów. W każdej ze sfer zaangażowania samorządu gminnego na rzecz rozwoju rekreacji ruchowej oraz turystyki, teoretycznie możliwe było wyróżnienie czterech klas, po ich zestawieniu otrzymano 16 grup typologicznych (tab. 18).

Tabela 18. Typologia gmin ze względu na zaangażowanie samorządu gminnego w rozwój turystyczny oraz rekreacyjny gminy.

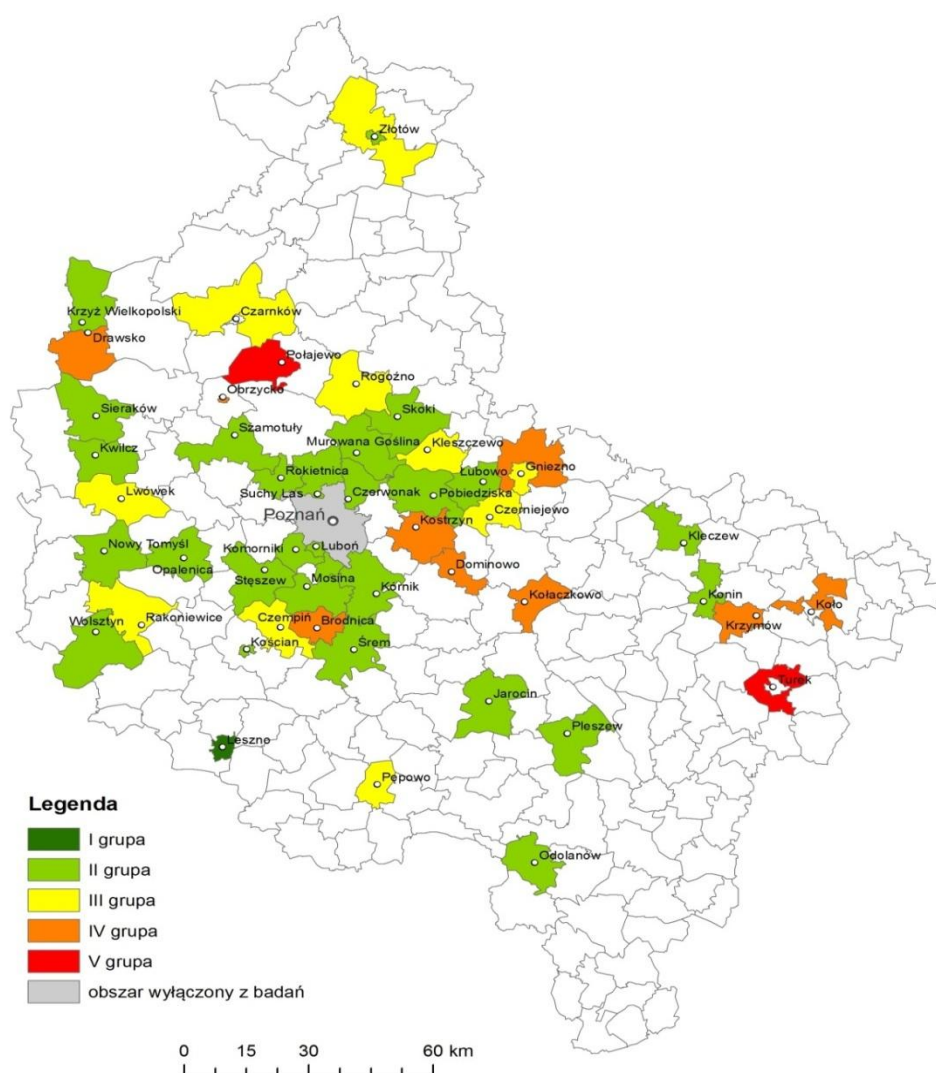
TYP	ZNAKI CECH		CECHY CHARAKTERYSTYCZNE
	Z_r	Z_t	
XVI	BZT	BZR	• brak zaangażowania władz gminnych w rozwój turystyki • brak zaangażowania władz gminnych w rozwój rekreacji
XV	BZT	MZR	• brak zaangażowania władz gminnych w rozwój turystyki • małe zaangażowanie władz gminnych w rozwój rekreacji
XIV	BZT	DZR	• brak zaangażowania władz gminnych w rozwój turystyki • duże zaangażowanie władz gminnych w rozwój rekreacji
XIII	BZT	BDZR	• brak zaangażowania władz gminnych w rozwój turystyki • bardzo duże zaangażowanie władz gminnych w rozwój rekreacji
XII	MZT	BZR	• małe zaangażowanie władz gminnych w rozwój turystyki • brak zaangażowania władz gminnych w rozwój rekreacji
XI	MZT	MZR	• małe zaangażowanie władz gminnych w rozwój turystyki • małe zaangażowanie władz gminnych w rozwój rekreacji
X	MZT	DZR	• małe zaangażowanie władz gminnych w rozwój turystyki • duże zaangażowanie władz gminnych w rozwój rekreacji
IX	MZT	BDZR	• małe zaangażowanie władz gminnych w rozwój turystyki • bardzo duże zaangażowanie władz gminnych w rozwój rekreacji
VIII	DZT	BZR	• duże zaangażowanie władz gminnych w rozwój turystyki • brak zaangażowania władz gminnych w rozwój rekreacji
VII	DZT	MZR	• duże zaangażowanie władz gminnych w rozwój turystyki • małe zaangażowanie władz gminnych w rozwój rekreacji
VI	DZT	DZT	• duże zaangażowanie władz gminnych w rozwój turystyki • duże zaangażowanie władz gminnych w rozwój rekreacji
V	DZT	BDZR	• duże zaangażowanie władz gminnych w rozwój turystyki • bardzo duże zaangażowanie władz gminnych w rozwój rekreacji
IV	BDZT	BZR	• bardzo duże zaangażowanie władz gminnych w rozwój turystyki • brak zaangażowania władz gminnych w rozwój rekreacji
III	BDZT	MZR	• bardzo duże zaangażowanie władz gminnych w rozwój turystyki • małe zaangażowanie władz gminnych w rozwój rekreacji

II	BDZT	DZR	• bardzo duże zaangażowanie władz gminnych w rozwój turystyki • duże zaangażowanie władz gminnych w rozwój rekreacji
I	BDZT	BDZR	• bardzo duże zaangażowanie władz gminnych w rozwój turystyki • bardzo duże zaangażowanie władz gminnych w rozwój turystyki

Objaśnienia: kolorem szarym zaznaczono grupy, które występują na obszarze badań.

Źródło: opracowanie własne.

Obrazują one w sposób modelowy aktywność samorządów gminnych w rozwoju rekreacyjnym i turystycznym obszaru³². Na analizowanym obszarze woj. wielkopolskiego zdiagnozowano występowanie tylko pięciu spośród szesnastu grup typologicznych, co obrazuje rysunek 28.

Rysunek 28. Typologia badanych gmin woj. wielkopolskiego ze względu na aktywność samorządu gminnego w rozwoju rekreacyjnym i turystycznym obszaru.

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

³² Zob. Załączniki, Tabela 9.

W najlepszej grupie spośród badanych 49 gmin woj. wielkopolskiego znalazła się gmina miejska – Leszno (tab. 19). Jej cechą charakterystyczną jest duże zaangażowanie władz lokalnych w rozwój turystyczny gminy, oraz bardzo duże zaangażowanie w rozwój rekreacji ruchowej. Warto zauważyć, iż gmina ta nie tylko wykorzystuje swoją dużą atrakcyjność rekreacyjną, ale dysponuje też dość dużymi wydatkami na rozwój sportu powszechnego. Należy jednak pamiętać, iż Leszno jest także miastem na prawach powiatu. Chociaż w aspekcie finansowym analizowano, jedynie dochody i wydatki gminy miejskiej, to infrastruktura sportowo-rekreacyjna i turystyczna była analizowana dla całego obszaru jednostki przestrzennej.

Tabela 19. Charakterystyka i podział badanych gmin do grup typologicznych ze względu na zaangażowanie samorządu gminnego w rozwój turystyczny oraz rekreacyjny gminy.

NUMER GRUPY	TYP	ZAANGAŻOWANIE SAMORZĄDU GMINNEGO W ROZWOJU TURYSTYKI (Z _T)	ZAANGAŻOWANIE SAMORZĄDU GMINNEGO W ROZWÓJ REKREACJI (Z _R)	REPREZENTANCI WŚRÓD BADANYCH GMIN
I	V	DUŻE	BARDZO DUŻE	Leszno (M)
II	VI	DUŻE	DUŻE	Czerwonak (W), Jarocin (MW), Kleczew (MW), Komorniki (W), Konin (M), Kościan (M), Kórnik (MW), Krzyż Wielkopolski (MW), Kwilcz (W), Luboń (M), Łubowo (W), Mosina (MW), Murowana Goślina (MW), Nowy Tomyśl (MW), Odolanów (MW), Opalenica (MW), Pleszew (MW), Pobiedziska (MW), Rokietnica (W), Sieraków (MW), Skoki (MW), Stęszew (MW), Suchy Las (W), Szamotuły (MW), Śrem (MW), Wolsztyn (MW), Złotów (M)
III	X	MAŁE	DUŻE	Czarnków (W), Czempiń (MW), Czerniejewo (MW), Gniezno (M), Kleszczewo (W), Lwówek (MW), Pępowo (W), Rakoniewice (MW), Rogoźno (MW), Złotów (W)
IV	XI	MAŁE	MAŁE	Brodnica (W), Dominowo (W), Drawsko (W), Gniezno (W), Kołaczkowo (W), Koło (W), Kostrzyn (MW), Krzymów (W), Obrzycko (M)
V	XV	BRAK	MAŁE	Połajewo (W), Turek (W)

Objaśnienia: M - gmina miejska, W - gmina wiejska, MW - gmina miejsko-wiejska.

Źródło: opracowanie własne.

W **następnej grupie typologicznej** znalazło się aż 55,1% badanych gmin woj. wielkopolskiego (tab. 9, Załączniki). Nieco ponad 62% tej klasy stanowią gminy miejsko-wiejskie, 11% gminy miejskie oraz 22% – gminy wiejskie. Grupę tę charakteryzuje duża aktywność władz lokalnych w analizowanych obszarach rozwoju lokalnego, także w aspekcie finansowym³³. Należy również wspomnieć, iż w większości gminy te są również atrakcyjne rekreacyjne i turystycznie.

³³ Zob. Tabela 1 oraz 2., Załącznik 14.

Na badanym obszarze zanalizowano także występowanie grupy jednostek gminnych charakteryzujących się małym zaangażowaniem władz lokalnych w rozwój turystyki, przy jednoczesnej dużej aktywności w zakresie rozwoju rekreacji ruchowej. Wśród gmin biorących udział w badaniach do tej grupy zaliczono 10 JST (tab. 19). Widocznie władze lokalne tych gmin dostrzegają większy potencjał sportowo-rekreacyjny, niż turystyczny obszaru. Z kolei przedostatnią klasę utworzyło 9 gmin, z czego 78% stanowią gminy wiejskie. Ponadto w grupie tej znalazła się gmina miejska Obrzycko oraz miejsko-wiejska Kostrzyn. Cechą charakterystyczną tych gmin jest małe zaangażowanie w rozwój rekreacyjny oraz turystyczny obszaru. Jednakże patrząc na wartości wskaźników syntetycznych atrakcyjności rekreacyjnej i turystycznej gminy te zdecydowanie posiadają niewykorzystany potencjał albo w zakresie turystyki bądź rekreacji ruchowej. Niewątpliwie grupę tą cechuje także dość słabe zaangażowanie finansowe w obydwie analizowane obszary.

Z kolei, w ostatniej grupie znalazły się dwie gminy wiejskie: Połajewo oraz Turek, które charakteryzuje bardzo mała aktywność władz lokalnych w zakresie rozwoju turystyki, oraz małe zaangażowanie w rozwój rekreacyjny obszaru.

Podsumowując wyniki badań dotyczące analizy i oceny aktywności samorządu gminnego należy zwrócić uwagę, iż badany obszar jest dość zróżnicowany zarówno pod względem poziomu atrakcyjności rekreacyjnej i turystycznej, a także zaangażowania władz lokalnych w te ważne procesy rozwojowe.

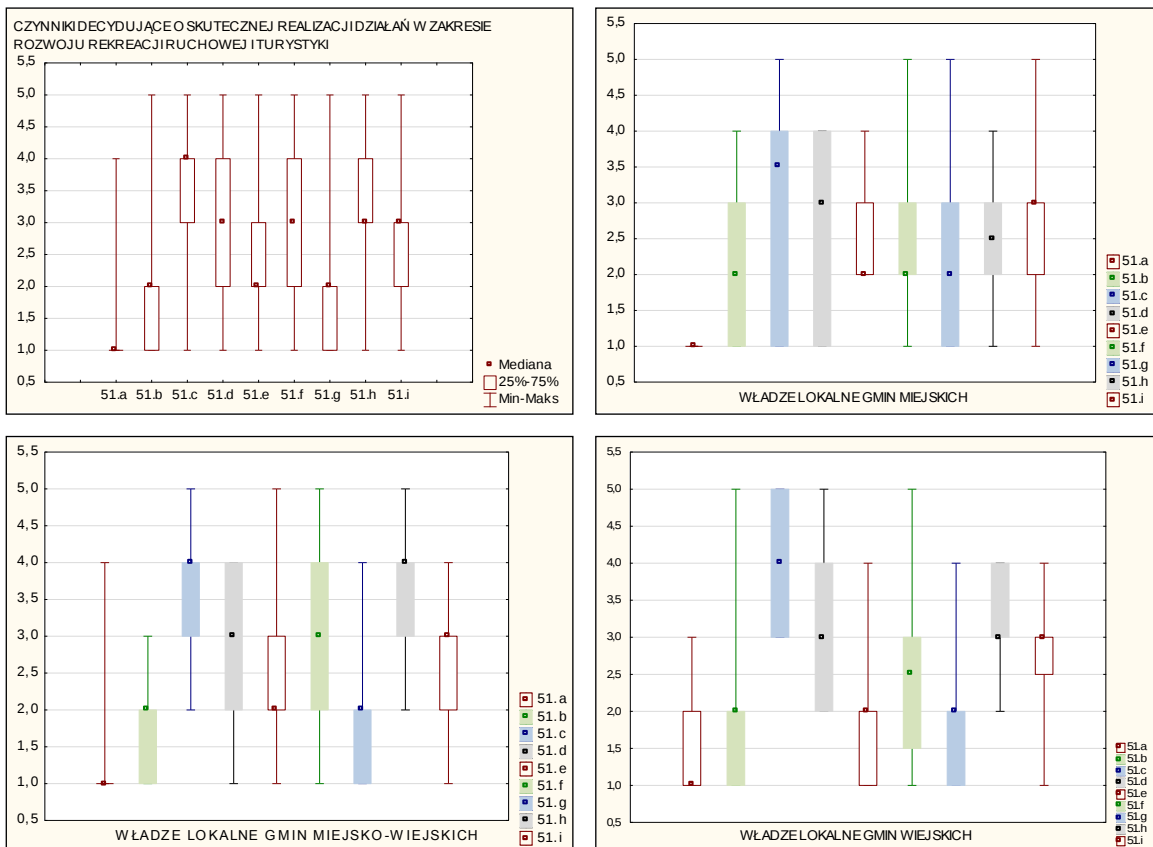
2.3.3 CZYNNIKI WPŁYWAJĄCE NA AKTYWNOŚĆ SAMORZĄDU GMINNEGO W ROZWOJU REKREACJI RUCHOWEJ I TURYSTYKI

Przedstawione typologie badanych gmin woj. wielkopolskiego skłaniają również do diagnozy czynników wpływających na aktywność samorządu gminnego w rozwoju rekreacyjnym i turystycznym gmin. W związku z powyższym władz lokalnych w badanych gminach woj. wielkopolskiego poproszono, żeby dokonali oceny tych czynników z punktu widzenia ich znaczenia dla aktywności władz gminnych (rys. 29).

Najczęściej wskazywanym przez przedstawicieli administracji samorządowej czynnikiem o największym znaczeniu dla zaangażowania samorządu gminnego w rozwój turystyki i rekreacji ruchowej jest wysokość budżetu gminy.

Ponadto blisko 50% respondentów wskazywało możliwość pozyskania dodatkowych środków pozabudżetowych na rozwój rekreacji i turystyki, infrastrukturę sportowo-rekreacyjną oraz czynniki społeczne (osobowość burmistrza, świadomość mieszkańców), jako czynniki wpływające na skuteczniejszą działalność samorządu gminnego w analizowanych obszarach.

Mniejsze znaczenie dla działalności władz samorządowych reprezentanci administracji samorządowej przypisywali sytuacji gospodarczej państwa, położeniu geograficznemu obszaru oraz środowisku przyrodniczo-kulturowemu gminy. Zdecydowanie najmniej znaczenie dla zaangażowania władz lokalnych w rozwój rekreacyjny i turystyczny gminy według respondentów miała sytuacja polityczna państwa. Należy podkreślić, że analizy statystyczne testem Kruskala-Wallisa nie wykazały istotnego statystycznie zróżnicowania pomiędzy odpowiedziami respondentów.

Rysunek 29. Czynniki decydujące o skuteczności działań samorządu gminnego w zakresie rozwoju rekreacji ruchowej i turystyki w ocenie badanych przedstawicieli władz lokalnych.

Objaśnienia: 51a-wysokość budżetu gminy, 51b-możliwość pozyskania pozabudżetowych środków finansowych, 51c-sytuacja polityczna państwa, 51d-sytuacja gospodarcza państwa, 51e-czynniki społeczne (świadomość mieszkańców, osobowość burmistrza), 51f-położenie geograficzne obszaru, 51g-infrastruktura sportowo-rekreacyjna, 51h-otoczenie regionalne gminy (gminy sąsiadujące), 51i-środowisko przyrodniczo-kulturowe gminy.

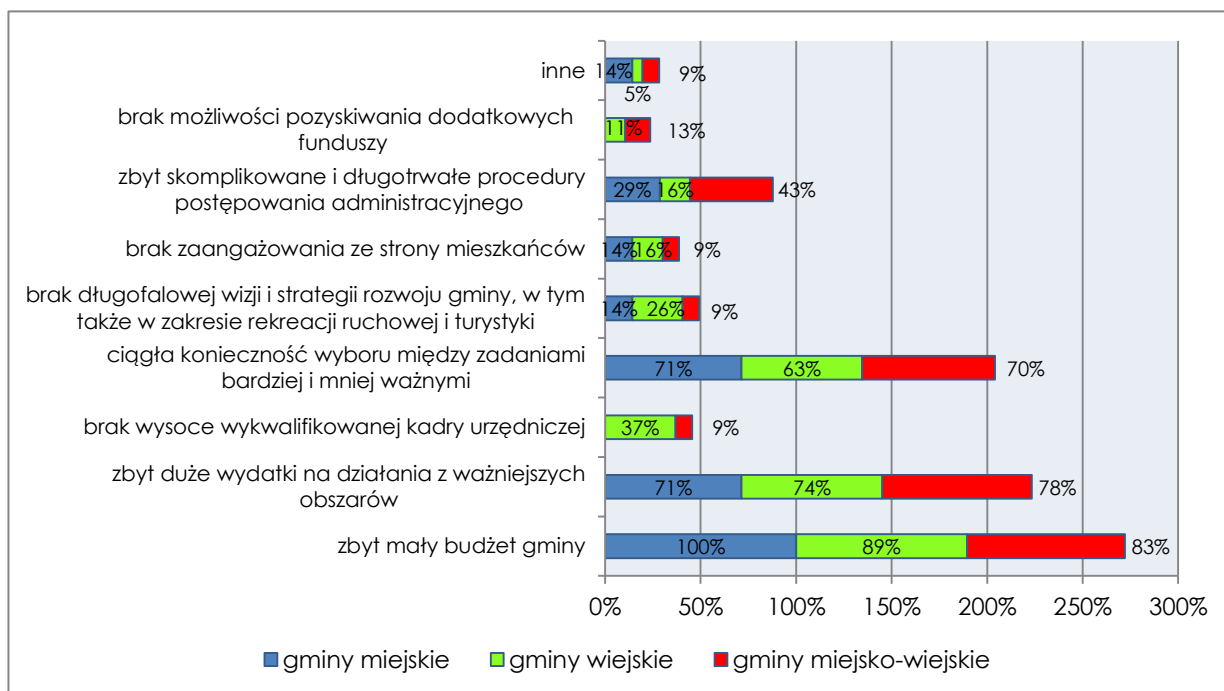
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Należy wspomnieć, iż podobne pytanie zostało zadane przedstawicielom instytucji otoczenia lokalnego. Wyniki są praktycznie identyczne, z tą różnicą, iż reprezentanci branży sportowo-rekreacyjnej i turystycznej nieco wyżej ocenili znaczenie sytuacji politycznej państwa (mediana=3). W opinii reprezentantów branży rekreacyjnej i turystycznej: wysokość budżetu gminy, możliwości pozyskiwania dodatkowych środków zewnętrznych, a także infrastruktura sportowo-rekreacyjna to najważniejsze czynniki mające wpływ na skuteczność działań samorządu gminnego. Pomiędzy ocenami przedstawicieli instytucji otoczenia lokalnego pochodzącymi z gmin miejskich, wiejskich oraz miejsko-wiejskich wykryto statystycznie istotne zróżnicowanie odpowiedzi w zakresie wpływu czynników społecznych na zaangażowanie władz gminnych w rozwój rekreacyjny i turystyczny gminy ($p=0,0470$). Reprezentanci branży turystycznej prowadzący działalność w gminach wiejskich oraz miejsko-wiejskich wyżej ocenili rangę tych czynników (mediana=2), niż przedstawiciele instytucji z gmin miejskich.

Następnie poproszono przedstawicieli zarówno samorządów gminnych oraz instytucji branżowych o wyszczególnienie najważniejszych problemów oraz barier, które napotykają władze gminy dla skutecznej realizacji działań z zakresu aktywizacji turystycznej i rekreacyjnej obszaru. Respondenci wykazywali zgodność co do większości obszarów problemowych (rys. 30).

Największą barierą dla skutecznej realizacji działań okazał się być za mały budżet gminy. Na ten czynnik wskazało prawie 88% reprezentantów sektora administracji samorządowej oraz 75% ankietowanych z branży rekreacyjnej i turystycznej.

Blisko 3/4 decydentów lokalnych zwróciła uwagę na zbyt duże wydatki z innych ważniejszych działów polityki samorządowej. W przypadku respondentów z drugiego i trzeciego sektora był to odsetek – 58%. Należy podkreślić, iż w zakresie odpowiedzi nie zaobserwowano znaczących różnic pomiędzy reprezentantami z gmin o różnym statusie. Władze gmin miejskich najczęściej w porównaniu z pozostałymi przedstawicielami gmin, podkreślały niewystarczające środki w budżecie gminy, jako czynnik dysymulujący skuteczność polityki rekreacyjnej i turystycznej gminy.

Rysunek 30. Bariery dla skutecznej realizacji działań w zakresie rozwoju rekreacji ruchowej i turystyki, w opinii przedstawicieli decydentów lokalnych [N=49].

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Na koniec zapytano przedstawicieli władz gminnych badanych gmin woj. wielkopolskiego, **czy status gminy ma wpływ na poziom zaangażowania samorządu gminnego w proces rozwoju rekreacji ruchowej oraz turystyki**. Blisko połowa mieszkańców badanych gmin woj. wielkopolskiego była przekonana, że **rodzaj gminy ma wpływ na zaangażowanie samorządu gminnego w rozwój rekreacji oraz turystyki**. Należy jednak podkreślić, iż równocześnie dość duży odsetek – 45% respondentów był zdania, że status nie ma znaczenia.

Ponadto postanowiono zasięgnąć opinii wśród trzech grup respondentów, które samorządy gminne osiągają najlepsze efekty w realizacji rozwoju turystyki i rekreacji ruchowej. Prawie 60% przedstawicieli władz lokalnych twierdziło, że samorządy gmin miejskich osiągają najlepsze efekty w realizacji działań z zakresu rekreacji ruchowej i turystyki. Stosunkowo duży odsetek badanych nie miała zdania w tej kwestii (24,5%). Około 10,2% przedstawicieli administracji samorządowej wskazywało gminy miejsko-wiejskie jako najbardziej skuteczne w aktywizacji rekreacyjnej i turystycznej gminy. Gminy wiejskie wskazało nieco ponad 6,2% pracowników administracji biorących udział w badaniach. Z ko-

lei przedstawiciele instytucji otoczenia lokalnego, czyli organizacji pozarządowych, przedsiębiorstw prywatnych oraz gospodarstw rolnych również wskazali samorządy gmin miejskich jako najbardziej zaangażowane w proces rozwoju rekreacji i turystyki (40%). Natomiast 25% respondentów było zdania, że to gminy miejsko-wiejskie osiągają najlepsze efekty w aktywności władz lokalnych w badanym zakresie. Mieszkańcy podobnie, jak dwie pozostałe grupy ankietowanych wskazywali najczęściej samorządy gmin miejskich jako najbardziej efektywne w rozwoju rekreacyjnym i turystycznym obszaru (42,5%).

Aby zweryfikować poprawność hipotezy zakładającej wpływ czynników ekonomicznych na poziom zaangażowania samorządu gminnego w rozwój rekreacji ruchowej i turystyki zbadano zależność pomiędzy wartościami wskaźników zaangażowania samorządu gminnego w rozwój turystyki (Z_t) i rekreacji (Z_r) a wybranymi czynnikami ekonomicznymi.: średnim poziomem dochodów budżetowych gminy w latach 2005-2010, średnim poziomem wydatków budżetowych ogółem w tym samym okresie, średnimi wydatkami na aktywizację turystyczną oraz rekreacyjną gminy, oraz sumą pozyskanych środków zewnętrznych na projekty turystyczne oraz sportowo-rekreacyjne. Na tym etapie prac empirycznych pomocną metodą wnioskowania statystycznego okazała się analiza korelacji liniowej ze współczynnikiem Pearsona. Charakterystyki związków pomiędzy wartościami wybranych czynników oraz zaangażowaniem samorządu gminnego w rozwój turystyki przedstawia tabela 20.

Tabela 20. Charakterystyki związków pomiędzy zaangażowaniem władz lokalnych w rozwój turystyki a wybranymi czynnikami kształtującymi rozwój turystyki w badanych gminach [N=49].

LP.	ANALIZOWANY CZYNNIK	WSPÓŁCZYNNIK KORELACJI LINIOWEJ PEARSONA (r)	WSPÓŁCZYNNIK DETERMINACJI (R^2)	POZIOM ISTOTNOŚCI TESTU (p)
1	Średnie dochody budżetowe (2005-2010)	0,4445	0,1976	0,00137*
2	Średnie wydatki budżetowe (2005-2010)	0,4466	0,1976	0,00137*
3	Suma pozyskanych środków zewnętrznych finansowych na projekty turystyczne (2005-2010)	0,4081	0,1666	0,00360*
4	Średnie wydatki na aktywizację turystyczną gminy (2005-2010)	0,2284	0,0521	0,11452 ^{ns}
5	Atrakcyjność turystyczna gminy (wskaźnik S_t)	0,4826	0,2329	0,00044*

Objaśnienia: Symbolem ^{ns} - brak istotności statystycznej, natomiast symbolem * - istotność statystyczna ($p < 0,05$).

Źródło: obliczenia własne.

Z przeprowadzonych analiz wynika, że istnieje istotna statystyczna zależność pomiędzy średnią wysokością dochodów budżetowych (za okres 2005-2010), a wartością wskaźnika syntetycznego zaangażowania władz lokalnych (Z_t) ($p = 0,00137$). Podobnie jest w przypadku średnich wydatków budżetu oraz sumy pozyskanych środków zewnętrznych na projekty turystyczne. Z kolei nie zaobserwowano istotnego statystycznie wpływu łącznych wydatków na aktywizację turystyczną (wydatki na turystykę + wydatki na promocję) na poziom wartości wskaźnika zaangażowania władz lokalnych w rozwój turystyki (Z_t). Wartości współczynnika korelacji liniowej Pearsona (r) dla trzech czynników, dla których potwierdzono zależność statystyczną, kształtowały się na poziomie $r = 0,4081 - 0,4466$.

Uwzględniając wartość współczynnika korelacji można wnioskować, iż wysokość dochodów budżetowych, wydatków budżetowych oraz pozyskanych środków zewnętrznych ma wpływ na poziom zaangażowania samorządu gminnego w rozwój turystyki, a siłę tego związku można określić, jako średnią lub przeciętną.

Następnie zbadano **wpływ wybranych czynników ekonomicznych na poziom zaangażowania władz lokalnych w rozwój rekreacji ruchowej** w badanych gminach woj. wielkopolskiego. Wyniki analiz statystycznych prezentuje tabela 21.

Tabela 21. Charakterystyki związków pomiędzy zaangażowaniem władz lokalnych w rozwój rekreacji ruchowej, a wybranymi czynnikami kształtującymi rozwój rekreacji w badanych gminach [N=49].

LP.	ANALIZOWANY CZYNNIK	WSPÓŁCZYNNIK KORELACJI LI- NIOWEJ PEAR- SONA (r)	WSPÓŁCZYNNIK DETERMINACJI (R ²)	POZIOM ISTOTNOŚCI TESTU (p)
1	Średnie dochody budżetowe (2005-2010)	0,4445	0,1976	0,0013*
2	Średnie wydatki budżetowe (2005-2010)	0,4466	0,1994	0,0012*
3	Suma pozyskanych środków zewnętrznych finansowych na projekty sportowo-rekreacyjne (2005-2010)	0,2504	0,0627	0,0826 ^{ns}
4	Średnie wydatki na aktywizację rekreacyjną gminy (2005-2010)	0,1113	0,0124	0,4465 ^{ns}
5	Atrakcyjność rekreacyjna gminy (wskaźnik S _r)	0,3984	0,1587	0,0045*

Objaśnienia: Symbolem ^{ns} - brak istotności statystycznej, natomiast symbolem * - istotność statystyczna (p<0,05).

Źródło: obliczenia własne.

Podobnie, jak w przypadku wydatków na aktywizację turystyczną, nie potwierdzono zależności statystycznej pomiędzy średnimi wydatkami ponoszonymi przez gminy na rekreację ruchową w okresie 2005-2010, a wskaźnikiem zaangażowania władz lokalnych w rozwój rekreacji ruchowej (Z_r). Co więcej, wykazano także brak istotnego wpływu sumy pozyskanych środków zewnętrznych na projekty sportowo-rekreacyjne, na wartość wskaźnika (Z_r).

Wyniki analiz statystycznych wskazują, że na poziom zaangażowania samorządu gminnego w rozwój rekreacyjny gminy, mają wpływ: dochód budżetowy oraz wydatki budżetowe ogółem, przy czym siła tego związku jest średnia bądź przeciętna.

Mając również na uwadze hipotezę mówiącą, iż na poziom zaangażowania władz lokalnych w rozwój rekreacji ruchowej i turystyki wpływają czynniki infrastrukturalne i środowiskowe, zbadano także zależność pomiędzy wartościami wskaźnika potencjalnej atrakcyjności rekreacyjnej (S_r), a wskaźnikiem aktywności władz lokalnych w rozwoju rekreacyjnym gminy (Z_r). Ponadto zanalizowano współzależności pomiędzy wskaźnikiem potencjalnej atrakcyjności turystycznej gminy (S_t), oraz wskaźnikiem aktywności samorządu gminnego w rozwoju turystycznym (Z_t). Okazuje się, że **atrakcyjność turystyczna gminy, w większości o charakterze infrastrukturalnym, wpływa istotnie staty-**

stycznie na poziom zaangażowania samorządu gminnego w rozwój turystyki, czego dowodzi wartość współczynnika korelacji liniowej Pearsona $r=0,4826$ (tab. 21). Wpływ ten jest nieco silniejszy, niż w przypadku czynników ekonomicznych. Zdiagnozowano również **współzależność pomiędzy wskaźnikiem atrakcyjności rekreacyjnej gminy, a miernikiem aktywności samorządu gminnego w rozwój rekreacyjny gmin** (tab. 21). Współczynnik korelacji Pearsona osiągnął wartość $r=0,3984$, co dowodzi przeciętnego wpływu na poziom zaangażowania samorządu gminnego.

Podsumowując, należy zauważyć, że **zakres i charakter aktywności samorządów gminnych w rozwoju sportu powszechnego oraz turystyki uwarunkowany jest wieloma czynnikami endo– i egzogenicznymi**. Władze lokalne mają wpływ tylko na niektóre spośród nich. W odróżnieniu do walorów środowiska naturalnego, samorządy gminne mogą wpływać na rozwój infrastruktury sportowo-rekreacyjnej i turystycznej, tworzenie ogólnodostępnych terenów wypoczynku, czy wspieranie działalności organizacji pozarządowych w zakresie upowszechniania kultury fizycznej.

Jednym z czynników determinujących zakres i charakter zaangażowania samorządu gminnego w rozwój rekreacji ruchowej i turystyki, jest zamożność finansowa gmin.

W tym zakresie przeprowadzone przez autorkę w Wielkopolsce badania wskazują na **korzystny wpływ wielkości budżetu gminy, pozyskanych środków zewnętrznych na poziom zaangażowaniu samorządów gminnych w rozwój turystyki w badanych gminach woj. wielkopolskiego**. Wyniki badań autorki potwierdzają, także analizy empiryczne m.in. J. Majewskiej (2008) oraz M. Marcza (2007) prowadzone w innych regionach Polski. **Ponadto wysokość budżetu gminy wpływa znacząco także na aktywność samorządu gminnego w rozwoju rekreacji ruchowej.**

Następnym czynnikiem, stymulującym zaangażowanie władz gminnych w rozwój sportu powszechnego i turystyki, jest atrakcyjność rekreacyjna oraz turystyczna gminy.

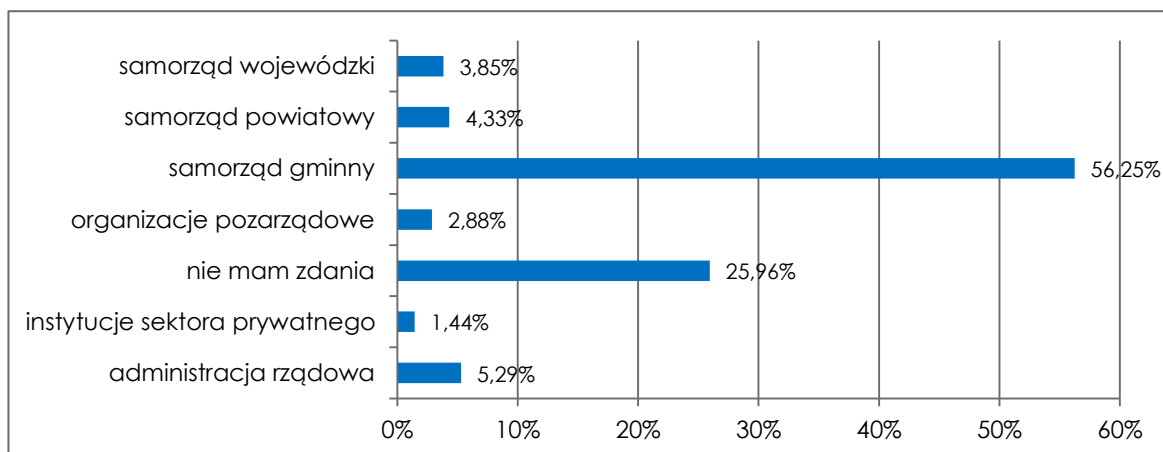
Wyniki badań autorki dowodzą, iż **samorządy dysponujące rozwiniętą infrastrukturą sportowo-rekreacyjną, a także turystyczną, organizujące większą liczbę wydarzeń sportowo-rekreacyjnych, kulturalnych i turystycznych, są bardziej aktywne** w tworzeniu warunków do rozwoju rekreacyjnego i turystycznego gminy.

2.3.4 ROLA SAMORZĄDU GMINNEGO W ROZWOJU REKREACJI RUCHOWEJ I TURYSTYKI

Podjęmowane w praktyce działania samorządu gminnego w zakresie aktywizacji sportowo-rekreacyjnej i turystycznej gminy są rezultatem regulacji prawnych funkcjonujących w Polsce oraz dostępnych środków finansowych. Ponadto odzwierciedlają rolę, jaką władzom lokalnym szczebla gminnego przypisują przedstawiciele różnych sektorów w zakresie rozwoju rekreacji ruchowej i turystyki, na tle innych szczebli samorządu terytorialnego.

W związku z powyższym przedstawiciele branży sportowo-rekreacyjnej oraz turystycznej w 49 gminach woj. wielkopolskiego zostali poproszeni o wskazanie instytucji pu-

blicznych, na których ich zdaniem spoczywa najwięcej ustawowych obowiązków i zadań w zakresie rozwoju rekreacji ruchowej i turystyki (rys. 31).

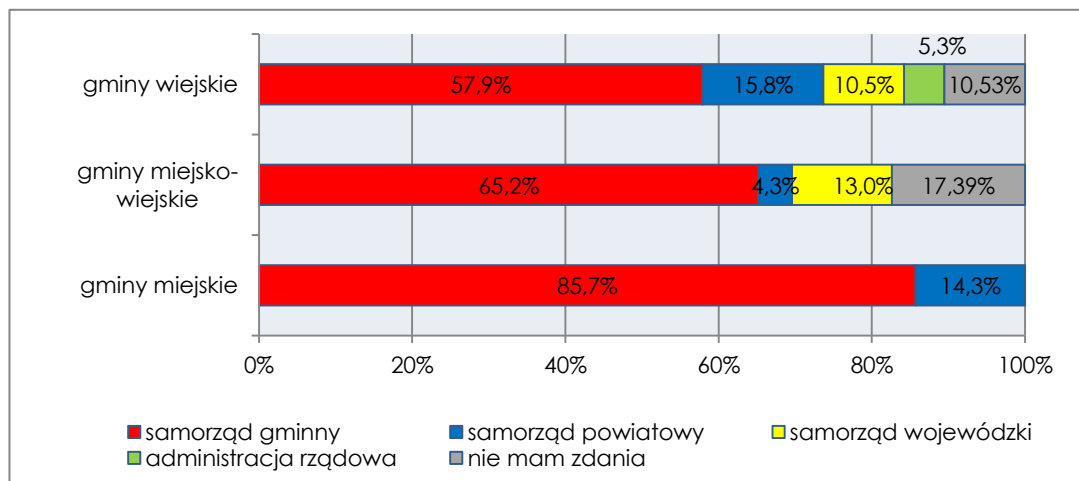

Rysunek 31. Instytucje o największej liczbie ustawowych obowiązków i kompetencji w zakresie rozwoju sportu powszechnego i turystyki, w opinii ankieterowanych przedstawicieli instytucji otoczenia zewnętrznego [N=208].

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Blisko 52,6% ankieterowanych przedstawicieli organizacji pozarządowych, przedsiębiorstw prywatnych oraz właścicieli gospodarstw rolnych świadczących usługi turystyczne woj. wielkopolskiego, wskazywali samorząd gminny jako organ posiadający największą liczbę zadań i obowiązków w dziedzinie rozwoju rekreacji ruchowej turystyki. Należy podkreślić, iż stosunkowo duży odsetek respondentów nie miało zdania w tym temacie, była to średnio, co druga badana organizacja (25,9%). W następnej kolejności ankieterowani wskazywali administrację rządową (5,29%), jako organ posiadający dużo obowiązków i szerokie kompetencje w zakresie stymulowania rozwoju rekreacji ruchowej i turystyki. Mniejsze znaczenie w tym zakresie respondenci przypisywali samorządowi powiatowemu (4,33%) oraz samorządowi wojewódzkiemu (3,85%). Na ostatnim miejscu znalazły się organizacje pozarządowe (2,88%) oraz przedsiębiorcy prywatni (1,44%).

Podobne pytanie zostało postawione także przedstawicielom samorządu gminnego w badanych gminach woj. wielkopolskiego. Okazuje się, iż w większości badani samorządowcy byli podobnego zdania co ankieterowane instytucje zewnętrznego otoczenia lokalnego (rys. 32).

Rysunek 32. Instytucje o największej liczbie ustawowych obowiązków i kompetencji w zakresie rozwoju sportu powszechnego i turystyki, w opinii ankieterowanych władz lokalnych [N=49].

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Nieco ponad 65% władz lokalnych, która brała udział w badaniach przypisywała najwięcej ustawowych kompetencji i obowiązków najniższemu szczeblowi samorządu. Co interesujące, decydenci lokalni różnych gmin nie byli tutaj zgodni. Największą rolę w rozwoju rekreacji ruchowej i turystyki przypisywali samorządom gminnym – przedstawiciele gmin miejskich (85,7%). Samorząd powiatowy oraz samorząd wojewódzki znalazły się na drugim miejscu pod względem odsetka odpowiedzi. Odpowiednio po 10,2% respondentów przypisała im największą liczbę ustawowych obowiązków i zadań w zakresie rozwoju rekreacji i turystyki. Samorząd powiatowy był wskazywany częściej w gminach wiejskich (15,8%) oraz miejskich (14,3%), niż w gminach miejsko-wiejskich (4,3%). Warto dodać, iż w gminach wiejskich i miejsko-wiejskich przedstawiciele środowiska samorządowego byli zdania, że najwięcej obowiązków i kompetencji spoczywa na samorządzie wojewódzkim (rys. 32).

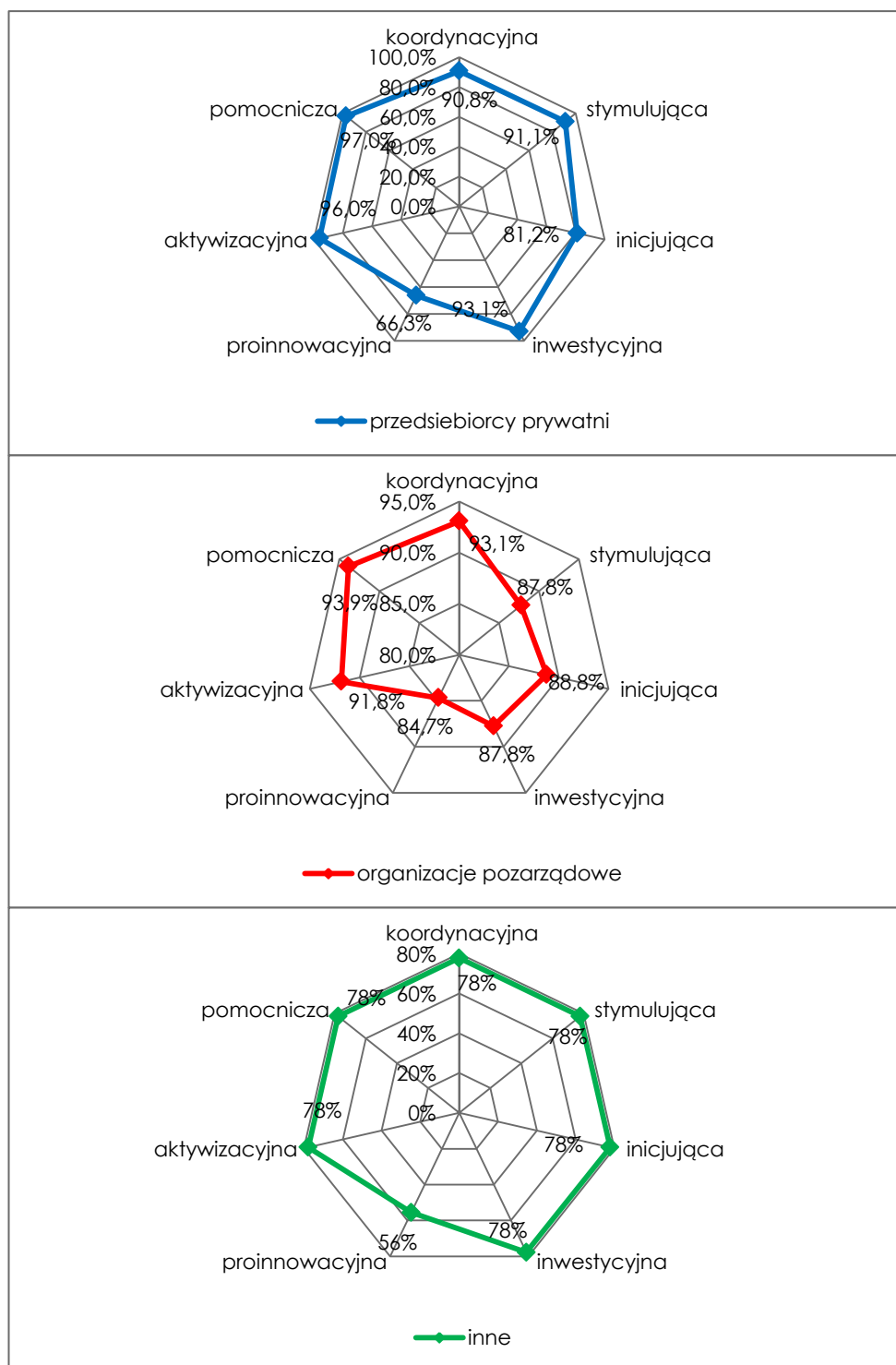
Kluczowym problemem z merytorycznego punktu widzenia pracy jest **znaczenie samorządu gminnego dla rozwoju rekreacji ruchowej i turystyki**. W związku z powyższym zarówno przedstawiciele otoczenia lokalnego, jak i administracji samorządowej zostali poproszeni o scharakteryzowanie roli samorządu gminnego³⁴, którą ich zdaniem powinien on pełnić w zakresie rozwoju rekreacji ruchowej i turystyki.

Wyniki badań wskazują, iż zarówno przedstawiciele sektora prywatnego oraz pozarządowego, a także administracji samorządowej przypisali ogólnie tę samą rolę samorządowi gminnemu w zakresie rozwoju rekreacji ruchowej, jak i turystyki.

Jednakże w opiniach respondentów wśród branży rekreacyjnej i turystycznej zaobserwowano pewne różnice (rys. 33). **Najbardziej wymagający** pod względem oczekiwań wobec samorządu najniższego szczebla byli ankieterzy **przedstawiciele sektora biznesu**, prowadzący działalność sportowo-rekreacyjną i turystyczną. Blisko **97% badanych podmiotów prywatnych** było zdania, że samorząd gminny powinien pełnić **rolę pomocniczą** w zakresie dofinansowywania zadań instytucji i organizacji pozarządowych o profilu rekreacyjnym i turystycznym. Na drugim miejscu znalazła się **rola aktywizacyjna władz lokalnych**, polegająca na aktywizowaniu społeczności lokalnej w zakresie podejmowania aktywności rekreacyjnej i turystycznej (96%). Następnie ankieterzy reprezentanci firm prywatnych o profilu rekreacyjnym i turystycznym wskazywali na **inwestycyjną funkcję** władz gminnych. Prowadzenie działalności inwestycyjnej w zakresie rozwoju infrastruktury sportowo-rekreacyjnej i turystycznej w ocenie 93,1% ankieterów to powinność samorządu gminnego. Ponadto, nieco ponad 91% respondentów sektora prywatnego zwróciło uwagę na **stymulowanie** przez władze lokalne rozwoju rekreacji ruchowej i turystyki, a ok 90% podkreślała, iż samorząd gminny powinien koordynować działania własne i instytucji mu podległych w tym zakresie. Z kolei, w najmniejszym stopniu badani przedsiębiorcy wskazywali na **rolę inicjującą** samorządu gminnego (81,2%) oraz innowatora w zakresie wprowadzania nowych rozwiązań organizacyjnych i technologicznych dla rozwoju rekreacji i turystyki w gminie.

³⁴ W pytaniu respondenci zostali poproszeni o ustosunkowanie się do wszystkich podpunktów poprzez zaznaczenie odpowiedzi tak (zgadzam się) oraz nie (nie zgadzam się). W przypadku przypisania odmiennej roli samorządu gminnego w rozwoju rekreacji ruchowej oraz turystyki ankieterzy zostali poproszeni o podkreślenie właściwej odpowiedzi.

Z kolei ankietowane **organizacje pozarządowe** również w największym stopniu określały rolę samorządu gminnego w zakresie rozwoju rekreacji ruchowej i turystyki **jako pomocniczą** (rys. 33).

Rysunek 33. Rola samorządu gminnego w rozwoju rekreacji ruchowej i turystyki w ocenie instytucji otoczenia lokalnego w badanych gminach woj. wielkopolskiego.

Objaśnienia: przedsiębiorcy prywatni [N=98], organizacje pozarządowe [N=101], inne: gospodarstwa rolne i leśne [N=9].

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Prawie 94% badanych instytucji było tego zdania. Następną w kolejności liczby wskazań była rola **koordynacyjna** (93,1%) oraz **aktywizacyjna** (92%). Ponad 81,2% badanych organizacji pozarządowych o profilu rekreacyjnym oraz turystycznym podkreślała inicjowanie działań na rzecz rozwoju rekreacji i turystyki jako funkcję przez samorząd

gminny. Należy podkreślić, iż ankietowani przedstawiciele organizacji społecznych w porównaniu do przedsiębiorców w mniejszym stopniu przypisywali samorządowi gminnemu rolę inwestycyjną (87,8%), oraz stymulującą w rozwoju rekreacji ruchowej i turystyki (87,8%).

Z kolei badani **właściciele gospodarstw rolnych i leśnych w równym stopniu ocenili** znaczenie samorządu gminnego we wszystkich aspektach.

Podsumowując, można stwierdzić, iż przedstawiciele branży rekreacyjnej i turystycznej byli zgodni co do pomocniczego oraz aktywizacyjnego znaczenia samorządu gminnego w rozwoju rekreacji ruchowej i turystyki, jako domeny władz lokalnych.

Reprezentanci władz gminnych również zostali poproszeni o scharakteryzowanie roli, jaką w rozwoju rekreacji ruchowej i turystyki ma pełnić samorząd najniższego szczebla. Okazuje się, że badani przedstawiciele władz gmin miejskich, wiejskich oraz miejsko-wiejskich nie zawsze byli zgodni, co do kolejności znaczenia poszczególnych funkcji składających się na ogólną rolę samorządu gminnego w rozwoju rekreacji i turystyki (rys. 34).

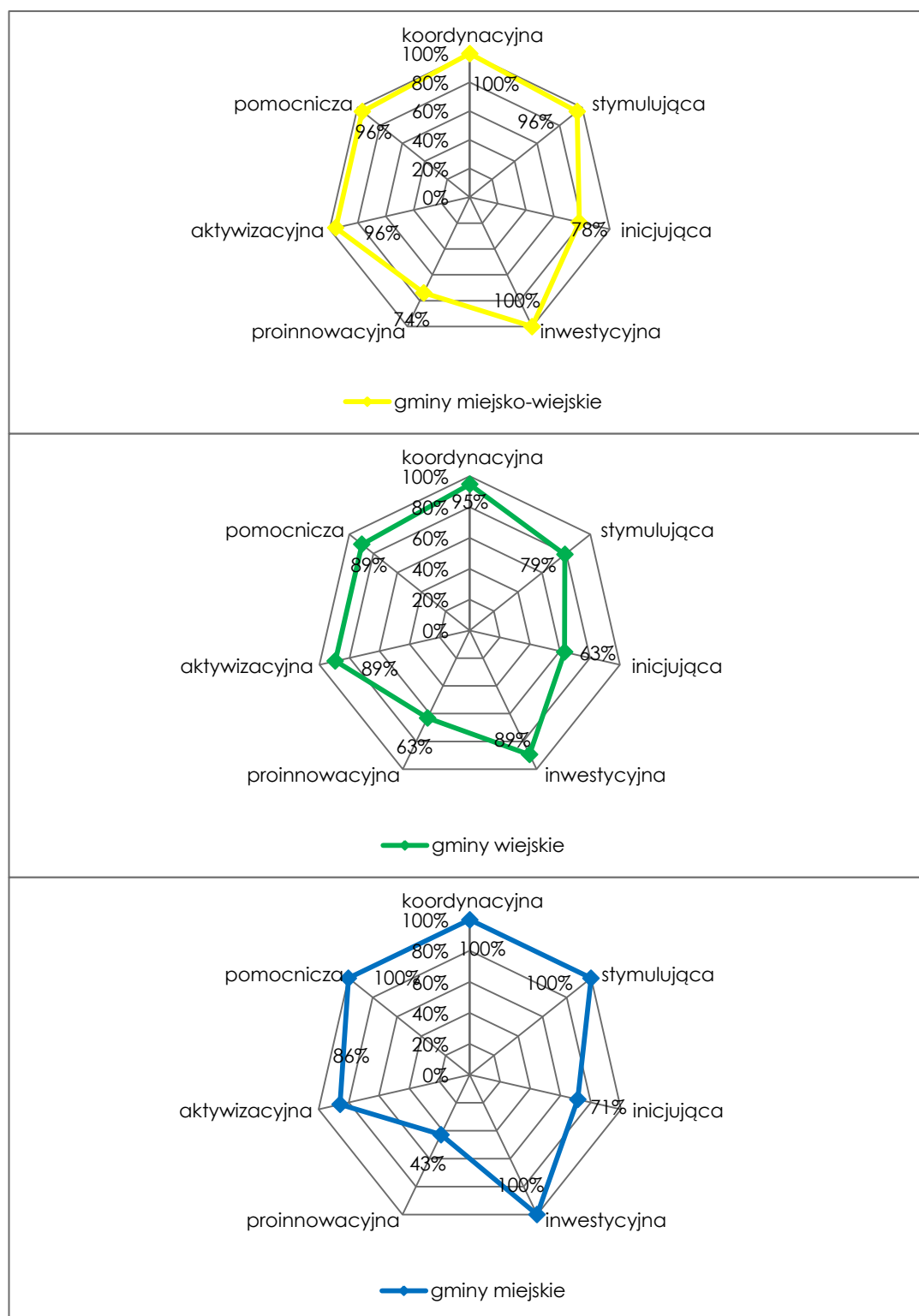
Wyniki badań potwierdziły, iż reprezentanci administracji samorządowej są zgodni co do kluczowego znaczenia koordynowania oraz działalności inwestycyjnej w zakresie rozwoju infrastruktury sportowo-rekreacyjnej i turystycznej. Wszyscy przedstawiciele gmin miejskich oraz miejsko-wiejskich przypisali tym funkcjom samorządu gminnego kluczowe znaczenie.

W gminach wiejskich ten odsetek odpowiedzi był nieco mniejszy, 95% zgodziło się ze stwierdzeniem, że samorząd powinien koordynować działania własne i instytucji podległych w zakresie rozwoju rekreacyjnego i turystycznego obszaru. Ponadto władze gmin miejskich w mniejszym, niż w innych gminach podkreślały funkcję inwestycyjną samorządu gminnego (89%).

Należy też podkreślić pewne podobieństwo pomiędzy opiniami przedstawicieli władz gmin miejsko-wiejskich oraz miejskich. Przedstawiciele decydentów w gminach miejskich oraz wiejskich poza funkcją koordynacyjną i inwestycyjną podobnie oceniali rolę stymulującą, inicjującą, oraz pomocniczą samorządu najniższego szczebla. Inicjowanie działań na rzecz rozwoju rekreacji i turystyki zostało przez nich ocenione nieco niżej niż pozostałe funkcje. Blisko 78% przedstawicieli władz miejsko-wiejskich zgodziło się z tym stwierdzeniem, natomiast w przypadku respondentów z gmin miejskich było to 71%.

Różne opinie zanotowano w przypadku proinnowacyjnej roli samorządu gminnego. Rolę innowatora w zakresie aktywizacji rekreacyjnej i turystycznej przypisywali samorządowi gminnemu najczęściej przedstawiciele gmin miejsko-wiejskich (74%) oraz wiejskich (63%). W przypadku gmin miejskich większość respondentów nie wyraziła poparcia dla proinnowacyjnej funkcji samorządu gminnego (57%).

Ponadto zdiagnozowano także różnice w obrębie aktywizacyjnej roli samorządu gminnego między przedstawicielami badanych typów gmin. Reprezentanci władz gmin miejsko-wiejskich w większym stopniu, niż w pozostałych gminach byli zdania, iż samorząd gminny powinien aktywizować społeczność lokalną w zakresie uczestnictwa w rekreacji ruchowej i turystyce (96%).

Rysunek 34. Rola samorządu gminnego w rozwoju rekreacji ruchowej i turystyki w ocenie władz lokalnych w badanych gminach woj. wielkopolskiego.

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Podsumowując wyniki badań dotyczące roli samorządu gminnego w rozwoju rekreacji ruchowej oraz turystyki należy podkreślić, iż zarówno przedstawiciele branży sportowo-rekreacyjnej i turystycznej, jak i reprezentanci administracji samorządowej w analizowanych jednostkach gminnych woj. wielkopolskiego byli zdania, iż **na samorządzie gminnym spoczywa najwięcej ustawowych obowiązków i kompetencji** w omawianym zakresie. Ponadto w ich ocenie samorząd powinien pełnić w rozwoju rekreacji ruchowej i turystyki **głównie rolę koordynacyjną, pomocniczą, inwestycyjną oraz aktywizacyjną**.

Natomiast **badani przedstawiciele przedsiębiorstw prywatnych, organizacji pozarządowych oraz innych instytucji otoczenia lokalnego przypisywali** częściej samorządowi gminnemu, także rolę **stymulującą oraz inicjującą** w zakresie działań prorekreacyjnych i proturystycznych podejmowanych w gminie, niż sami decydenci władz gminnych.

Ponadto zaobserwowano **różnice w obrębie ocen władz lokalnych gmin miejskich, wiejskich oraz miejsko-wiejskich**. Największe podobieństwo zaobserwowano pomiędzy ocenami przedstawicieli władz miejskich oraz miejsko-wiejskich. Reprezentanci gmin wiejskich byli bardziej ostrożni w ocenie poszczególnych funkcji składających się na ogólną rolę samorządu gminnego.

Wykryto także **zróźnicowanie opinii** pomiędzy **przedstawicielami organizacji pozarządowych i przedsiębiorstw prywatnych**. Reprezentanci badanych organizacji pozarządowych częściej podkreślali inicjującą i proinnowacyjną rolę samorządu gminnego w zakresie rozwoju rekreacji ruchowej i turystyki, natomiast przedsiębiorcy prywatni w większym stopniu niż przedstawiciele ngo oczekują od samorządu gminnego działań aktywizujących społeczność lokalną oraz wspierających w zakresie dofinansowania zadań organizacji oraz instytucji o profilu rekreacyjnym i turystycznym.

Warto na koniec dodać, iż w odróżnieniu do wszystkich funkcji składających się na **rolę samorządu gminnego** w rozwoju rekreacji i turystyki, **w najmniejszym stopniu oczekuje się od niego roli innowatora**.

Reasumując, zamierzeniem autorki raportu było pokazanie zróżnicowania badanych gmin woj. wielkopolskiego w zakresie zaangażowania władz lokalnych zarówno w rozwój rekreacji ruchowej, jak i turystyki. W tym celu zmodyfikowano metodę wskaźnikową syntetycznego pomiaru zaangażowania w rozwój turystyki. Duża liczba danych zebranych podczas badań ankietowych umożliwiła także typologizację gmin woj. wielkopolskiego ze względu na poziom aktywności władz lokalnych w rozwoju rekreacyjnym gminy, oraz ze względu na poziom aktywności władz lokalnych w rozwój turystyczny gmin.

Wyniki badań własnych wskazują, iż największe jednoczesne zaangażowanie w rozwój rekreacji ruchowej i turystyki ogólnie prezentują samorządy miejskie, które dysponują nie tylko znaczącą atrakcyjnością turystyczną i rekreacyjną gminy w kontekście infrastruktury sportowo-rekreacyjnej i turystycznej. Ponadto wyróżniają się pod względem potencjału środków finansowych, struktur organizacyjnych i liczby opracowań planistyczno-strategicznych, organizacji imprez kulturalnych, sportowo-rekreacyjnych i turystycznych. Warto podkreślić, iż kluczem do efektywnej polityki rekreacyjnej oraz turystycznej realizowanej przez samorządy gminne są równolegle prowadzone działania we wszystkich jej obszarach: 1) planowania strategicznego i operacyjnego, 2) organizacji rozwoju rekreacyjnego/turystycznego gminy, 3) polityki finansowej i proinwestycyjnej, 4) współdziałania samorządu gminnego i organizacji pozarządowych, 5) wspierania rozwoju lokalnej przedsiębiorczości, 6) upowszechniania i promocji form aktywnego wypoczynku czy promocji turystycznej.

W analizowanym okresie 2005-2010 zaobserwowano również intensywne zmiany zachodzące w gminach miejsko-wiejskich oraz wiejskich woj. wielkopolskiego zwłaszcza w zakresie zwiększającej się dostępności i różnorodności obiektów sportowo-rekreacyjnych oraz bazy turystycznej. Warunki organizacyjno-techniczne do podejmowania rekreacji ruchowej i turystyki poza wielkopolskimi miastami stopniowo się poprawiają. Wyniki wskazują także, że niektóre gminy miejsko-wiejskie dysponują porównywalnym do gmin miejskich zapleczem infrastrukturalnym, nawet z przewagą atrakcyjniejszych terenów rekreacyjno-wypoczynkowych. Z kolei na tle gmin wiejskich woj. wielkopolskiego wyróżniają się zwłaszcza samorządy gminne funkcjonujące w granicach powiatu poznańskiego. Wskazuje to na dość intensywny rozwój rekreacyjny stref podmiejskich miasta Poznania.

Ponadto przeprowadzone analizy empiryczne dowodzą, iż w większości badanych gmin woj. wielkopolskiego rozwój rekreacyjny gmin odbywa się równolegle z rozwojem turystycznym obszaru. Jest to też tendencja obserwowana współcześnie w wielu państwach Europy Zachodniej, Stanach Zjednoczonych oraz Azji. Trendy wskazują bowiem na przenikanie i łączenie się turystyki i rekreacji ruchowej. Wyniki badań dowodzą także, iż ogółem badane samorządy gminne cechują się większym zaangażowaniem w rozwój sportowo-rekreacyjny administrowanego obszaru, niż w aktywizację turystyczną gminy. Może to świadczyć o dostrzeżeniu w rekreacji ruchowej i w sporcie powszechnym przez władze samorządowe, szansy na poprawę atrakcyjności inwestycyjnej gmin, przyciągnięcie zewnętrznego kapitału inwestycyjnego, czy także nowych, potencjalnych mieszkańców. Nie da się ukryć, że obecnie dla wielu młodych, wykształconych, dobrze zarabiających Polaków coraz większe znaczenie przy podejmowaniu decyzji o osiedleniu się, poza dostępem do infrastruktury technicznej, ma lokalizacja najbliższych terenów rekre-

acyjno-wypoczynkowych oraz dostępność infrastruktury sportowo-rekreacyjnej. Duże zaangażowanie władz samorządowych w tworzenie warunków dla rozwoju rekreacji ruchowej czy sportu powszechnego, może stać się więc „motorem napędowym” rozwoju jednostek gminnych.

Przeprowadzone badania sondażowe wśród społeczności lokalnych wybranych gmin woj. wielkopolskiego wskazują, że zdecydowana większość mieszkańców podejmuje aktywność rekreacyjno-sportową w na terenie zamieszkiwanej gminy, czyli w swoim najbliższym otoczeniu. Wyniki te należy odnieść do zaleceń dotyczących czasu przeznaczanego na codzienną aktywność fizyczną oraz czasu przeznaczanego na dotarcie do obiektu sportowo-rekreacyjnego. Zgodnie z dokumentami doradczymi Światowej Organizacji Zdrowia (WHO), Unia Europejska oraz jej państwa członkowskie zalecają przynajmniej 60 minut codziennej aktywności fizycznej o umiarkowanej intensywności dla dzieci i młodzieży oraz przynajmniej 30 minut codziennej aktywności fizycznej o umiarkowanej intensywności dla osób dorosłych, w tym starszych [Wytyczne dotyczące aktywności fizycznej... 2008, s. 9]. Według K. Piątkowskiej [1983] okres dotarcia do miejsca rekreacji nie powinien przekraczać 15% czasu przeznaczanego na wypoczynek. Najkorzystniejsza jest sytuacja gdy wypoczynek zaczyna się więc już w progu własnego domu lub mieszkania. Ma to miejsce gdy forma, środek transportu oraz przestrzenne ramy trasy dojścia traktowane są jako część procesu wypoczynku [Szczurowska, Podawca, Gworek 2006, s. 51]. Niebagatelną rolę w tym zakresie pełnią ciągi piesze i trasy rowerowe łączące poszczególne obszary rekreacyjno-wypoczynkowe. Uwzględniając to „kryterium czasowe” dostępność obiektów sportowo-rekreacyjnych oraz terenów wypoczynkowych w badanych gminach woj. wielkopolskiego nie przedstawia się najlepiej.

W związku z powyższym **wśród rekomendowanych działań podejmowanych przez samorządy gminne w celu poprawy dostępności mieszkańców do aktywności o charakterze rekreacyjnym i aktywnego wypoczynku** w myśl wyników przeprowadzonych badań własnych oraz Wytycznych UE dotyczących aktywności fizycznej [2008, s. 15] powinny się znaleźć, takie działania jak:

- uwzględnienie w strategii rozwoju lokalnego i/lub opracowanie programów mających na celu zwiększenie uczestnictwa w sporcie i aktywności fizycznej we wszystkich grupach wiekowych, nie tylko wśród dzieci i młodzieży (np. Lokalny program rozwoju sportu powszechnego i promocji aktywności fizycznej);
- utworzenie komórki organizacyjnej z zatrudnionym wykwalifikowanym specjalistą ds. sportu powszechnego (rekreacji ruchowej i sportu), który odpowiadałby za wdrożenie założeń ujętych w lokalnym programie rozwoju sportu powszechnego i promocji aktywności fizycznej w gminie, współpracę z organizacjami pożytku publicznego o profilu sportowo-rekreacyjnym i turystycznym itp.
- sporządzenie spisu wszystkich obiektów sportowo-rekreacyjnych oraz terenów wypoczynkowych dostępnych na terenie gminy i umieszczenie tych informacji na stronie internetowej UG z myślą o potencjalnych rekreantach i turystach;
- rozbudowa, modernizacja i budowa obiektów sportowo-rekreacyjnych oraz bazy turystycznej w oparciu o pozyskiwane środki zagraniczne i krajowe;

- zapewnienie mieszkańcom obszarów miejskich i wiejskich dostępu do obiektów przeznaczonych do uprawiania sportu i rekreacji w miejscach łatwo osiągalnych ze swoich miejsc zamieszkania (infrastruktura i transport publiczny);
- zapewnienie wszystkim mieszkańcom otwartego dostępu do obiektów sportowych oraz tras turystycznych, uwzględniając kwestie równości płci oraz równych możliwości dla każdego (osoby z niepełnosprawnością, rodziny z małymi dziećmi, seniorzy itp.);
- zachęcanie lokalnych społeczności do uczestnictwa w sporcie i interakcji społecznej poprzez organizowanie lokalnych kampanii, imprez sportowych oraz imprez sportowo-rekreacyjnych i turystycznych stanowiących alternatywę dla sportu wyczynowego, mających na celu zwiększenie świadomości i poziomu aktywności fizycznej wśród ludności (całoroczny kalendarz wydarzeń);
- organizację atrakcyjnych wydarzeń i aktywności najlepiej w formie regularnych zajęć dla całej społeczności z zamiarem tworzenia nawyku regularnej aktywności fizycznej;
- wspieranie lokalnych organizacji pozarządowych o profilu sportowo-rekreacyjnym i turystycznym w rozwoju i wdrażaniu projektów mających na celu promowanie aktywności fizycznej i uczestnictwa w sporcie w grupach prowadzących siedzący tryb życia;
- tworzenie partnerstw z uczelniami, instytucjami naukowo-badawczymi, ekspertami z sektora ochrony zdrowia i kultury fizycznej na rzecz utworzenia centrów/ośrodków zapewniających wsparcie, porady i zalecenia w zakresie aktywności fizycznej w celu jej promowania;
- współdziałanie i współpraca z innymi samorządami terytorialnymi w zakresie tworzenia warunków organizacyjno-technicznych i finansowych dla rozwoju sportu powszechnego oraz turystyki, a także wymiany „dobrych praktyk”;
- stymulowanie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości o profilu sportowo-rekreacyjnym i turystycznym poprzez stosowanie różnych form oddziaływania (np. ulgi podatkowe, tworzenie banku ofert inwestycyjnych, biura obsługi inwestora i portalu internetowego dla inwestorów itp.).

Niewątpliwie ważnym celem poznawczym badań była identyfikacja czynników determinujących aktywność samorządu gminnego w rozwoju rekreacji ruchowej i turystyki w gminach miejskich, wiejskich oraz miejsko-wiejskich woj. wielkopolskiego. Na zaangażowanie władz lokalnych w aktywizację rekreacyjną i turystyczną gminy ma wpływ wiele czynników, nie wszystkie są jednak zależne od ich decyzji. Wyniki badań autorki dowodzą, iż czynnikami o charakterze stymulującym aktywność samorządów gminnych w rozwoju rekreacji ruchowej i turystyki są: zamożność finansowa samorządów gminnych oraz atrakcyjność rekreacyjna i turystyczna gmin.

Reasumując należy podkreślić, iż w raporcie zaprezentowano jedynie część wyników badań dotyczących roli samorządu gminnego w rozwoju rekreacji ruchowej i turystyki. W opracowaniu skupiono się głównie na analizie i ocenie aktywności władz samorządowych w rozwoju rekreacyjnym i turystycznym w gminach miejskich, wiejskich oraz miejsko-wiejskich woj. wielkopolskiego.

Autorka żywi nadzieję, że zaprezentowane wyniki badań wypełnią lukę, jaka występuje w badaniach nad instytucjonalnymi uwarunkowaniami rozwoju kultury fizycznej. Ponadto, wyniki badań mogą zostać wykorzystane przez jednostki samorządu gminnego do weryfikacji aktualnego poziomu zaangażowania w rozwój rekreacyjny i turystyczny gminy. Poza tym, rezultaty badań mogą pomóc samorządom gminnym z innych województw do planowania i realizacji efektywniejszych działań na rzecz rozwoju sportu powszechnego i turystyki wśród społeczności lokalnej.

- Alejziak W., 2000, *Turystyka w obliczu wyzwań XXI wieku*, Wyd. „Albis”, Kraków.
- Babbie E., 2007, *Badania społeczne w praktyce*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa.
- Bąk I., 2011, *Wykorzystanie wskaźników intensywności ruchu turystycznego do delimitacji powiatów województwa zachodniopomorskiego*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu Nr 157, Gospodarka turystyczna w regionie. Przedsiębiorstwo. Samorząd. Współpraca. ss. 565-575.
- Basińska-Zych A., 2012, *Rola samorządu terytorialnego w rozwoju rekreacji ruchowej i turystyki*, Rozprawa Doktorska, Wydział Wychowania Fizycznego, Sportu i Rehabilitacji, Akademia wychowania Fizycznego w Poznaniu, Poznań.
- Biała Księga na temat Sportu, Komisja Wspólnot Europejskich, Bruksela 11.07.2007, ss.1, 11–12, dostęp online z dn. 17.04.2011 ec.europa.eu/sport/white-paper/doc/wp_on_sport_pl.pdf
- Butowski L., 2009, *Turystyka w polityce spójności gospodarczej i społecznej Unii Europejskiej w latach 1994-1999 i 2000-2006. Uwarunkowania teoretyczne, zakres rzeczowy, finansowy i przestrzenny*, Wyd. Difin, Warszawa.
- Dziemianowicz W., Mackiewicz M., Malinowska E., Misiąg W., Tomalak M., 2001, *Wspieranie przedsiębiorczości przez samorząd terytorialny*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa.
- Edwards P., Tsouros A., 2006, *Solid facts. Promoting physical activity and active living in urban environments. The role of local governments*. The WHO Regional Office for Europe, Copenhagen, Denmark, dostęp z dn. 20.02.2011 http://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0009/98424/E89498.pdf.
- Everitt B., 1980, *Cluster analysis*, Halsted Press, New York.
- Gołembski G., red., 1999, *Regionalne aspekty rozwoju turystyki*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa-Poznań.
- Gratton C, Henry I.P, 2001, *Sport in the city: the role of sport in economic and social regeneration*, Routledge, London.
- Greń J., 1976, *Statystyka matematyczna modele i zadania*, Wyd. V, PWN, Warszawa.
- Hautbois C., Durand C., 2004, *Public strategies for local development: the effectiveness of an outdoor activities model*, "Managing Leisure", Vol. 9 Issue 4, pp. 212-226.
- Kogut-Jaworska M., 2008, *Instrumenty interwencjonizmu lokalnego w stymulowaniu rozwoju gospodarczego*, Wyd. CeDeWu Rubinum, Warszawa.
- Kożuchowski K. 2005. *Walory przyrodnicze w turystyce i rekreacji*. Wydawnictwo Kurpisz S.A., Poznań.
- Kruczek Z., Sacha S., 1999, *Geografia atrakcji turystycznych Polski*, Wyd. Proksenia, Kraków.
- Kulągowski S., Kulisiewicz T., 2005, *Administracja publiczna w sieci 2004. Raport sporządzony przez Internet Obywatelski*, Warszawa, styczeń, dostęp online z dn. 02.02.2012 <http://www.egov.pl>
- Kurek W., red., 2007, *Turystyka*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa.
- Lijewski T., Mikułowski B., Wyrzykowski J., 2008, *Geografia turystyki Polski*, PWE, Warszawa.
- Majewska J., 2008, *Samorząd terytorialny w kształtowaniu funkcji turystycznej gminy*, Rozprawa Doktorska, Akademia Ekonomiczna w Poznaniu, Wydział Ekonomii, Poznań.

- Marczak M., 2005, *Turystyka w działaniach samorządów województwa pomorskiego i zachodniopomorskiego*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego Nr 404, Ekonomiczne Problemy turystyki Nr 4, ss. 159-173.
- Marczak M., 2007, *Skuteczność działań władz samorządowych Pomorza na rzecz rozwoju turystyki*, Rozprawa Doktorska, Uniwersytet Gdański, Wydział Zarządzania, Sopot.
- Milewski D., 2007, *Analiza i ocena działań władz lokalnych województwa zachodniopomorskiego w zakresie kształtowania rozwoju infrastruktury turystycznej*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego Nr. 465, Ekonomiczne Problemy Turystyki Nr 8, ss. 197-208.
- Mynarski W., 2008, *Tendencje i uwarunkowania rozwoju współczesnej rekreacji i turystyki*, w: Teoretyczne i empiryczne zagadnienia rekreacji i turystyki, red. W. Mynarski, Wyd. AWF w Katowicach, Katowice, ss. 5-22.
- Paják K., 2005, *Rola samorządu terytorialnego w kształtowaniu rozwoju lokalnego*, Wyd. AE, Poznań.
- Page S., 1990, *Sport Arena Development in UK: It's role in urban regeneration In London Docklands*, "Sport Place", Vol. 4(1):1990, pp. 3-15.
- Pawlusiński R., 2005, *Samorząd lokalny a rozwój turystyki. Przykład gmin Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej*, Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytet Jagielloński, Kraków.
- Piątkowska K., 1983, *Zieleń i wypoczynek*, IKŚ, Warszawa.
- Raport BFKK Rola samorządów gminnych w procesach rozwojowych Polski Wschodniej, Białostocka Fundacja Kształcenia Kadr, Białystok 2010, dostęp online z dn. 20.09.2011r. http://www.bfkk.pl/libs/ckfinder/userfiles/files/administracja_publiczna/Rola_samorzadow_gminnych.pdf
- Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 25 września 2008 r. w sprawie białej księgi na temat zagadnień zdrowotnych związanych z odżywianiem, nadwagą i otyłością (2007/2285(INI)); Dz.U. C 250 E z 25.10.2007, dostęp z dn. 20.02.2011 <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:008E:0097:0105:PL:PDF>
- Rogalewski O., 1979, *Zagospodarowanie turystyczne*, WSiP, Warszawa.
- Runge J., 2007, *Metody badań w geografii społeczno-ekonomicznej – elementy metodologii*, wybrane narzędzia badawcze. Wyd. 2., Wyd. Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.
- Szczurkowska M., Podawca K., Gworek B., 2006, *Struktura funkcjonalna obszarów wiejskich*, „Ochrona środowiska i zasobów naturalnych”. Nr 29:2006, ss. 39-69.
- Sikora J., 2008, *Promocja regionu i miejscowości*, w: Samorząd w Polsce, Istota, formy, zadania, red. S. Wykrętowicz, Wyd. WSB w Poznaniu, Poznań, ss. 239-258.
- Siwiński W., 1998, *Rola samorządu terytorialnego w promocji rekreacji ruchowej w świetle Ustawy o kulturze fizycznej i innych zarządzeń*, [w:] Rola administracji rządowej i samorządu terytorialnego w promocji rekreacji ruchowej, red. I. Kiełbasiewicz-Drozdowska, M. Marcinkowski, W. Siwiński, Wyd. AWF w Poznaniu, ss. 18-21.
- Słodowa-Hełpa M., 2002, *Warunki i czynniki rozwoju turystyki w gminie*, „Problemy Turystyki” Nr 3-4/2002, ss. 5-23.
- Special Eurobarometer 334 / Wave 72.3 – TNS Opinion & Social, Sport and Physical Activity, 2010, European Commission, March 2010, dostęp online z dn. 1.01.2012 http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_334_en.pdf

- Special Eurobarometer Health & Food 246/Wave 64.3 - TNS Opinion & Social, 2006, dostęp online z dn. 1.02.2012 http://ec.europa.eu/health/ph_publication/eb_food_en.pdf
- Stanisz A., red., 2007, *Przystępny kurs statystyki z zastosowaniem Statistica PL na przykładach z medycyny*, Tom. III, Analizy wielowymiarowe, Wyd. StatSoft, Kraków.
- Strahl D., red. 2006, *Metody oceny rozwoju regionalnego*, Wyd. AE we Wrocławiu, Wrocław.
- Styperek J., 2002, *Linearne systemy penetracji rekreacyjnej*, Bogucki Wyd. Naukowe, Poznań.
- Tomanek A., 2006, *Wykorzystanie instrumentów rozwoju lokalnego w gminach powiatu hajnowskiego i zambrowskiego w świetle przeprowadzonych badań ankietowych*, dostęp online z dn. 23.02.2012 http://mikroekonomia.net/system/publication_files/750/original/13.pdf?1315213997
- Tucki A., Świeca A., 2008, *Rola samorządów lokalnych w rozwoju turystyki na przykładzie regionu lubelskiego*, [w:] *Turystyka w środowisku geograficznym*, red. J. Wyrzykowski, Wyd. Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław, ss. 497-512.
- Uczestnictwo Polaków w sporcie i rekreacji ruchowej w 2008r., 2009, Informacje i opracowania statystyczne, GUS, Warszawa.
- Warszyńska J., Jackowski A., 1979, *Podstawy geografii turystyki*, PWN, Warszawa.
- Williams C., 1997, *Consumer services and economic development*, Routledge, London
- Współpraca organizacji pozarządowych i administracji publicznej w 2009 roku. Raport z badań, 2011, Jadwiga Przewłocka, Stowarzyszenie Klon/Jawo, Warszawa.
- Wysocki F., Lira J., 2005, *Statystyka opisowa*, Wyd. Akademii Rolniczej w Poznaniu, Poznań.
- Wytyczne UE dotyczące aktywności fizycznej. Zalecane działania polityczne wspierające aktywność fizyczną wpływającą pozytywnie na zdrowie, Czwarty projekt skonsolidowany zatwierdzony przez Grupę Roboczą UE „Sport i Zdrowie” na zebraniu w dniu 25 września 2008 r. Bruksela, 10 października 2008 r. dostęp online z dn. 22.08.2011 http://msport.gov.pl/fs/paragraph_download/download_file/365/Wytyczne_UE_dotyczace_aktywnosci_fizycznej.pdf
- Zmyślony P., 2008, *Partnerstwo i przywództwo w regionie turystycznym*, Wyd. AE w Poznaniu, Poznań.
- Żyśko J., Smoleń. A., 2006, *Organizacyjne aspekty rozwoju rekreacji ruchowej w Polsce*, [w:] *Zarys teorii rekreacji ruchowej*, red. A. Dąbrowski, AWF Warszawa, Almamater Wyższa Szkoła Ekonomiczna, Warszawa, s. 177-193.
- www.mf.gov.pl/index.php?const=5&dzial=229&wysw=4&sub=sub5
- www.stat.gov.pl/bdr_n/app/strona.indeks

ZAŁĄCZNIKI

Tabela 1. Ranking badanych gmin woj. wielkopolskiego według poziomu miernika syntetycznego potencjalnej atrakcyjności turystycznej [N=49].

	NAZWA GMINY	TYP GMINY	W1	W2	W4	W5 ¹	W6	W7	W8 ¹	W9	MIERNIK SYNTECZNY S _i	KLASA
1	SIERAKÓW	miejsko-wiejska	26,20	245,73	11,42	680,54	4,19	1,81	59,14	4,93	0,345	I
2	KOŚCIAN	miejska	0,57	16,02	15,11	797,40	133,44	2,28	186,93	23,84	0,310	I
3	WOLSZTYN	miejsko-wiejska	8,32	82,27	9,83	798,00	7,44	1,04	93,65	42,47	0,304	I
4	LESZNO	miejska	0,94	33,34	18,81	1082,56	136,63	0,78	851,68	58,90	0,276	I
5	LUBOŃ	miejska	1,35	25,94	28,14	1828,38	66,43	2,07	261,66	4,93	0,268	I
6	KONIN	miejska	0,82	27,31	7,93	676,01	55,10	0,44	600,06	78,08	0,237	I
7	STĘSZEW	miejsko-wiejska	7,07	165,07	5,91	1044,93	4,91	0,60	229,83	6,58	0,231	I
8	OBRZYCKO	miejska	3,57	36,49	20,00	1119,50	15,00	2,19	93,37	0,55	0,230	I
9	ŻŁOTÓW	miejska	0,76	3,56	11,58	3051,50	5,00	11,96	4,54	0,55	0,209	I
10	MUROWANA GOŚLINA	miejsko-wiejska	3,04	25,76	2,89	818,20	2,98	4,79	5,12	11,51	0,191	II
11	KOMORNIKI	wiejska	2,02	55,77	5,92	1611,42	10,00	0,99	165,29	14,52	0,186	II
12	ŚREM	miejsko-wiejska	0,81	29,49	1,58	1494,22	9,22	0,84	68,86	49,32	0,186	II
13	JAROCIN	miejsko-wiejska	2,32	23,68	5,25	1190,79	11,05	0,48	111,59	24,66	0,179	II
14	GNIEZNO	wiejska	3,63	11,79	1,98	148,29	18,67	0,73	8,81	18,63	0,165	II
15	MOSINA	miejsko-wiejska	1,63	23,85	2,55	2251,08	2,67	1,17	31,90	27,40	0,162	II
16	ROGOŹNO	miejsko-wiejska	3,54	15,01	2,88	627,39	4,03	0,86	14,15	19,73	0,158	II
17	KÓRNIK	miejsko-wiejska	2,79	78,10	3,08	1208,59	5,70	0,53	162,91	5,21	0,158	II
18	PLESZEW	miejsko-wiejska	1,51	24,79	2,51	1248,54	5,50	0,48	86,36	26,85	0,157	II
19	ŁUBOWO	wiejska	4,18	63,80	2,14	971,83	2,72	0,69	47,09	5,48	0,156	II
20	OPALENICA	miejsko-wiejska	3,23	31,32	3,47	1454,27	6,51	0,36	94,55	13,70	0,154	II
21	KWILCZ	wiejska	8,57	10,68	3,77	775,88	3,26	0,56	8,39	2,47	0,148	II
22	NOWY TOMYŚL	miejsko-wiejska	1,94	26,03	2,60	693,03	9,57	0,48	72,97	9,59	0,137	III
23	CZERWONAK	wiejska	0,81	20,35	2,55	2142,00	2,68	2,13	29,98	4,93	0,128	III
24	KRZYŻ WIELKOPOLSKI	miejsko-wiejska	2,46	0,00	1,26	892,70	2,03	2,69	0,00	4,66	0,125	III
25	BRODNICA	wiejska	6,70	3,44	3,32	1587,00	2,40	0,45	3,81	0,27	0,123	III
26	POBIEDZISKA	miejsko-wiejska	3,13	0,93	2,96	941,37	2,50	0,81	1,09	5,75	0,118	III
27	CZEMPIN	miejsko-wiejska	1,14	29,81	0,91	1134,00	2,99	0,74	32,24	6,58	0,115	III
28	ŻŁOTÓW	wiejska	1,17	4,36	0,38	427,50	4,40	0,19	7,19	19,73	0,114	III
29	SKOKI	miejsko-wiejska	2,74	14,76	1,25	1811,40	1,11	0,59	11,43	5,48	0,109	III
30	SZAMOTUŁY	miejsko-wiejska	0,91	12,62	1,49	996,97	6,14	0,27	77,62	9,32	0,108	III
31	KRZYMÓW	wiejska	1,10	17,56	0,88	920,50	8,37	1,17	12,03	0,55	0,107	III
32	PEPOWO	wiejska	2,72	15,79	1,92	3037,50	4,19	0,43	25,92	2,47	0,105	III
33	CZERNIEJEWO	miejsko-wiejska	2,18	16,00	1,38	1183,50	1,79	0,41	24,97	4,38	0,105	III
34	DRAWSKO	wiejska	2,52	0,00	0,93	547,73	3,72	0,67	0,00	3,29	0,098	III
35	SUCHY LAS	wiejska	1,30	15,06	1,66	878,94	4,06	0,32	60,81	2,19	0,098	III
36	ODOLANÓW	miejsko-wiejska	1,26	14,54	1,30	1409,70	4,49	0,38	39,58	2,47	0,097	III
37	KLESZCZEWO	wiejska	1,40	0,00	1,19	1570,75	3,65	0,24	0,00	5,48	0,091	III

¹ Destymulanty.

38	KOŁO	wiejska	1,09	4,98	0,78	609,58	6,31	0,49	7,28	1,92	0,090	III
39	KOSTRZYN	miejsko-wiejska	0,39	14,10	0,41	1268,69	4,00	0,35	43,42	3,01	0,087	III
40	RAKONIEWICE	miejsko-wiejska	1,84	1,72	1,17	1158,91	2,39	0,12	9,44	1,37	0,084	III
41	CZARNKÓW	wiejska	0,82	5,76	0,26	790,57	0,98	0,30	6,17	4,38	0,082	III
42	LWÓWEK	miejsko-wiejska	0,86	3,12	0,43	771,42	4,62	0,11	14,45	1,64	0,078	III
43	POŁAJEWO	wiejska	0,00	0,00	0,00	2078,33	0,43	0,06	0,00	9,86	0,077	III
44	ROKIETNICA	wiejska	0,16	0,00	0,25	1230,80	2,41	0,16	0,00	4,93	0,075	III
45	TUREK	wiejska	0,00	0,00	0,00	2789,33	1,38	1,08	0,00	1,64	0,073	III
46	KOŁACZKOWO	wiejska	0,00	0,33	0,00	2047,67	0,26	0,33	0,52	1,10	0,064	IV
47	DOMINOWO	wiejska	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,09	0,00	0,55	0,061	IV
48	GNIEZNO	miejska	1,58	51,99	26,71	11576,00	5,37	0,94	937,84	0,55	0,039	IV
49	KLECZEW	miejsko-wiejska	1,56	6,27	1,41	9961,00	0,27	0,19	29,76	3,01	0,031	IV

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Tabela 2. Ranking badanych gmin woj. wielkopolskiego według poziomu miernika syntetycznego potencjalnej atrakcyjności rekreacyjnej [N=49].

LP.	NAZWA GMINY	TYP GMINY	W1 ²	W2	W3	W4	MIERNIK SYNTECZNY S _r	KLASA
1	KOŚCIAN	miejska	613,385	0,994	0,176	18,082	0,438	I
2	LESZNO	miejska	788,531	1,007	0,105	35,068	0,420	I
3	ŚREM	miejsko-wiejska	576,343	0,994	0,030	63,014	0,397	I
4	PLESZEW	miejsko-wiejska	95,735	1,012	0,015	19,178	0,311	I
5	KONIN	miejska	952,928	1,015	0,076	30,685	0,278	I
6	MOSINA	miejsko-wiejska	380,465	0,991	0,006	24,658	0,276	I
7	GNIEZNO	miejska	385,560	1,000	0,071	0,274	0,272	I
8	GNIEZNO	wiejska	771,733	1,000	0,003	50,685	0,249	II
9	WOLSZTYN	miejsko-wiejska	399,000	1,000	0,010	13,699	0,234	II
10	ROGOŹNO	miejsko-wiejska	162,657	1,000	0,003	6,849	0,199	II
11	LUBOŃ	miejska	680,326	1,000	0,056	2,740	0,194	II
12	SZAMOTUŁY	miejsko-wiejska	425,176	1,000	0,010	7,397	0,190	II
13	KWILCZ	wiejska	269,870	1,006	0,001	6,849	0,189	II
14	OPALENICA	miejsko-wiejska	275,810	1,000	0,017	1,370	0,189	II
15	SUCHY LAS	wiejska	347,488	1,006	0,001	7,397	0,184	II
16	NOWY TOMYŚL	miejsko-wiejska	462,019	1,000	0,009	7,397	0,183	II
17	SIERAKÓW	miejsko-wiejska	145,033	1,000	0,005	3,288	0,182	II
18	KOŁACZKOWO	wiejska	191,969	1,014	0,006	2,192	0,180	II
19	POŁAJEWO	wiejska	415,667	1,000	0,003	7,397	0,176	II
20	KÓRNIK	miejsko-wiejska	230,854	1,000	0,001	4,384	0,174	III
21	ŁUBOWO	wiejska	253,522	0,995	0,001	5,479	0,174	III
22	CZERWONAK	wiejska	558,783	1,000	0,016	6,849	0,173	III
26	ZŁOTÓW	miejska	285,000	1,000	0,011	0,822	0,171	III
24	DRAWSKO	wiejska	207,759	1,000	0,005	1,918	0,170	III
25	STĘSZEW	miejsko-wiejska	212,014	1,000	0,002	2,740	0,167	III
26	MUROWANA GOŚLINA	miejsko-wiejska	303,037	0,994	0,003	4,110	0,166	III
27	POBIEDZISKA	miejsko-wiejska	138,651	1,000	0,002	1,644	0,165	III
28	KRZYŻ WIELKOPOLSKI	miejsko-wiejska	262,559	1,011	0,003	1,644	0,163	III
29	OBRZYCKO	miejska	117,842	1,000	0,004	0,274	0,160	III
30	KLECZEW	miejsko-wiejska	191,558	1,000	0,003	1,096	0,160	III
31	KLESZCZEWO	wiejska	330,684	1,000	0,003	2,740	0,159	III
32	RAKONIEWICE	miejsko-wiejska	344,541	1,007	0,002	2,740	0,158	III
33	KOMORNIKI	wiejska	604,281	0,990	0,002	12,877	0,157	III
34	PĘPOWO	wiejska	73,193	0,993	0,001	1,370	0,156	III
35	SKOKI	miejsko-wiejska	452,850	1,000	0,003	4,932	0,154	III
36	JAROCIN	miejsko-wiejska	545,181	1,006	0,010	4,110	0,149	III
37	KRZYMÓW	wiejska	350,667	1,005	0,003	0,548	0,146	III
38	DOMINOWO	wiejska	423,714	1,000	0,009	0,000	0,143	III
39	ODOLANÓW	miejsko-wiejska	486,103	1,000	0,007	1,370	0,135	III
40	BRODNICA	wiejska	396,750	1,000	0,002	0,000	0,131	III
41	KOŁO	wiejska	406,389	1,000	0,001	0,548	0,130	III
42	TUREK	wiejska	492,235	1,000	0,001	1,370	0,119	III
43	CZARNKÓW	wiejska	614,889	1,000	0,002	3,014	0,105	III
44	KOSTRZYN	miejsko-wiejska	717,087	1,000	0,014	2,192	0,100	III
45	CZEMPIŃ	miejsko-wiejska	708,750	1,003	0,003	0,274	0,069	IV
46	ROKIETNICA	wiejska	820,533	1,009	0,001	2,192	0,044	IV
47	ZŁOTÓW	wiejska	523,114	0,917	0,012	13,699	0,016	IV
48	LWÓWEK	miejsko-wiejska	544,529	0,929	0,006	5,479	0,002	IV
49	CZERNIEJEWO	miejsko-wiejska	1014,429	1,000	0,008	1,918	-0,014	IV

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

² Destymulanta.

Tabela 3. Ocena gminnych stron internetowych jako instrumentu promocji rekreacyjnej oraz turystycznej – ranking gmin.

LP	NAZWA GMINY	TYP GMINY	ZASOBY SERWISU INTERNETOWEGO																		PRZEJRZYSTOŚĆ I INTERAKTYWNOŚĆ STRONY INTERNETOWEJ							SUMA PUNKTÓW
			1	2	3	4	5	RAZEM OGÓLNE	6	7	8	9	10	RAZEM TURYSTKA	11	12	13	14	15	RAZEM REKREA-CJA I SPORT	16	17	18	19	20	21	RAZEM	
1	KONIN	M	1	1	1	1	1	5	2	2	2	1	2	9	2	1	2	2	2	9	2	2	1	2	2	1	10	33
2	LESZNO	M	1	1	0	0	1	3	2	2	2	2	2	10	2	2	2	2	2	10	2	2	1	2	2	0	9	32
3	GNIEZNO	M	1	1	1	0	1	4	2	2	2	0	2	8	2	2	2	2	1	9	2	2	1	2	2	1	10	31
4	MOSINA	MW	1	1	1	0	1	4	2	2	2	1	2	9	2	2	1	2	2	9	2	2	0	2	2	1	9	31
5	KWILCZ	W	1	1	1	1	1	5	2	2	2	1	2	9	1	1	2	2	0	6	2	1	1	2	2	1	9	29
6	KÓRNIK	MW	1	1	1	0	1	4	2	2	2	0	2	8	2	2	2	1	1	8	2	2	1	2	1	1	9	29
7	KOŚCIAN	M	1	1	1	0	0	3	2	0	2	0	2	6	2	1	2	2	2	9	2	2	1	2	2	1	10	28
8	ŚREM	MW	1	1	1	0	1	4	2	2	2	1	1	8	2	1	0	1	2	6	2	2	1	2	2	1	10	28
9	CZERWONAK	W	1	1	1	0	1	4	2	2	2	0	1	7	2	2	1	2	2	9	2	0	1	1	2	1	7	27
10	KOMORNIKI	W	1	1	1	0	1	4	1	1	1	0	2	5	2	1	2	2	2	9	2	1	1	2	2	1	9	27
11	NOWY TOMYŚL	MW	1	1	1	0	1	4	2	0	2	0	2	6	2	1	2	2	0	7	2	2	1	2	2	1	10	27
12	MUROWANA GOŚLINA	MW	1	1	1	1	1	5	2	2	2	0	1	7	0	2	1	1	2	6	2	2	1	2	1	1	9	27
13	PLESZEW	MW	1	1	1	0	1	4	2	2	2	0	2	8	2	2	2	1	1	8	2	2	0	2	1	0	7	27
14	LUBOŃ	M	1	1	1	0	1	4	2	0	2	0	2	6	2	0	2	1	2	7	2	2	1	2	1	1	9	26
15	ZŁOTÓW	M	1	1	1	0	1	4	2	2	2	0	2	8	2	1	2	1	1	7	2	1	1	2	1	0	7	26
16	WOLSZTYN	MW	1	1	1	0	1	4	2	2	2	2	2	10	2	1	0	0	1	4	2	2	1	2	1	0	8	26
17	JAROCIN	MW	1	1	1	0	1	4	2	2	2	0	2	8	2	1	1	2	2	8	2	1	0	2	1	0	6	26
18	ROKIETNICA	W	1	1	1	0	1	4	2	0	1	0	2	5	1	1	2	2	1	7	2	0	1	2	2	2	9	25
19	SIERAKÓW	MW	1	1	1	1	0	4	2	2	2	1	2	9	0	1	1	1	1	4	2	1	1	2	1	1	8	25
20	DRAWSKO	W	1	1	1	1	1	5	1	2	2	0	1	6	2	1	1	2	0	6	2	0	1	1	2	1	7	24
21	SUCHY LAS	W	1	1	1	0	1	4	2	1	1	1	1	6	2	1	1	1	1	6	2	0	1	2	2	1	8	24
22	POBIEDZISKA	MW	1	1	1	1	1	5	2	2	2	0	1	7	2	2	0	1	0	5	2	2	1	2	0	0	7	24
23	SKOKI	MW	1	1	1	0	1	4	2	2	2	1	1	8	1	2	1	1	0	5	1	0	1	2	1	1	6	23
24	CZARNKÓW	W	1	1	1	0	1	4	2	2	2	0	1	7	1	1	1	2	0	5	2	0	1	1	1	1	6	22
25	SZAMOTUŁY	MW	1	1	1	1	1	5	2	0	2	0	0	4	2	0	0	1	1	4	2	2	1	2	1	1	9	22
26	LWÓWEK	MW	1	1	1	0	0	3	1	0	2	0	2	5	1	1	2	2	0	6	2	2	0	2	1	1	8	22
27	CZEMPIŃ	MW	1	1	1	1	1	5	2	1	0	0	2	5	1	0	0	2	1	4	2	0	1	2	2	1	8	22
28	OPALENICA	MW	1	1	0	0	1	3	2	0	2	0	2	6	2	1	2	0	1	6	2	1	1	2	1	0	7	22
29	KLESZCZEWO	W	1	0	1	1	1	4	1	0	0	0	2	3	2	0	2	1	1	6	2	1	1	1	2	1	8	21
30	POGOŻNO	MW	1	1	0	1	1	4	2	2	2	0	1	7	0	1	0	2	1	4	2	0	0	2	1	1	6	21
31	PEPOWO	W	1	1	1	0	0	3	0	0	0	0	2	2	2	0	2	2	2	8	2	0	0	2	2	1	7	20
32	KLECZEW	MW	1	1	1	0	0	3	2	0	0	0	2	4	2	0	2	1	1	6	2	0	1	2	1	1	7	20
33	KRZYŻ WIELKOPOLSKI	MW	1	1	1	0	0	3	2	0	2	0	2	6	1	2	0	2	0	5	2	0	0	2	1	1	6	20
34	RAKONIEWICE	MW	1	1	1	0	1	4	2	0	0	0	0	2	2	2	0	1	0	5	2	0	1	2	1	1	7	18
35	POŁAJEWO	W	1	1	0	1	1	4	1	0	0	0	1	2	2	1	1	1	2	7	2	0	1	1	0	0	4	17
36	ŁUBOWO	W	1	1	1	0	0	3	1	0	2	0	0	3	0	0	0	2	2	4	2	0	1	1	2	1	7	17
37	KOSTRZYN	MW	1	1	0	1	1	4	2	0	0	0	0	2	1	0	0	1	0	2	2	2	1	2	1	1	9	17

38	KOŁACZKOWO	W	1	1	1	0	1	4	0	2	1	0	1	4	1	0	1	1	0	3	2	0	0	1	1	1	5	16
39	KRZYMÓW	W	1	1	1	0	0	3	1	0	0	0	2	3	1	0	2	0	0	3	2	0	1	1	2	1	7	16
40	STĘSZEW	MW	1	1	1	0	1	4	2	0	2	0	0	4	0	1	0	0	0	1	2	0	1	2	1	1	7	16
41	DOMINOWO	W	1	1	1	1	1	5	2	1	0	0	0	3	0	0	0	1	0	1	2	0	1	1	1	0	5	14
42	CZERNIEJEWO	MW	1	1	0	0	0	2	2	0	1	0	0	3	0	1	0	2	0	3	2	0	0	2	1	0	5	13
43	ODOLANÓW	MW	1	1	1	1	0	4	2	0	2	0	0	4	1	0	0	0	0	1	2	0	0	0	0	1	3	12
44	OBRZYCKO	M	1	1	1	1	1	5	0	1	1	0	0	2	0	0	0	0	0	0	2	0	1	1	0	0	4	11
45	ZŁOTÓW	W	1	1	0	0	0	2	1	0	1	0	0	2	1	0	0	1	0	2	2	0	0	2	0	0	4	10
46	BRODNICA	W	1	1	1	0	1	4	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	2	0	1	1	0	0	4	9
47	KOŁO	W	1	0	0	1	0	2	0	0	0	0	1	1	0	0	1	0	0	1	2	0	1	1	0	0	4	8
48	TUREK	W	1	0	1	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	1	2	0	0	5	7
49	GNIEZNO	W	1	1	1	0	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	2	5

Objaśnienia: 1-Ogólne informacje przyrodnicze i społeczno-ekonomiczne o gminie (max. 1), 2-Historia gminy (max. 1), 3-Mapa gminy (max. 1), 4-Serwis pogodowy (max. 1), 5 -Serwis poświęcony komunikacji publicznej (dojazd) (max. 1), 6-Charakterystyka walorów turystycznych (max. 2), 7-Opis tras, szlaków turystycznych (max. 2), 8-Przedstawienie obiektów bazy noclegowej i żywieniowej (max. 2), 9-Przedstawienie kompleksowych ofert pobytu na terenie gminy (max. 2), 10-Kalendarz imprez kulturalnych (max. 2), 11-Opis obiektów rekreacyjno-sportowych (max. 2), 12-Opis terenów rekreacyjno-wypoczynkowych (max. 2), 13-Kalendarz imprez rekreacyjno-sportowych (max. 2), 14-Działalność stowarzyszeń rekreacyjnych i klubów sportowych (max. 2), 15-Oferta zajęć rekreacyjno-sportowych jednostek budżetowych (GOŚiR) (max. 2), 16-Prosty adres strony internetowej (nazwa gminy.pl) (max. 2), 17-serwis w języku obcym (max. 2), 18-informacje o ostatniej aktualizacji (max. 1), 19-Możliwość przesłania zapytania drogą elektroniczną (max. 2), 20-Linki do podmiotów rekreacyjnych, sportowych i turystycznych działających w gminie (max. 2), 21-linki do innych stron dot. regionu (max. 1). Skróty: M-gmina miejska, W-gmina wiejska, MW –gmina miejsko-wiejska.

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Tabela 4. Kryteria szczegółowe oceny aktywności samorządu gminnego w rozwoju rekreacyjnym oraz turystycznym gmin.

LP	KRYTERIA GŁÓWNE	LICZBA PUNKTÓW	LP	KRYTERIA UZUPEŁNIAJĄCE	LICZBA PUNKTÓW
I.	PLANOWANIE STRATEGICZNE I OPERACYJNE W ROZWOJU REKREACJI RUCHOWEJ/TURYSTYKI				34
1	gmina posiada strategię rozwoju	3	1A	wysoka ranga RR/T w hierarchii planowania strategicznego (wizja, misja, cele strategiczne)	3
				średnia ranga RR/T w hierarchii planowania strategicznego (cele główne)	2
				niska ranga RR/T (cele operacyjne programy operacyjne)	1
2	dokument jest aktualizowany	1			
3	w SRG uwzględniono działania z zakresu RR/T	2			
4	gmina posiada strategię lub plan rozwoju turystyki/sportu(rekreacji)	3			
5	dokument jest aktualizowany	1			
6	gmina posiada inne własne dokumenty strategiczne w których uwzględniono działania z zakresu RR/T	3	6A	1 dokument strategiczno-planistyczny	1
				2 dokumenty strategiczno-planistyczne	2
7	gmina posiada dokumenty strategiczne organizacji ponadlokalnych, uwzględniające działania z zakresu RR/T	3	7A	1 dokument strategiczno-planistyczny	1
				2 dokumenty strategiczno-planistyczne	2
8	gmina posiada wieloletni plan inwestycyjny	2	8A	plan uwzględnia zadania inwestycyjne z zakresu RR/T	2
9	gmina posiada wieloletni plan współpracy z NGO	2			
10	gmina posiada roczny plan współpracy z NGO	2			
II.	ORGANIZACJA ROZWOJU REKREACYJNEGO/TURYSTYCZNEGO GMINY				24/26

11	w ramach UG wydzielona została komórka zadaniowa odpowiedzialna za rozwój rekreacji ruchowej/turystyki	3	11A	do zadań komórki organizacyjnej należą wyłącznie sprawy rekreacji ruchowej/turystyki	2
12	w komórce organizacyjnej zatrudniona jest 1 osoba	3	12A	w komórce organizacyjnej jest zatrudniona więcej niż 1 osoba	2
13	gmina utworzyła podmiot zewnętrzny odp. za zarządzanie bazą sportowo-rekreacyjną/turystyką, którego jest właścicielem	3	13A ³	przy urzędzie gminy funkcjonuje punkt informacji turystycznej	2
14	w strukturach Rady Gminy powołano komisję zajmującą się sprawami rekreacji ruchowej/turystyki	3			
15	gmina jest członkiem ponadlokalnych struktur zajmujących się rozwojem rekreacji ruchowej/turystyki	5	15A	członkostwo w 1 organizacji	1
				członkostwo w 2-3 organizacjach	2
				członkostwo w 4-5 organizacjach	3
III.	POLITYKA FINANSOWA I PROINWESTYCYJNA				36/32
16 ⁴	w budżecie gminy wyodrębniono środki w dziale "kultura fizyczna i sport"	3	16A	średnio wielkość tych środków stanowi 1-2% budżetu gminy	1
				średnio wielkość tych środków stanowi 3-4% budżetu gminy	2
				średnio wielkość tych środków stanowi 5-6% budżetu gminy	3
17 ⁵	w okresie 2005-2010 nastąpił wzrost wydatków w tym dziale	1			
18	w budżecie gminy przeznacza się środki finansowe na dofinansowanie NGO w zakresie upowszechniania kultury fizycznej/ wyodrębniono dział „Turystyka”	3	18A	średnio wielkość tych środków stanowi do 0,5% budżetu gminy	1
				średnio wielkość tych środków stanowi 0,51-1% budżetu gminy	2
				średnio wielkość tych środków stanowi 1,01-1,5 %budżetu gminy	3
19	w okresie 2005-2010 nastąpił wzrost wydatków w tym dziale	1			
20	w budżecie gminy przeznacza się środki na dofinansowanie profilaktycznych zajęć sportowo-rekreacyjnych/wyodrębniono środki w rozdziale „Promocja jednostek samorządu terytorialnego”	3	19A	średnio wielkość tych środków stanowi do 0,5% budżetu gminy	1
				średnio wielkość tych środków stanowi 0,51-1% budżetu gminy	2
				średnio wielkość tych środków stanowi 1,01-1,5% budżetu gminy	3
21	w okresie 2005-2010 nastąpił wzrost wydatków w tym dziale	1			
22	pozyskiwanie środków zewnętrznych ogółem	3			
23	pozyskiwanie środków na rozwój rekreacji ruchowej/turystyki	3	23A	1-3 projekty rekreacyjne/turystyczne	1
				4-5 projektów rekreacyjne/turystyczne	2
				6-9 projektów rekreacyjne/turystyczne	3
24	aktualna realizacja inwestycji sportowo-rekreacyjnych/turystycznych	3	24A	1-2 inwestycji sportowo-rekreacyjnych/turystycznych	1
				3-4 inwestycji sportowo-rekreacyjnych/turystycznych	2
				5-6 inwestycji sportowo-rekreacyjnych/turystycznych	3
IV.	WSPÓŁDZIAŁANIE SAMORZĄDU GMINNEGO I ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH W ZAKRESIE ROZWOJU REKREACJI RUCHOWEJ/TURYSTYKI				18
25	w gminie działają lokalne organizacje pozarządowe prowadzące działalność w zakresie rekreacji ruchowej/turystyki	3			
26	dofinansowywanie z budżetu gminy organizacji pozarządowych	3	26A	dofinansowywanie NGO o profilu rekreacyjnym/turystycznym	2
27	otwarte konkursy ofert na realizację zadań publicznych z zakresu rekreacji/organizacji wypoczynku	2	27A	poniżej 30% dofinansowanych NGO o profilu RR/T w liczbie tych organizacji ogółem %	1

³ Kategoria niebrana pod uwagę przy obliczaniu wskaźnika zaangażowania (aktywności) samorządu gminnego w zakresie rozwoju rekreacji ruchowej.

⁴ Kategoria 16. niebrana pod uwagę przy obliczeniach wskaźnika zaangażowania (aktywności) samorządu gminnego w rozwój turystyki, ze względu na dużo niższe przedziały wydatków działu „Turystyka” w porównaniu z działem „Kultura fizyczna i sport”.

⁵ Kategoria 17. niebrana pod uwagę przy obliczeniach wskaźnika zaangażowania (aktywności) samorządu gminnego w rozwój turystyki.

				30-50% dofinansowanych NGO o profilu RR/T w liczbie tych organizacji ogółem %	2
				50-70% dofinansowanych NGO o profilu RR/T w liczbie tych organizacji ogółem %	3
				70-100% dofinansowanych NGO o profilu RR/T w liczbie tych organizacji ogółem %	4
28	współpraca pozafinansowa	2			
29	współorganizacja imprez sportowo-rekreacyjnych z NGO	2			
V.	WSPIERANIE ROZWOJU LOKALNEJ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI W ZAKRESIE REKREACJI RUCHOWEJ/TURYSTYKI				19
30	kreowania pozytywnego wizerunku gminy	2			
31	przyspieszenie decyzji planistyczno-budowlanych	2			
32	tworzenie specjalnych stref ekonomicznych	2			
33	ułatwienia w nabywaniu gruntów i nieruchomości	2			
34	ulgi podatkowe	2			
35	bank ofert inwestycyjnych	2	35A	gmina dysponuje ofertami inwestycyjnymi dla podmiotów zainteresowanych rekreacją/turystyką	2
36	oddziaływanie stawką podatku od nieruchomości na podmioty sektora usług	2	36A	gmina ustaliła specjalne stawki podatkowe dla branży sportowo-rekreacyjnej/turystycznej	2
37	portal inwestora na stronie internetowej gminy	1			
VI.	UPOWSZECHNIANIE I PROMOCJA AKTYWNEGO WYPOCZYNKU WŚRÓD SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ/PROMOCJA TURYSTYCZNA GMINY				46/44
38	organizacja imprez sportowo-rekreacyjnych/kulturalnych i turystycznych	3	38A	w gminie organizowanych jest do 10 imprez w ciągu roku	1
				w gminie organizowanych jest 11-30 imprez rocznie	2
				w gminie organizowanych jest pow. 30 imprez rocznie	3
39	patronat honorowy imprez	1			
40	organizacja konferencji lub seminariów	1			
41	organizacja szkoleń	1			
42	biuletyn gminny	2	42A	zamieszczanie relacji i informacji sportowo-rekreacyjnych/turystycznych w biuletynie gminnym	1
43	materiały informacyjno-promocyjne	3	43A	foldery lub informatory tematyczne dot. aktywnego wypoczynku/turystyki	2
			43B	mapy turystyczne ⁶	2
44	plakaty informacyjne o imprezach sportowo-rekreacyjnych/kulturalnych i turystycznych	1			
45	gmina posiada stronę internetową	1			
46	przejrzystość i interaktywność strony internetowej	10	46A	zasoby sportowo-rekreacyjne /zasoby turystyczne	10
47	zasoby ogólne	5			

Źródło: opracowanie własne ze zmianami: [Pawlusiński 2005, ss. 167-169].

⁶ Kategoria niebrana pod uwagę przy obliczaniu wskaźnika zaangażowania (aktywności) samorządu gminnego w zakresie rozwoju rekreacji ruchowej.

Tabela 5. Ranking gmin ze względu na poziom aktywności samorządu gminnego w rozwoju rekreacji ruchowej w badanych gminach woj. wielkopolskiego [M=49].

LP.	NAZWA GMINY	TYP GMINY	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	SUMA PUNKTÓW	WSKAZNIK Z_r	GRUPA AKTYWNOŚCI SAMORZĄDU GMINNEGO
1	LESZNO	M	23	20	29	16	10	32	130	0,76	I
2	MUROWANA GOŚLINA	MW	23	14	30	16	12	34	129	0,75	II
3	PLESZEW	MW	19	21	29	15	10	31	125	0,73	II
4	NOWY TOMYŚL	MW	16	21	29	16	10	30	122	0,71	II
5	ŚREM	MW	20	21	24	11	12	34	122	0,71	II
6	SZAMOTUŁY	MW	19	21	28	15	8	30	121	0,70	II
7	KÓRNIK	MW	14	21	27	16	8	33	119	0,69	II
8	SUCHY LAS	W	18	21	24	16	10	30	119	0,69	II
9	KONIN	M	12	17	27	15	12	35	118	0,69	II
10	JAROCIN	MW	18	12	30	17	12	27	116	0,67	II
11	SIERAKÓW	MW	19	20	26	15	12	24	116	0,67	II
12	MOSINA	MW	15	13	25	16	8	38	115	0,67	II
13	KLESZCZEWO	W	10	20	29	17	8	30	114	0,66	II
14	KLECZEW	MW	17	19	25	15	10	27	113	0,66	II
15	ZŁOTÓW	M	19	19	32	16	12	15	113	0,66	II
16	LUBOŃ	M	17	13	24	15	10	33	112	0,65	II
17	POBIEDZISKA	MW	13	20	28	12	8	31	112	0,65	II
18	CZERWONAK	W	13	18	28	17	6	29	111	0,65	II
19	KOŚCIAN	M	19	12	23	17	8	32	111	0,65	II
20	ROKIETNICA	W	16	13	27	12	10	31	109	0,63	II
21	PĘPOWO	W	12	21	26	15	6	26	106	0,62	II
22	ROGOŹNO	MW	17	19	26	12	6	26	106	0,62	II
23	ODOLANÓW	MW	19	11	27	15	14	19	105	0,61	II
24	WOLSZTYN	MW	15	13	29	16	8	24	105	0,61	II
25	GNIEZNO	M	23	9	23	15	10	23	103	0,60	II
26	KRZYŻ WIELKOPOLSKI	MW	16	17	27	16	8	19	103	0,60	II
27	RAKONIEWICE	MW	14	17	28	5	12	27	103	0,60	II
28	STĘSZEWO	MW	13	10	28	15	12	24	102	0,59	II
29	SKOKI	MW	13	16	25	15	8	24	101	0,59	II
30	KOMORNIKI	W	17	9	20	16	10	28	100	0,58	II
31	KWILCZ	W	9	7	27	16	12	29	100	0,58	II
32	OPALENICA	MW	15	12	25	16	8	24	100	0,58	II
33	CZERNIEJEWO	MW	11	15	21	16	12	22	97	0,56	II
34	ŁUBOWO	W	7	9	25	18	10	25	94	0,55	II
35	CZEMPIŃ	MW	10	3	32	16	6	25	92	0,53	II
36	LWÓWEK	MW	12	12	26	13	2	26	91	0,53	II
37	ZŁOTÓW	W	12	9	26	13	8	23	91	0,53	II
38	CZARNKÓW	W	16	7	17	15	6	26	87	0,51	II
39	GNIEZNO	W	7	6	23	12	4	34	86	0,50	III
40	DRAWSKO	W	12	16	18	9	4	25	84	0,49	III
41	KOŁO	W	7	11	21	15	8	16	78	0,45	III
42	KOSTRZYN	MW	2	9	30	8	6	23	78	0,45	III
43	KOŁACZKOWO	W	13	12	18	11	2	21	77	0,45	III
44	OBRZYCKO	M	6	9	22	14	6	17	74	0,43	III
45	KRZYMÓW	W	6	0	27	8	12	18	71	0,41	III
46	TUREK	W	16	12	23	3	4	13	71	0,41	III
47	DOMINOWO	W	7	9	20	13	2	14	65	0,38	III
48	POŁAJEWO	W	0	6	24	5	6	21	62	0,36	III
49	BRODNICA	W	6	6	11	9	6	11	49	0,28	III

Objaśnienia: M – gmina miejska, W – gmina wiejska, MW – gmina miejsko-wiejska.

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Tabela 6. Ranking gmin ze względu na poziom aktywności samorządu gminnego w rozwoju turystyki w badanych gminach woj. wielkopolskiego [M=49].

LP.	NAZWA GMINY	TYP GMINY	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	SUMA PUNKTÓW	WSKAŹNIK Z_t	GRUPA AKTYWNOŚCI SAMORZĄDU GMINNEGO
1	MUROWANA GOŚLINA	MW	23	16	22	14	12	37	124	0,72	II
2	LESZNO	M	20	22	23	14	10	33	122	0,71	II
3	POBIEDZISKA	MW	18	16	23	13	10	37	117	0,68	II
4	NOWY TOMYŚL	MW	17	20	23	14	10	31	115	0,67	II
5	ŚREM	MW	21	10	21	11	12	39	114	0,66	II
6	KONIN	M	12	17	17	13	12	36	107	0,62	II
7	MOSINA	MW	10	12	22	14	8	39	105	0,61	II
8	WOLSZTYN	MW	15	12	23	16	8	31	105	0,61	II
9	KÓRNIK	MW	15	7	25	14	8	35	104	0,60	II
10	SIERAKÓW	MW	18	6	22	13	14	31	104	0,60	II
11	KLECZEW	MW	16	10	24	13	10	28	101	0,59	II
12	SKOKI	MW	16	16	17	13	8	30	100	0,58	II
13	JAROCIN	MW	16	9	18	15	12	29	99	0,58	II
14	PLESZEW	MW	19	9	16	13	10	32	99	0,58	II
15	KRZYŻ WIELKOPOLSKI	MW	22	6	21	13	10	26	98	0,57	II
16	KWILCZ	W	13	7	18	14	14	32	98	0,57	II
17	SZAMOTUŁY	MW	11	10	20	13	8	32	94	0,55	II
18	STĘSZEW	MW	13	9	18	13	12	29	94	0,55	II
19	ODOLANÓW	MW	15	8	18	13	14	25	93	0,54	II
20	ZŁOTÓW	M	18	16	17	14	12	16	93	0,54	II
21	SUCHY LAS	W	18	7	13	14	10	30	92	0,53	II
22	ŁUBOWO	W	12	6	22	16	10	25	91	0,53	II
23	LUBOŃ	M	12	11	16	12	8	32	91	0,53	II
24	ROKIETNICA	W	16	7	13	12	10	31	89	0,52	II
25	CZERWONAK	W	13	9	18	15	6	28	89	0,52	II
26	KOMORNIKI	W	16	6	16	14	10	26	88	0,51	II
27	KOŚCIAN	M	14	0	21	15	8	30	88	0,51	II
28	OPALENICA	MW	15	11	13	14	8	27	88	0,51	II
29	KLESZCZEWO	W	8	8	18	15	8	29	86	0,50	III
30	ROGOŹNO	MW	15	7	13	12	6	31	84	0,49	III
31	DRAWSKO	W	13	7	23	9	4	27	83	0,48	III
32	CZARNKÓW	W	7	7	17	13	6	32	82	0,48	III
33	LWÓWEK	MW	13	9	18	13	2	27	82	0,48	III
34	GNIEZNO	M	14	11	12	14	8	22	81	0,47	III
35	CZERNIEJEWO	MW	10	6	13	14	12	24	79	0,46	III
36	ZŁOTÓW	W	12	6	10	13	8	27	76	0,44	III
37	CZEMPIŃ	MW	10	0	17	14	6	28	75	0,44	III
38	PĘPOWO	W	9	7	17	13	6	21	73	0,42	III
39	RAKONIEWICE	MW	9	6	13	5	12	27	72	0,42	III
40	DOMINOWO	W	11	8	18	13	2	20	72	0,42	III
41	KOŁO	W	3	8	20	13	8	17	69	0,40	III
42	GNIEZNO	W	6	8	5	10	4	34	67	0,39	III
43	KOSTRZYN	MW	5	8	13	8	6	27	67	0,39	III
44	KRZYMÓW	W	10	0	17	8	12	19	66	0,38	III
45	OBRZYCKO	M	9	6	11	14	6	20	66	0,38	III
46	KOŁACZKOWO	W	5	6	13	11	2	23	60	0,35	III
47	BRODNICA	W	13	8	7	9	6	15	58	0,34	III
48	TUREK	W	7	6	9	3	4	14	43	0,25	IV
49	POŁAJEWO	W	3	2	9	5	6	18	43	0,25	IV

Objaśnienia: M – gmina miejska, W – gmina wiejska, MW – gmina miejsko-wiejska.

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Tabela 7. Typologia badanych gmin woj. wielkopolskiego ze względu na aktywność samorządu gminnego w rozwoju rekreacyjnym gminy w odniesieniu do potencjalnej atrakcyjności rekreacyjnej.

NAZWA GMINY	TYP GMINY	POZIOM AKTYWNOŚCI SAMORZĄDU GMINNEGO (Z _r)	POZIOM POTENCJALNEJ ATRAKCYJNOŚCI GMINY (S _r)	GRUPA
CZERWONAK	wiejska	+	+	I
GNIEZNO	miejska	+	+	I
KONIN	miejska	+	+	I
KOŚCIAN	miejska	+	+	I
KÓRNIK	miejsko-wiejska	+	+	I
KWILCZ	wiejska	+	+	I
LESZNO	miejska	+	+	I
LUBOŃ	miejska	+	+	I
ŁUBOWO	wiejska	+	+	I
MOSINA	miejsko-wiejska	+	+	I
NOWY TOMYŚL	miejsko-wiejska	+	+	I
OPALENICA	miejsko-wiejska	+	+	I
PLESZEW	miejsko-wiejska	+	+	I
ROGOŹNO	miejsko-wiejska	+	+	I
SIERAKÓW	miejsko-wiejska	+	+	I
SUCHY LAS	wiejska	+	+	I
SZAMOTUŁY	miejsko-wiejska	+	+	I
ŚREM	miejsko-wiejska	+	+	I
WOLSZTYN	miejsko-wiejska	+	+	I
ZŁOTÓW	miejska	+	+	I
CZARNKÓW	wiejska	+	-	II
CZEMPIŃ	miejsko-wiejska	+	-	II
CZERNIEJEWO	miejsko-wiejska	+	-	II
JAROCIN	miejsko-wiejska	+	-	II
KLECZEW	miejsko-wiejska	+	-	II
KLESZCZEWO	wiejska	+	-	II
KOMORNIKI	wiejska	+	-	II
KRZYŻ				II
WIELKOPOLSKI	miejsko-wiejska	+	-	
LWÓWEK	miejsko-wiejska	+	-	II
MUROWANA GOŚLINA	miejsko-wiejska	+	-	II
ODOLANÓW	miejsko-wiejska	+	-	II
PĘPOWO	wiejska	+	-	II
POBIEDZISKA	miejsko-wiejska	+	-	II
RAKONIEWICE	miejsko-wiejska	+	-	II
ROKIETNICA	wiejska	+	-	II
SKOKI	miejsko-wiejska	+	-	II
STĘSZEW	miejsko-wiejska	+	-	II
ZŁOTÓW	wiejska	+	-	II
DRAWSKO	wiejska	-	+	III
GNIEZNO	wiejska	-	+	III
KOŁACZKOWO	wiejska	-	+	III
POŁAJEWO	wiejska	-	+	III
BRODNICA	wiejska	-	-	IV
DOMINOWO	wiejska	-	-	IV
KOŁO	wiejska	-	-	IV
KOSTRZYN	miejsko-wiejska	-	-	IV
KRZYMÓW	wiejska	-	-	IV
OBRZYCKO	miejska	-	-	IV
TUREK	wiejska	-	-	IV

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Tabela 8. Typologia badanych gmin woj. wielkopolskiego ze względu na aktywność samorządu gminnego w rozwoju turystycznym gminy w odniesieniu do potencjalnej atrakcyjności turystycznej.

NAZWA GMINY	TYP GMINY	POZIOM AKTYWNOŚCI SAMORZĄDU GMINNEGO (Z _i)	POZIOM POTENCJALNEJ ATRAKCYJNOŚCI GMINY (S _i)	GRUPA
ŁUBOWO	wiejska	+	+	I
MOSINA	miejsko-wiejska	+	+	I
MUROWANA GOŚLINA	miejsko-wiejska	+	+	I
NOWY TOMYŚL	miejsko-wiejska	+	+	I
ODOLANÓW	miejsko-wiejska	+	+	I
OPALENICA	miejsko-wiejska	+	+	I
PLESZEW	miejsko-wiejska	+	+	I
POBIEDZISKA	miejsko-wiejska	+	+	I
ROKIETNICA	wiejska	+	+	I
SIERAKÓW	miejsko-wiejska	+	+	I
SKOKI	miejsko-wiejska	+	+	I
STĘSZEW	miejsko-wiejska	+	+	I
SUCHY LAS	wiejska	+	+	I
SZAMOTUŁY	miejsko-wiejska	+	+	I
ŚREM	miejsko-wiejska	+	+	I
WOLSZTYN	miejsko-wiejska	+	+	I
ZŁOTÓW	miejska	+	+	I
CZERWONAK	wiejska	+	-	II
JAROCIN	miejsko-wiejska	+	-	II
KLECZEW	miejsko-wiejska	+	-	II
KOMORNIKI	wiejska	+	-	II
KONIN	miejska	+	-	II
KOŚCIAN	miejska	+	-	II
KÓRNIK	miejsko-wiejska	+	-	II
KRZYŻ WIELKOPOLSKI	miejsko-wiejska	+	-	II
KWILCZ	wiejska	+	-	II
LESZNO	miejska	+	-	II
LUBOŃ	miejska	+	-	II
OBRZYCKO	miejska	-	+	III
PĘPOWO	wiejska	-	+	III
POŁAJEWO	wiejska	-	+	III
RAKONIEWICE	miejsko-wiejska	-	+	III
ROGOŹNO	miejsko-wiejska	-	+	III
TUREK	wiejska	-	+	III
ZŁOTÓW	wiejska	-	+	III
BRODNICA	wiejska	-	-	IV
CZARNKÓW	wiejska	-	-	IV
CZEMPIŃ	miejsko-wiejska	-	-	IV
CZERNIEJEWO	miejsko-wiejska	-	-	IV
DOMINOWO	wiejska	-	-	IV
DRAWSKO	wiejska	-	-	IV
GNIEZNO	miejska	-	-	IV
GNIEZNO	wiejska	-	-	IV
KLESZCZEWO	wiejska	-	-	IV
KOŁACZKOWO	wiejska	-	-	IV
KOŁO	wiejska	-	-	IV
KOSTRZYN	miejsko-wiejska	-	-	IV
KRZYMÓW	wiejska	-	-	IV
LWÓWEK	miejsko-wiejska	-	-	IV

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Tabela 9. Typologia badanych gmin woj. wielkopolskiego ze względu na aktywność (zaangażowanie) władz gminnych w rozwój rekreacyjny oraz turystyczny gmin.

NAZWA GMINY	TYP GMINY	ZAANGAZOWANIE SAMORZĄDU GMINNEGO W ROZWOJU TURYSTYKI (Z _t)	ZANGAZOWANIE SAMORZĄDU GMINNEGO W ROZWÓJ REKREACJI (Z _r)	GRUPA TYPOLOGICZNA
POŁAJEWO	wiejska	BZT	MZR	XV
TUREK	wiejska	BZT	MZR	XV
BRODNICA	wiejska	MZT	MZR	XI
DOMINOWO	wiejska	MZT	MZR	XI
DRAWSKO	wiejska	MZT	MZR	XI
GNIEZNO	wiejska	MZT	MZR	XI
KOŁACZKOWO	wiejska	MZT	MZR	XI
KOŁO	wiejska	MZT	MZR	XI
KOSTRZYN	miejsko-wiejska	MZT	MZR	XI
KRZYMÓW	wiejska	MZT	MZR	XI
OBRZYCKO	miejska	MZT	MZR	XI
CZARNKÓW	wiejska	MZT	DZR	X
CZEMPIŃ	miejsko-wiejska	MZT	DZR	X
CZERNIEJEWO	miejsko-wiejska	MZT	DZR	X
GNIEZNO	miejska	MZT	DZR	X
KLESZCZEWO	wiejska	MZT	DZR	X
LWÓWEK	miejsko-wiejska	MZT	DZR	X
PĘPOWO	wiejska	MZT	DZR	X
RAKONIEWICE	miejsko-wiejska	MZT	DZR	X
ROGOŹNO	miejsko-wiejska	MZT	DZR	X
ZŁOTÓW	wiejska	MZT	DZR	X
CZERWONAK	wiejska	DZT	DZR	VI
JAROCIN	miejsko-wiejska	DZT	DZR	VI
KLECZEW	miejsko-wiejska	DZT	DZR	VI
KOMORNIKI	wiejska	DZT	DZR	VI
KONIN	miejska	DZT	DZR	VI
KOŚCIAN	miejska	DZT	DZR	VI
KÓRNIK	miejsko-wiejska	DZT	DZR	VI
KRZYŻ				
WIELKOPOLSKI	miejsko-wiejska	DZT	DZR	VI
KWILCZ	wiejska	DZT	DZR	VI
LUBOŃ	miejska	DZT	DZR	VI
ŁUBOWO	wiejska	DZT	DZR	VI
MOSINA	miejsko-wiejska	DZT	DZR	VI
MUROWANA GOŚLINA	miejsko-wiejska	DZT	DZR	VI
NOWY TOMYŚL	miejsko-wiejska	DZT	DZR	VI
ODOLANÓW	miejsko-wiejska	DZT	DZR	VI
OPALENICA	miejsko-wiejska	DZT	DZR	VI
PLESZEW	miejsko-wiejska	DZT	DZR	VI
POBIEDZISKA	miejsko-wiejska	DZT	DZR	VI
ROKIETNICA	wiejska	DZT	DZR	VI
SIERAKÓW	miejsko-wiejska	DZT	DZR	VI
SKOKI	miejsko-wiejska	DZT	DZR	VI
STĘSZEW	miejsko-wiejska	DZT	DZR	VI
SUCHY LAS	wiejska	DZT	DZR	VI
SZAMOTUŁY	miejsko-wiejska	DZT	DZR	VI
ŚREM	miejsko-wiejska	DZT	DZR	VI
WOLSZTYN	miejsko-wiejska	DZT	DZR	VI
ZŁOTÓW	miejska	DZT	DZR	VI
LESZNO	miejska	DZT	BDZR	V

Objaśnienia: BZT – brak zaangażowania samorządu gminnego w rozwój turystyki; BZR – brak zaangażowania samorządu gminnego w rozwój rekreacji; MZT- małe zaangażowanie władz gminnych w rozwój turystyki; MZR-małe zaangażowanie władz gminnych w rozwój rekreacji; DZT-duże zaangażowanie władz gminnych w rozwój turystyki; DZR-duże zaangażowanie władz gminnych w rozwój rekreacji; BDZR – bardzo duże zaangażowanie władz gminnych w rozwój rekreacji.

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

STEFAN BOSIACKI - profesor nadzwyczajny, doktor habilitowany nauk ekonomicznych, kierownik Katedry Ekonomiki i Organizacji Turystyki na Wydziale Turystyki i Rekreacji w Akademii Wychowania Fizycznego w Poznaniu oraz Katedry Ekonomiki Turystyki w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Koninie. Jest członkiem Zarządu Głównego Polskiego Stowarzyszenia Turystyki, członkiem Komisji Podstawowych Problemów Kultury Fizycznej przy Oddziale PAN w Poznaniu, członkiem Polskiego Stowarzyszenia Naukowego Animacji Rekreacji i Turystyki, ekspertem Państwowej Komisji Akredytacyjnej oraz członkiem Rady Naukowej Instytutu Turystyki w Warszawie. Członek kolegiów redakcyjnych i komitetów wydawniczych czasopism naukowych (Studies of Physical Culture and Tourism, Folia Turistica, Ekonomiczne Problemy Turystyki, Turystyka i rekreacja). Specjalista z zakresu ekonomiki turystyki, ekonomiki konsumpcji i marketingu w turystyce. Autor i współautor 250 prac naukowych, w tym 210 publikacji. Ponadto, autor lub współautor 10 monografii, 3 podręczników i skryptów i 91 prac ekspertyzowych oraz lokalnych strategii rozwoju turystyki realizowanych na zlecenie samorządów lokalnych (m.in. Strategia rozwoju rynku turystycznego w Poznaniu do 2030). Kierownik grantu promotorskiego NN 404 341 639 „Rola samorządu terytorialnego w rozwoju rekreacji ruchowej i turystyki w woj. wielkopolskim” (2010-2012). kontakt: bosiacki@tir.awf.poznan.pl

AGATA BASIŃSKA-ZYCH – magister turystyki i rekreacji, absolwentka Wydziału Turystyki i Rekreacji oraz studiów doktoranckich na Wydziale Wychowania Fizycznego, Sportu i Rehabilitacji Akademii Wychowania Fizycznego w Poznaniu. Jest członkiem międzynarodowej organizacji zajmującej się problematyką czasu wolnego i wypoczynku Leisure Studies Association. Uczestniczyła w ponad 40 międzynarodowych i krajowych konferencjach naukowych oraz seminariach branżowych z zakresu turystyki i rekreacji. Autorka lub współautorka łącznie 29 publikacji naukowych: 5 doniesień konferencyjnych, 12 artykułów i rozdziałów w monografiach oraz 12 artykułów w czasopiśmie naukowych, z czego 5 w jęz. angielskim. Główne zainteresowania badawcze: polityka turystyczna i rekreacyjna, organizacja i zarządzanie w turystyce i sporcie powszechnym, samorząd terytorialny w Polsce i Europie, współpraca na rzecz rozwoju turystyki i sportu powszechnego, rozwój lokalny i regionalny. Ponadto posiada zawodową licencję pilota wycieczek oraz instruktora rekreacji ruchowej specjalności: fitness oraz pływanie. W okresie 2010-2012 realizowała grant promotorski MNiSW NN 404 341 639, którego rezultatem jest rozprawa doktorska pt. „Rola samorządu terytorialnego w rozwoju rekreacji ruchowej i turystyki” oraz niniejszy raport. kontakt: agata-basinska@tlen.pl